ДИРЕКТОР
проф. д.ик.н. Стоян Денчев

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ

Главен редактор
проф. д-р Лъчезар Георгиев

проф. дпн Пламен Легкоступ
проф. дин Иван Стоянов
доц. д-р Стефан Коларов
проф. дфн Мария Младенова

Графичен дизайн
Иван Иванов
Технически редактор
Райна Карабоева
Коректор
Цветанка Рашкова

ISSN 1310–4624

5000 Велико Търново
ул. „Теодосий Търновски“ № 2,
ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“

БИТ

1784 София
бул. „Цариградско шосе“ № 119
Университет по библиотекознание и информационни технологии

ИЗДАТЕЛ

НАУЧНО СПИСАНИЕ ЗА КНИГАТА
ГОДИНА XIV, № 3-4, 2012

ВЕЛИКОТЪРНОВСКИ УНИВЕРСИТЕТ
„СВ. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ“
УНИВЕРСИТЕТ ПО БИБЛИОТЕКОЗНАНИЕ
И ИНФОРМАЦИОННИ ТЕХНОЛОГИИ

СЪДЪРЖАНИЕ

УВОДНИ ДУМИ 2
ЗА КНИГАТА, ИЗДАТЕЛИТЕ И ГЛОБАЛНИЯ СВЯТ
Интервю на проф. д.ик.н. Стоян Денчев 4
Силвия Соколова. БИОБИБЛИОГРАФСКИ ПРЕГЛЕД 7
Проф. д.п.н. Александра Куманова. КОХЕРЕНТЕН КОНТУР НА РИЗОМАТА НА ХУМАНИТАРНОТО ЗНАНИЕ И ПЛАТФОРМА НА НООСФЕРАТА НА В. И. ВЕРНАДСКИ ЗА БИБЛИОСФЕРАТА 17
Проф. д-р Лъчезар Георгиев. ЛИСАБОНСКИ СИЛУЕТИ 27
Докторант Десислава Бакърджиева. КИНОТО В ПРЕХОДА КЪМ ДИГИТАЛНАТА ЕПОХА 38
Докторант Соня Спасова. КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО И ИНТЕЛЕКТУАЛНА СОБСТВЕНОСТ 42
Никола Бенин. НРАВСТВЕНАТА ЧИСТОТА В ПОЕЗИЯТА НА ЙОРДАН ЙОРДАНОВ 44
Трифонка Романова Попниколова, проф. Георги Николов Георгиев, д-р Марияна Николова Георгиева-Гроссе. ЩРИХИ ОТ ЖИВОТА И ДЕЙНОСТТА НА НИКОЛА ГЕОРГИЕВ ПОПНИКОЛОВ – ДИРЕКТОРА НА УЧИЛИЩЕТО В ПОЛИКРАИЩЕ 49
Проф. д.п.н. Александра Куманова. НА МЕЖДУНАРОДНО РАВНИЩЕ ЗА ПРОФЕСИОЛОГИЯТА НА СПЕЦИАЛНИТЕ БИБЛИОТЕКИ 56
х. Николай Колев. “СЪЕДИНЕНИЕТО ПРАВИ СИЛАТА” 59
20 ГОДИНИ КАТЕДРА „БИБЛИОТЕКОЗНАНИЕ И МАСОВИ КОМУНИКАЦИИ” 61
Д-р Стела Георгиева. НОВА КНИГА ВЪРХУ СТРАТЕГИИТЕ В КНИГОИЗДАВАНЕТО И ПЕЧАТНИТЕ КОМУНИКАЦИИ 63

УВОДНИ ДУМИ

Уважаеми читатели

на сп. „Издател“,

Настоящият обединен брой на изданието ни започва с няколко текста, посветени на 60-годишнината на проф. д.ик.н. Стоян Денчев – Ректор на Университета по библиотекознание и информационни технологии – София и директор на научното списание за книгата „Издател“. Когато материалите на позакъснялата обединена книжка 3–4 от 2012 г. започнаха да се събират, в столицата, на паметната дата 11 февруари 2013 г., проф. Стоян Денчев в тържествена обстановка пред стотици свои колеги, приятели, представители на правителствени институции и бизнеса, чуждестранни гости, събрани в УниБИТ, отпразнува своята 60-годишнина. В негова чест бе представен и юбилейният сборник COGITO ERGO SUM (С., За буквите – О писменехь, 2013) с текстове, поздравителни адреси, документален, факсимилен и библиографски материали за юбиляра

Като съмишленици в едно общо дело, посветено на книжовността и науката, редакцията на списание „Издател“ се присъединява към многобройните приветствия и честити на проф. д.ик.н. Стоян Денчев юбилея, а заедно с това представя няколко текста, които олицетворяват различни страни от неговия творчески почерк и приноси, свидетелствайки за неуморния му дух „в полза роду“ и за българската книга. Към сърдечните пожелания се включват и колегите ни от катедра „Библиотекознание и масови комуникации“ при Стопански факултет на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“, чийто поздравителен адрес си позволяваме да публикуваме в броя.

На проф. Стоян Денчев – попътен вятър в
морето на житейското поприще и „на многая лета“!

Издател

ВЕЛИКОТЪРНОВСКИ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ“

СТОПАНСКИ ФАКУЛТЕТ

Катедра „Библиотекознание и масови комуникации“

ДО **проф. д.ик.н. СТОЯН ДЕНЧЕВ**
РЕКТОР
на Университет по библиотекознание
и информационни технологии – София

ПОЗДРАВИТЕЛЕН АДРЕС

от проф. д-р Лъчезар Георгиев – *ръководител на катедра „Библиотекознание и масови комуникации“ при Стопански факултет на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“*

УВАЖАЕМИ проф. ДЕНЧЕВ,

От името на колегите ми от катедра „Библиотекознание и масови комуникации“, както и лично от мое име, имам удоволствието и високата чест ***да Ви поздравя във връзка с тържественото честване на Вашата юбилейна годишнина.***

Безспорни са заслугите Ви за изграждането на Университета по библиотекознание и информационни технологии като водеща академична институция. Благодарение на Вашата енергия и инициативност укрепнаха връзките на УниБИТ и с поверената ми катедра в Стопански факултет на Великотърновския университет. През последните години заедно бяха реализирани важни научни форуми, успешно се списва и печата съвместното ни научно списание за книгата „Издател“, на което от първия брой на 2004 г. и до днес Вие сте директор.

Колегите ми от катедрата няма да забравят, че в ръководената от Вас институция се дипломираха двама доктори и имаме на обучение още двама докторанти; някои бяха повишени в научно звание, изградиха се като качествени преподаватели. Днес УниБИТ създава уют, топлота, функционална естетичност. Под ваше ръководство укрепва книжовността, УниБИТ се радва на национален и международен обществен интерес с нови и атрактивни бакалавърски, магистърски и докторантски програми.

Във Ваше лице УниБИТ има мениджър с модерно мислене, широк размах и достойно свършени дела. Пожелаваме те да продължат, да се умножават и да ни радват още дълго време.

Бъдете ни жив и здрав. За много години!

РЪКОВОДИТЕЛ НА КАТЕДРА
„Библиотекознание и масови комуникации“ при Стопански факултет
на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“
В. Търново, 11.02.2013 г. **/проф. д-р Лъчезар Георгиев/**

ЗА КНИГАТА, ИЗДАТЕЛИТЕ И ГЛОБАЛНИЯ СВЯТ

Едно интервю на проф. д.ик.н. Стоян Денчев с г-н Дженс Бомел – генерален секретар на International Publishers Association – Женева

Г-н Бомел, с вас се срещнахме на 26 януари 2013 г. в Женева, в централата на WIPO. Вие бяхте там в качеството си на генерален секретар на международната издателска организация **International Publishers Association**. *За Вас това е обичайно място за срещи, защото ръководената от Вас организация има да решава много въпроси, които са в пряка релация със съвременните проблеми на интелектуалната собственост. Моля, за читателите на научното списание за книгата „Издател", да ни разкажете за началото и първите стъпки на ръководената от вас структура!*

International Publishers Association (Международна асоциация на издателите) е федерация от национални издателски асоциации. Основана е през 1896 г. Ние представляваме световните издателските асоциации във всички международни форуми и най-вече пред WIPO, WTO, UNESCO и др.

Какво е отношението на Международната асоциация на издателите към съвременните проблеми, свързани с правата на автора и защитата на интелектуалната собственост?

International Publishers Association вярва, че днес повече от всякога защитата на авторските права е най-важният правен инструмент, чрез който да подкрепим творческата работа на авторите и издателите. Ако авторското право не съществуваше в днешни дни, то трябваше да бъде измислено за Интернет.

Как виждате развитието на съвременното книгоиздаване в Европа и по света в условията на остра конкуренция с новите медии и интернет?

Историята на човечеството е също и историята на новите комуникационни технологии, както и на новите медии. Да, новите медии вършат някои неща по-добре от старите, а други неща – не могат да свършат толкова добре, колкото традиционните. Книгата има своето място и роля в обществото и културата. Тази роля се променя и авторите и издателите не бива да се страхуват

от конкуренцията, а да развиват съществуващите си вече умения по такъв начин, че да продължат както да публикуват книги, така и да публикуват в новите медии.

*Какви са възможностите на **International Publishers** да въздейства върху издателските процеси?*

Асоциациите могат да помагат за изработването на стандарти, такива като реформирания ISBN, Дигиталния идентификатор на обект (the Digital Object Identifier), ONIX, EPUB и др. Да създадат равноправна среда и условия за открита конкуренция и диверсифицирана интернет инфраструктура.

Склонни ли са да се обединяват издателите в Европа пред съвременните предизвикателства на глобалното съвремие и как вие се стремите да ги организирате?

Издателите са преди всичко конкуренти и сътрудничеството не им е присъщо. Можем само да ги организираме около конкретни политики и въпроси, засягащи общите им интереси.

Според Вас хартиеният вариант на книгата има ли бъдеще и ако е така, как вашата организация смята да насърчава и стимулира печатните комуникации и издателските процеси в следващото десетилетие?

Хартиените книги имат голямо бъдеще, както и дигиталните книги. Четеното не е свързано само с достигането на буквите до очната ретина. То е мултисензорно преживяване. Днес в САЩ 75% от студентите все още използват хартиени учебници като основен източник за учене. Не защото нямат достъп до технологии, а защото това е един удобен формат. Много дигитални издатели, които разчитаха само на цифрови издания в САЩ, с изненада установиха, че трябва да предоставят и печатни продукти.

Дали до вас има информация за съвременното българско книгоиздаване, за нашите печатни медии?

За съжаление – не. Липсата на статистика в много страни е тъжно нещо, което пък означава, че управляващите не виждат важността на издателската дейност и настъпващите промени.

Бихте ли проявили интерес към сътрудничество при организиране у нас на национални и международни форуми, свързани с книгата, книгоиздаването и печатните комуникации?

IPA е международна федерация на издателски асоциации. Ще се радваме да приемем за член Българската асоциация на издателите*. Ние се нуждаем от вашия глас и можем да помогнем, като предоставяме информация за политиките в тази индустрия, а също и по отношение на управленските политики, които подпомагат книгоиздателската дейност. Да насърчим четенето и да създадем в следващото поколение усещане за удоволствие от четенето е най-голямата цел, която можем да си поставим като общество. Това ще направи следващото поколение силно и образовано и ще развие обществото като цяло. Това обаче означава да се инвестира в местните автори и издатели, за да могат те да създадат съдържанието, от което читателите и обществото имат нужда.

Г-н Бомел, от името на редакцията на списание „Издател" Ви благодаря за отделеното време и за изразеното съпричастие към съвременните проблеми на книгата, книгоиздаването и печатните комуникации.

ABOUT THE BOOK, PUBLISHERS AND THE GLOBAL WORLD

An interview of Prof. DEc Stoyan Denchev with Jens Bammel, the Secretary General of the International Publishers Association, the Geneva based organisation

Mr Bammel, we met on 26 Jan. 2013 in Geneva at WIPO headquarters. You were there in your capacity of Secretary General of the **International Publishers** Association. It is your usual meeting place because the coordinated by you organization has to tackle a number of issues directly related to modern

* Има се предвид Асоциация „Българска книга" – б.м., Ст. Д.

intellectual property problems. For the readers of *Publisher* scholarly journal, I would like to ask you to tell me about the beginnings and the first steps of the organization!

The International Publishers Association is a Federation of National Publishers Associations. Founded in 1896, we represent the world's publishers associations in all international fora, most importantly before WIPO, WTO, UNESCO etc.

What is the attitude of ***International Publishers*** *to the problems related to author's rights and intellectual property protection nowadays?*

IPA BELIEVES THAT TODAY, MORE THAN EVER, COPYRIGHT PROTECTION IS THE MOST IMPORTANT LEGAL INSTRUMENT TO SUPPORT THE CREATIVE WORK OF AUTHORS AND PUBLISHERS. IF COPYRIGHT DIDN'T EXIST ALREADY, IT WOULD HAVE TO BE INVENTED TODAY FOR THE INTERNET.

How do you see the development of modern book publishing in Europe and around the world in a situation of intense competition with the new media and the Internet?

THE HISTORY OF MANKIND IS ALSO THE HISTORY OF NEW COMMUNICATION TECHNOLOGIES AND NEW MEDIA. NEW MEDIA DO SOME THINGS BETTER THAN OLD ONES, AND SOME THINGS THEY CANNOT DO AS WELL. THE BOOK HAS A PLACE IN SOCIETY AND IN CULTURE. THIS ROLE IS CHANGING AND AUTHORS AND PUBLISHERS SHOULD NOT FEAR COMPETITION, BUT ENHANCE THEIR EXISTING SKILLS IN SUCH A WAY THAT THEY CAN BOTH CONTINUE TO PUBLISH BOOKS AND ALSO PUBLISH IN NEW MEDIA.

How can ***International Publishers*** *influence publishing processes?*

ASSOCIATIONS CAN ASSIST IN DEVELOPING STANDARDS. OPEN STANDARDS SUCH AS THE REFORMED ISBN, THE DIGITAL OBJECTI IDENTIFIER, ONIX, EPUB ETC. CREATE A LEVEL PLAYING FIELD AND CREATE THE CONDITIONS FOR OPEN COMPETITION AND A DIVERSE INTERNET INFRASTRUCTURE.

Do European publishers tend to unite facing modern global challenges and how do you aim to organize them?

PUBLISHERS ARE FIRST AND FOREMOST COMPETITORS. COLLABORATION IS NOT NATURAL TO THEM. WE CAN ONLY ORGANIZE THEM AROUND SPECIFIC POLICY ISSUES WHERE THE SHARED VALUES ARE AT STAKE.

Do you think that printed books have a future and if so, how does your organization plan to encourage and promote printed communication and publishing in the next decade?

PRINTED BOOKS HAVE A GREAT FUTURE, AS DO DIGITAL BOOKS. READING NOT JUST ABOUT LETTERS ARRIVING ON THE RETINA OF THE EYE. IT IS A MULTISENSORY EXPERIENCE. IN THE USA TODAY, 75% OF COLLEGE KIDS STILL USE PAPER TEXT BOOKS AS A PRIMARY SOURCE FOR LEARNING. NOT BECAUSE THEY DON'T HAVE ACCESS TO TECHNOLOGY BUT BECAUSE IT IS A GOOD FORMAT. MANY DIGITAL PUBLISHERS THAT STARTED DIGITAL ONLY IN THE USA WERE SURPRISED TO FIND THAT THEY NEEDED TO PROVIDE PRINT PRODUCTS AS WELL.

Do you have any information about contemporary Bulgarian book publishing and printed media?

NO, THE LACK OF STATISTICS IN MANY COUNTRIES IS SAD BECAUSE IT ALSO MEANS THAT POLICY MAKERS CANNOT SEE THE IMPORTANCE OF PUBLSIHING, OR CAN THEY SEE THE CHANGES TAKING PLACE.

Would you be interested to collaborate with Bulgarian organizations when they organize national and international forums on book publishing, books and printed communications?

IPA IS THE INTERNATIONAL FEDERATION OF PUBLISHER ASSOCIATIONS. WE WOULD LOVE TO SEE THE BULGARIAN PUBLISHERS ASSOCIATION BECOME A MEMBER OF IPA. WE NEED THEIR VOICE, AND WE CAN HELP BY PROVIDING INFORMATION ABOUT INDUSTRY POLICIES AND GOVERNMENT POLICIES THAT IMPOROVE PUBLISHING.

PROMOTING READING AND CREATING IN THE NEXT GENERATION THE PLEASURE OF READING IS THE GREATEST POLICY OBJECTIVE A SOCIETY CAN HAVE. IT ENABLES THE NEXT GENERATION TO GROW STRONG, BECOME EDUCATIONED, LEARN AND DEVELOP SOCIETY AS A WHOLE. IT ALSO REQUIRES EFFORT TO INVEST IN LOCAL AUTHORS AND LOCAL PUBLISHERS TO CREATE THE CONTENT READERS WANT AND SOCIETY NEEDS.

Биобиблиографски преглед на публикациите му в и около „Трудовете на Студентско научно общество при УниБИТ". Посветени на него приноси

Силвия Соколова

„Verba volant, scripta manent."

Настоящото изложение съдържа ***биографична справка за Ректора на УниБИТ*** – проф. д.ик.н Стоян Денчев (**разд. I**), изработена на база на публ.:

Стоян Денчев : Primus inter pares. Game- и play-феноменология на информационната среда (Аполонова – Дионисиева – Орфеева – Одисеева линии и Тезей : Методология на излизането от лабиринта в обществото на знанието) (А. Куманова, М. Куманов, Н. Василев ; *Епиграф: „Аз имам това, което съм дал на другите".* – Грузинска мъдрост. // *Cogito*[,] ergo sum : Проф. Стоян Денчев на 60 [години] : Юбил. сб.) Състав. Д. Иванов, Н. Костова ; Ред. Д. Иванов. – София, 2013, с. 98–128.

Приложен е биобиблиографски списък, систематизиран в три раздела (**разд. II–IV**), предоставен в първоначалния си вид през м. януари 2013 г. на съставителите на цит. по-горе сб. при подготовката на включената в него биобиблиография.

Вътре в **разд. II и IV** на настоящия списък материалът е подреден по хронология на ***„Трудовете на Студентско научно общество при УниБИТ"*** (тт. I–VII) и поредността на публикациите в тях и са включени както и индивидуалните работи на персоналията, появили се под перото ѝ, така и колективните ѝ. (За **разд. IV** е направено изключение и в него е включен и материал както от сигналния екземпляр на ***„Трудовете на Студентско научно общество при УниБИТ"*** (т. VIII), въведени и в електронната страница на СНО при УниБИТ (www.sno. unibit. bg), така и от намиращия се в стадий на подготовка за печат том IX на изданието, известни на автора на тези редове към момента на предаването на *настоящата работа* за публикация – м. май 2013 г.)

Вътре в **раздел III** материалът е представен по азбучно-хронологичен ред – като на първо място за изтъкнати работите, публикувани на кирилица, после – на латиница.

Номерацията в списъка е единна и отразява **67 библиографски записи (NN 1-67)**.

Характерът на този списък е систематичен ретроспективен (**NN 1-66**) с елементи на перспективна библиография (**N 67**).

За епиграф на публ. е използвана древноримската сентенция: ***„Думите отлитат, написаното остава."***.

I. Биографична справка

Стоян Денчев е роден на 11.02.1953 г.

През 1978 г. той завършва специалност „Основи на кибернетиката и теория на управлението" в Математическия факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски".

През 1978–1986 г. С. Д. работи в Централния машиностроителен институт.

През периода 1986–1988 г. той е директор по научните въпроси в Информационния център за трансфер на технологии „Информа" като през 1988–1989 г. става заместник-генерален директор на центъра.

През 1988–1989 г. С. Д. е старши изследовател и гост-доцент в университета в Бъркли, Калифорния, САЩ.

Преходът на обществото в страните от Централна и Източна Европа от планово стопанство към пазарна икономика извежда С. Д. – заради неговата научна и практическа подготовка и лидерските му качества – на политическата арена

на времето. През 1991 г. той става съветник в правителството на Димитър Попов. През 1991–1992 г. е началник на отдел „Структурна и технологична политика" при първото правителство на Съюза на демократичните сили на Филип Димитров, където е специалист по структурната реформа. През 1993–1994 г. е главен секретар в правителството на Любен Беров.

През 1994 г. С. Д. е посланик на Република България във Финландия.

През 1994–1997 г. той е депутат в 37-то народно събрание, избран с листата на Движението за права и свободи (ДПС). Заместник-председател е на парламентарната група на ДПС; заместник-председател на парламентарната Комисия по външна политика.

През 1997–1998 г. С. Д. е политически секретар на Обединението за национално спасение.

През 1998–2001 г. С. Д. е вицепрезидент на корпорация „Мултигруп".

От 2002 г. и в настоящия момент С. Д. е ректор на УНИБИТ.

През 2006–2011 г. той е председател на Съюза на народните читалища (СНЧ). А от тогава до сега той е почетен председател на СНЧ. Преди него почетни председатели на тази най-стара и най-родолюбива гражданска организация на България са били Н.В. Цар Борис III, Георги Димитров и Гиньо Ганев.

II. Публикации на С. Д. в *„Трудовете на СНО при УниБИТ"*

1. **Денчев**, С. Личност – Информация – Наука – Школа – Морал (Уводни думи от отговорния редактор). // *Тр.* на Студентското научно общество при СВУБИТ, Т. I, 2008, с. 17–18.
2. **Денчев**, С. Информация, наука, школа : Триединство (Уводни думи на отговорния редактор) // *Тр.* на Студентското научно общество при СВУБИТ, Т. II, 2008, с. 33–35.
3. **Денчев**, С. Информацията като обществена ценност (Уводни думи на отговорния редактор). // *Тр.* на Студентското научно общество при СВУБИТ, Т. IV, 2009, с. 49–50.
4. **Денчев**, С. и др. Азбучен списък на заглавията (и техните интернет адреси и електронна поща) на актуални за България периодични и продължаващи чуждестранни издания (По сродните интердисциплинарни области библиография – библиографознание – книгознание – архивно дело – библиотекознание – информатика – информационни технологии) / С. Денчев, А. Куманова. // *Тр.* на Студентското научно общество при СВУБИТ, Т. IV, 2009, с. 121–137.
5. **Информационна** картина на феномена „ЛИЧНОСТ" : социално-психологически дискурс (Емпирично изследване и теоретично обобщение на Студентското научно общество при СВУБИТ) / С. Денчев и др. // *Тр.* на Студентското научно общество при СВУБИТ, Т. IV, 2009, с. 63–66. – Други авт.: А. Куманова, П. Златкова, Е. Игнатова, М. Никова.
6. **Денчев**, С. Първият триезичен речник по библиотечна и информационна дейност на XXI век (Уводни думи на отговорния редактор). // *Тр.* на Студентското научно общество при СВУБИТ, Т. III, 2010, с. 17–19.
7. **Денчев**, С. Информацията като обществена ценност (Уводни думи от отговорния редактор). // *Тр.* на Студентското научно общество при СВУБИТ, Т. V, 2010, с. 47–49.
8. **Информационна** картина на феномена „ИНФОРМАЦИЯ": социално-психологически дискурс (Емпирично изследване и теоретично обобщение на Студентското научно общество при СВУБИТ) / С. Денчев и др. // *Тр.* на Студентското научно общество при СВУБИТ, Т. V, 2010, с. 61–65. – Други авт.: А. Куманова, Т. Тодорова, П. Златкова, С. Ефтимова, Е. Игнатова, М. Никова.
9. **Информационна** картина на феномена „ЦЕННОСТ" : социално-психологически дискурс (Емпирично изследване и теоретично обобщение на Студентското научно общество при СВУБИТ) / С. Денчев и др. // Тр. на Студентското научно общество при СВУБИТ, Т. V, 2010, с. 73–77. – Други авт.: А. Куманова, Т. Тодорова, П. Златкова, С. Ефтимова, Е. Игнатова, М. Никова. **Денчев**, С. Шестдесет години библиотечно образование в България (Уводни думи от отговорния редактор). // *Тр.* на Студентското научно общество при СВУБИТ, Т. VI, 2011, с. 40–41.
10. **Денчев**, С. др. Конституциите на Република България, САЩ и Декларацията за правата на човека на ООН : Морфология / С. Денчев, А. Куманова, Н. Василев // *Тр.* на Студентското научно общество при СВУБИТ, Т. VI, 2011, с. 65–66.
11. **Информационна** картина на феномена „СВОБОДА" : социално-психологически дискурс

(Емпирично изследване и теоретично обобщение на Студентското научно общество при СВУБИТ) / С. Денчев и др. // *Тр.* на Студентското научно общество при СВУБИТ, Т. VI, 2011, с. 180–183. – Други авт.: А. Куманова, Т. Тодорова, М. Нанкова, М. Енчева, Л. Парижкова, П. Златкова, М. Никова, Б. Николова.

12. **Информационна** картина на феномена „ЦЕННОСТ" : социално-психологически дискурс (Емпирично изследване и теоретично обобщение на Студентското научно общество при СВУБИТ) / С. Денчев и др. // *Тр.* на Студентското научно общество при СВУБИТ, Т. VI, 2011, с. 158–159. – Други авт.: А. Куманова, Т. Тодорова, П. Златкова, С. Ефтимова, Е. Игнатова, М. Никова, Б. Николова.
13. **Денчев**, С. Информацията – фактор, мисия, истина (Уводни думи от отговорния редактор) // *Тр.* на Студентското научно общество при СВУБИТ, Т. VII, 2012, с. 19–21.
14. **Денчев**, С. и др. Онтологична, лексикална, морфологична и синтактична информационна характеристика на езика на св. о. Паисий Хилендарски в „История Славяноболгарская..." (Към въпроса за смисъла на интелектуалнокомуникативния акт) / С. Денчев и др. // *Тр.* на Студентското научно общество при СВУБИТ, Т. VII, 2012, с. 33–54. – Други авт.: А. Куманова, М. Куманов, Н. Василев; **EVRISTIANA** : Електронна библиотека (Информационна ризома : Ретикула) / С. Денчев и др. // *Т р.* на Студентското научно общество при УНИБИТ (София), Т. VII, 2012, с. 179–184 с. с ил. – Други авт.: А. Куманова, Н. Василев, С. Пенева, Р. Димитрова.
15. **Триезичен** речник по библиотечна и информационна дейност (Библиотекознание, книгознание, полиграфия, архивистика, документалистика, библиография, библиографознание, информатика, информационни технологии) / С. Денчев и др. // *Тр.* на Студентското научно общество при СВУБИТ, Т. VII, 2012, с. 71–73. – Други авт.: А. Куманова, Н. Казански, Н. Василев, М. Максимова.

II. Други публикации на С. Д., системно използвани в лабораторната работа на СНО при УниБИТ

16. **Денчев**, С. и др. Азбучен списък на заглавията (и техните интернет адреси и електронна поща) на актуални за България периодични и продължаващи чуждестранни издания (По сродните интердисциплинарни области библиография – библиографознание – книгознание – архивно дело – библиотекознание – информатика – информационни технологии) / Съавт. С. Денчев, А. Куманова; *Посв. се на апостола на планет. библиогр. сфера ... Т. Боров и 105-год. от рожд. му*. // *Издател* (В. Търново), 2006, N 1–2, с. 15–21. – Библиогр.: 105 ном. назв. – *Публ.* и в: http://www.svubit.org.
17. **Денчев**, С. и др. Библиографический гомеостазис планеты-историологический морфизм ноосферы и аксиология социокультурного единства многообразия информационной среды человечества // Международный библиогпафический конгресс: Программа / С. Денчев, А. Куманова; Мин. культуры РФ; Рос. библ. ассоциация; Библ. асамблея Еврази; Рос. нац. б-ка; Рос. гос. б-ка; Президентская библ. им. Б. Н. Ельцина; Б-ка Рос. Акад. наук; Рос. кн. палата (Санкт-Петербург, 21–23. 09.2010). – Санкт-Петербург, 2010, с. 10.
18. **Денчев**, С. и др. Библиографският хомеостаз на планетата – историологичен морфизъм на ноосферата и аксиология на социокултурното единство на многообразието на информационната среда на човечеството (Вторичнодокументална проскопия) / С. Денчев, А. Куманова. // [*Осма*] VIII Нац. [науч.] конф. „Библиотеки – четене – комуникации", Велико Търново, 17–18 ноември 2009 г. / Великотърн. унив. „Св. Св. Кирил и Методий"; Регион. Нар. библ. „Петко Р. Славейков" – Велико Търново. – *Посв. на 120-та год. от осн. на библ.* – Велико Търново, 2010, с. 13–35.
19. **Денчев**, С. и др. Българското начало в европейската цивилизация: Онтология на иназацията (Из Плен. докл. на VII нац. науч. конф. с межд. участие „България – кръстопът на култури и цивилизации", 1.11.2009 г., София) / С. Денчев, А. Куманова, Н. Василев. // *За буквите* : Кирило-Методиевски вестник, N 32, май 2010, с. 32.
20. **Денчев**, С. и др. Българското начало в европейската цивилизация : Онтология на иназацията (Към някои психологически проблеми, свързани със създаването на глаголицата и кирилицата и делото на св. Константин-Кирил Философ и св. архиепископ Методий) / С. Ден-

чев, А. Куманова, Н. Василев. // *Издател*, 2010, N 1-2-3, с. 4–13. – Редуц. публ.

21. Денчев, С. и др. Българското начало в европейската цивилизация (Към проблема за изключителните психологически основания, отразени в книжовната система, създадена от Св. св. Константин-Кирил Философ и Методий) : Плен. докл. / С. Денчев, А. Куманова, Н. Василев. // [*Седма*] VII национална научна конференция с международно участие „България – кръстопът на култури и цивилизации", 1.11.2009 г., София, Нац. дворец на културата. – София, 2010, с. 45–101: с ил. – Разшир. публ.

22. Денчев, С. и др. Графемите на кирилицата в естествената знакова класификация на писмото на Homo sapiens'а (Към аксиологичния въпрос за методологията на писмената ера) / С. Денчев, А. Куманова. // [*Шеста*] VI национална научна конференция с международно участие „България в културното многообразие на Европа", 1.11.2008 г., София, Нац. дворец на културата. – София, 2009, с. 111–118.

23. Денчев, С. и др. Графемите на писмото на Homo sapiens'а (Естествена знакова класификация на човечеството) : Пленарен докл. / С. Денчев, А. Куманова. // *Нови* информационни технологии в образователния процес : Пленарен докл. на III Науч. семинар на СВУБИТ, Слънчев бряг, 8–10.05.2008 г. – София, 2009, с. 9–26. – Библиогр.: 19 неном. назв. в 35 ном. бел. – С рис. на авт..

24. Денчев, С. и др. Графемы письма Homo sapiens. К аксиологическому вопросу методологии письменной эры / С. Денчев, А. Куманова. // *Библиотечное* дело – 2011: Библиотечно-информационная деятельность в условиях модернизации общества : Скворцовские чтения : Материалы 16 межд. науч. конф. – Москва, 27–28 апреля 2011 г. / Моск. гос. унив. культуры и искусств и др. – Москва, 2011, с. 16–19.

25. Денчев, С. и др. Графемы письма Homo sapiens'а (Естественная знаковая классификация человечества) : К аксиологическому вопросу методологии письменной эры / С. Денчев, А. Куманова. // *Ноосферное* образование в евразийском пространстве : I науч. конф. – Санкт-Петербург, 2–3 апреля 2009 г. / Смольн. унив. РАО. – Санкт-Петербург, 2009, с. 586–599. – Библиогр.: 19 неном. назв. в 35 ном. бел. – С рис авт.

26. Денчев, С. и др. Графемы письма Homo sapiens'а (Естественная знаковая классификация человечества) : К аксиологическому вопросу методологии письменной эры / С. Денчев, А. Куманова. // *Мир библиографии* (Москва), 2010, N 3, с. 2–8.

27. Денчев, С. и др. Знание-episteme – знание-téchne : Трансформатизм инфосферы (Онтология информационной среды) / [Съавт. С. Г. Денчев]. // *Информационные* технологии, компьютерные системы и издательская продукция для библиотек : Материалы IX Междунар. конф. и выст. „LIBCOM-2005" / ГПНТБ России ; Ассоц. ЭБНИТ – [Звенигород] Ершово, Россия, 14–18 ноября 2005 г. = Information Technologies, Computer Systems, and Publications for Libraries ; С. Денчев, А. Куманова : Proc. IX Intern. Conf. and Exhibition „LIBCOM-2005" / Rus. Nat. Publ. Libr. for Sci. and Technology ; ELNIT Assos. – [Zvenigorod] Ershovo, Russia, Nov. 14–18, 2005. – [CD-ROM]. – Библиогр.: 30 неном. загл. в 13 ном. бел. – Тр. / Конф. – *Публ. и на англ. ез. – Публ.* и в: http://www.iliac.org; http://www.gpntb.ru.

28. Денчев, С. и др. Знание-episteme – знание-techne : Трансформатизм инфосферы (Онтология информационной среды) / С. Денчев, А. Куманова. // *Научно-техническая информация* : Сер. 1 : Организация и методика информационной работы / ВИНИТИ (Москва), 2006, N 9, с. 12–18.

29. Денчев, С. и др. Знание-episteme – знание-téchne : Трансформатизъм на инфосферата (Онтология на информационната среда) / С. Денчев, А. Куманова. // *Тр.* на Специализ. висше у-ще по библиотекознание и информ. технол. (София), 2006, Т. 5, с. 103–134. – Библиогр.: 45 неном. назв. – Прил.: Сх. 1-5. – Рез. на рус. и англ. ез.

30. Денчев, С. и др. Информационная среда культуры планеты (на опыте прочтения нестинарства /ритуальный танец на жараве) : Рациональная карта / С. Денчев, А. Куманова. // *Information* Society Technologies and Culture = Технологии информационного общества и культура : X юбилейная междунар. конф. EVA 2007 Москва, 3–6 дек. 2007 г. : Культура и технологии информационного общества. Век XXI : Электронная информация, визуальные искусства и за пределами" : [Материалы] = X Jubilee Intern. Conf. „EVA 2007 Moscow : Culture and

Information Society Technologies. Century XXI : Electronic Information, the Visual Arts and Beyond" / Всерос. гос. библ. иностр. лит. им. М. И. Рудомино ; Ком. Европ. сообществ. – Библиогр.: 17 неном. назв. – [CD-ROM]. – Тр. / Конф. – *Публ. и на англ. ез. – Публ.* и в: **1.** <http://www.evarussia.ru; http://www.conf. cpic. ru> <http://conf.cpic.ru/upload/eva2007/reports/tezis_1086.doc>; **2.** … // *Information* Society Technologies and Culture = Технологии информационного общества и культура : XI Intern. Conf. „EVA-2008", Moscow, 2008 : Proceedings = 11-я ежегодная конференция „EVA-2008", Москва. – [CD-ROM]. http://www.evarussia.ru; http://www.conf.cpic.ru.

31. Денчев, С. и др. Информационен код на българското изящно слово : Хуманизираща феноменология (Аксиология на семантичното, лексикалното и фонетично-морфологичното и декодиране) : Плен. докл / С. Денчев, А. Куманова, Н. Василев. // [*Осма*] VIII национална научна конференция с международно участие „Обществото на знанието и хуманизмът на XXI век", 1.11.2010 г., София, Нац. дворец на културата. – София, 2011, с. 43–61, с ил. – Библиогр. с. 51–55, вкл. 11 ном. загл. – Разшир. публ.

32. Денчев, С. и др. Информационен код на българското изящно слово : Хуманизираща феноменология (Аксиология на семантичното, лексикалното и фонетично-морфологичното ѝ декодиране) / С. Денчев, А. Куманова, Н. Василев. // *Издател*, 2011, N 1–2, с. 19–25, с ил. – Редуц. публ.

33. Денчев, С. и др. Когнитологична компаративистична информационна картина на естествено възникващите универсални вторичнодокументални информационни масиви : Кохезия / С. Денчев, А. Куманова. // *Библиотеки*, четене, комуникации : Девета нац. научна конф. с междунар. участие, В. Търново, 17–18 ноември 2010 г. : Посветена на 65-год. от рождението на проф. дфн Мария Младенова. – В. Търново, 2011, с. 85–98. – Библиогр. с. 89–98, вкл. 31 ном. загл.

34. Денчев, С. и др. Методология исследования информационной среды: информационная карта нестинарской феноменологии (К вопросу о вторично-документальном исследовании инфосферы) / С. Денчев, А. Куманова. // *Ноосферное* образование в евразийском пространстве : III науч. конф. : В 2 кн. : Кн. 2. – Санкт-Петербург, 5 апреля 2011 г. / Смольн. унив. РАО. – Санкт-Петербург, 2011, с. 194–203. – Библиогр.: 21 неном. назв. в 14 ном. бел.

35. Денчев, С. и др. Планетарна информационна среда на културата (Върху опита за прочит на нестинарството : Рационална карта) (I. Синтез) / С. Денчев, А. Куманова, Н. Казански. // *Пета* нац. науч. конф. с междунар. участие „Кирилицата в духовността на европейската информационна цивилизация", София, 1 ноември 2007 г. – София, 2008, с. 608–619. – Библиогр.: 16 бел. + 46 неном. загл. – *Начало*.

36. Денчев, С. и др. Религиозният код на българското изящно слово : Християнски универсален модел / С. Денчев, А. Куманова, Н. Василев. // *Етническа* и религиозна толерантност : Гражданско общество в Югоизт. Европа : Науч. конф. с междунар. участие = Ethnic and Religious Tolerance : Civil Society in South East Europe : Intern. conference : Програма / Унив. по библиотекознание и информ. технологии (УниБИТ), София, 2 дек. 2010. – София, 2010, с. 26. – Рез. на англ. ез. под загл.: The Religious Code of the Bulgarian Refined Speech : A Christian Universl Model.

37. Денчев, С. и др. Ризоматика информационной среды : Визуализация гуманитарной библиографии (Эпистемология инфосферы) / С. Денчев, А. Куманова. // *Information* Society Technologies and Culture = Технологии информационного общества и культура : [Материалы] IX междунар. конф. „EVA 2006 Москва : Культура и технологии информационного общества. Век XXI : Электронная информация, визуальные искусства и за пределами" = IX Intern. Conf. „EVA 2006 Moscow : Culture and Information Society Technologies. Century XXI : Electronic Information, the Visual Arts and Beyond" / Всерос. гос. библ. иностр. лит. им. М. И. Рудомино ; Ком. Европ. сообществ. – Москва, 4–8 дек. 2006 г. = M. I. Rudomino All-Russia State Libr. for Foreign Literature; Europ. Comm. – Moscow, 4–8 Dec. 2006. – Библиогр.: 17 неном. назв. – [CD-ROM]. – Тр. / Конф. – 1 л. изд. к. – *Публ. и на бълг. ез.*

38. Денчев, С. и др. Ризоматика на информационната среда : Визуализация на хуманитарната библиография (Епистемология на инфосферата) / С. Денчев, А. Куманова. // *Тр.* на Специализ. висше у-ще по библиотекознание и

информ. технол. (София), Т. 6, 2007, с. 127–136. – Библиогр.: 17 неном. назв. – Съавт. С. Г. Денчев.

39. Денчев, С. и др. Среща на науката с бизнеса и образованието : Знаниева индустриална навигация за информационните технологии : Девета междунар. науч. конф. и изложба LIBCOM-2005 [: Историогр.-етимол. дискурс на междунар. науч. конференции на Русия на границата между XX–XXI в.] / С. Денчев, А. Куманова. // *Тр.* на Специализ. висше у-ще по библиотекознание и информ. технол. (София), Т. 6, 2007, с. 149–171.

40. Денчев, С. и др. Универсалност на хуманитарното знание : Когнитивен библиогр. контекст на инфосферата в антропол. трансформации на времето (Постановка. Методология. Историография. Терминосистема. Структура. Обобщение) / С. Денчев, А. Куманова, Н. Казански. // *Пета* нац. науч. конф. с междунар. участие „Кирилицата в духовността на европейската информационна цивилизация", София, 1 ноември 2007 г. – София, 2008, с. 393–423. – 16 бел. + 80 неном. загл. – 1 л. изд. к.

41. Денчев, С. и др. Универсальность гуманитарного знания : Когнитивный контекст инфосферы (Нестинарство /Ритуальный танец на огне/) : Рациональная планетарная историогр. взаимоперекрывающаяся карта в антропол. трансимиссиях времени [CD-ROM] / С. Денчев, А. Куманова. // [*Пятнадцатая*] XV Юбилейная Междунар. Конф. „Крым 2008" „Библиотеки и информационные ресурсы в современном мире науки, культуры, образования и бизнеса", Крим, 7–15 юни 2008 г. : Материалы = XV Jubilee International Conference „Crimea 2008" „Libraries and Information Resources in the Modern World of Science, Culture, Education, and Business", Crimea, 7–15 June, 2008 : Proceedings / Фед. агенство по культуре и кинематографии, Россия ; М-во культуры и туризма Украины ; М-во культуры и искусств Автоном. респ. Крым и др. – Судак, 2008, с. 1–17. – Библиогр.: 46 неном загл. в 16 ном. бел. – *Публ. и на англ. ез. – Загл. и на укр. ез. – Публ.* и в: http://www.gpntb.ru/win/inter-events/crimea2008/eng/cd/44.pdf.

42. Денчев, С. и др. Ценностен геном на българския книжовен и литературен език : Генеалогична феноменология – информационен код на изящното слово : Пленарен докл. / С. Денчев, А. Куманова, Н. Василев. // *Нови* информационни технологии в образователния процес : Докл. и съобщ. на IV науч. семинар на СВУБИТ, Хисаря, 27–29.03.2009 г. – София, 2010, с. 13–48. – Библиогр. и бел. с. 41–47 ; Рез. на бълг. ез. с. 47-48.

43. Денчев, С. и др. Эпистемология инфосферы : Методологическое вскрытие / С. Денчев, А. Куманова. // *Вузы* культуры и искусств в едином мировом образовательном пространстве : Междунар. симпозиум, Москва, 17–18 мая 2007 г. [= Universities of Culture and Arts in a Common World Education Space: Int. Symp.] : Сб. ст. : [В 2 т. : Т. I–II] / [М-во культуры и массовых коммуникаций РФ,] Фед. агенство по культ. и кинематогр., Моск. гос. унив. культуры и искусств; [При содействии: ЮНЕСКО, М-во образования и науки = Min. of Culture and Mass Communication of the Russian Fed., Fed. Agency for Culture and Cinematogr., The Moscow State Univ. of Culture and Arts; With the assist. of UNESCO, Min. of Education snd Science of the Russian Fed. – Moscow, 17–18 May 2007] ; Науч. ред. Н. В. Кротова и др. – Москва, 2007. – Т. II, с. 118–121. – Библиогр.: 30 неном. назв. – *Публ. и на англ. ез.*

44. Експедиция в Иран за установяване историографската информационна карта на нестинарската феноменология в България : Пленарен докл / С. Денчев, А. Куманова, М. Куманов, Н. Казански. // [*Шеста*] VI национална научна конференция с международно участие „България в културното многообразие на Европа", 1 ноември 2008 г., София, Нац. дворец на културата. – София, 2009, с. 45–92 : с ил. – Библиогр.: 219 неном. загл. в 117 ном. бел. – Рез. на англ. ез.; **Експедиция** в Иран за установяване историографската информационна карта на нестинарската феноменология в България / С. Денчев, А. Куманова, М. Куманов, Н. Казански . // *Списание на БАН*, 2011, N 3, с. 36–51 : с ил. – Библиогр.: 219 неном. загл. в 117 ном. бел. – Рез. на англ. ез.

45. Изследване на информационната карта на трансмисиите на култура в нестинарската обредност като открита информационна среда на култовите практики и вярвания, установими в музеите на Централна и Източна Турция (*Ист.:* Сев. Месопотамия) / С. Денчев, А. Куманова, Н. Казански, Н. Василев. // *Издател* (В. Търново), 2009, N 1–2, с. 16–32, с ил. –

Редуц. публ. – Докл. на Заседание на Науч. съвет на СВУБИТ на 29.06.2009 г.

46. Изследване на информационната карта на трансмисиите на култура в нестинарската обредност като открита информационна среда на култовите практики и вярвания, установими в музеите на Централна и Източна Турция (*Ист.:* Сев. Месопотамия) / С. Денчев, А. Куманова, Н. Казански, Н. Василев. // [*Седма*] VII национална научна конференция с международно участие „България в културното многообразие на Европа", 1.11.2009 г., София, Нац. дворец на културата. – София, 2010, с. 512–538. – Разшир. публ.

47. Историографска експедиция в Санкт-Петербург за установяване информационната карта на нестинарската феноменология в България / С. Денчев, А. Куманова, М. Куманов, Н. Казански. // [*Шеста*] VI национална научна конференция с международно участие „България в културното многообразие на Европа", 1 ноември 2008 г., София, Нац. дворец на културата. – София, 2009, с. 505–610. – Библиогр.: 1036 неном. загл. в 136 ном. бел.

48. Морфология на семиозата и етимология на тезауруса на езика на св. о. Паисий Хилендарски: Историографски и универсални онтологични черти / С. Денчев и др. // [*Девета*] IX национална научна конференция с международно участие „Обществото на знанието и хуманизмът на XXI век", 1.11.2011 г., София, Нац. дворец на културата. – София, 2012, с. 36–68: с ил. – Други авт.: А. Куманова, М. Куманов, Н. Василев.

49. Планетарна информационна среда на културата (Върху опита за прочит на нестинарството: Рационална карта) (II. Анализ) / С. Денчев и др. // [*Шеста*] VI национална научна конференция с международно участие „България в културното многообразие на Европа", 1 ноември 2008 г., София, Нац. дворец на културата. – София, 2009, с. 475–504. – Библиогр.: 92 неном. назв. в 16 ном. бел. – Други. авт.: А. Куманова, М. Куманов, Н. Казански. – *Продължение*.

50. Тракия – трансмисия на световни култури и цивилизации : Историогр. поглед (На прага на синтез на тракологичното знание : Към въпроса за неговата онтология) / С. Денчев и др. // *Тракия* – кръстопът на цивилизации (Споделен опит) : Сб. с материали по конф. на СВУБИТ, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд – проект BG051PO001/07/3.3.-01/14, София, 14.05.2009. – София, 2009, с. 19–49. – Други авт.: А. Куманова, М. Куманов;

The **Bulgarian** literary language as a hyper-category of the national security : Formulation of the problem / S. Denchev, A. Kumanova, M. Kumanov, N. Vasilev. // *Globalism* and Security : International Scientific Conference, Sofia, 5th June 2009. – Sofia, 2009, p. 176–193.

51. Denchev, S. et al. Bibliographical Homeostasis of the Planet – a Historiological Morphism of the Noosphere and the Axiology of the Sociocultural Unity of the Variety of Information Environment of the Humanity: XXI Century (Secondary documentary proscopy) / S. Denchev, A. Kumanova, N. Kazanski. // *InSITE* (Informing Science and Information Technology Education) Conference, Bari and Cassino, Italy, 19–24 June 2010 [ID 801]. – 23 p.

52. Denchev, S. et al. Epistemology of the infosphere : Methodological revelation / S. Denchev, A. Kumanova. // *Universities* of Culture and Arts in a Common World Education Space : Intern. Symp. : [Vol. I–II] : Proceedings / Min. of Culture and Mass Communication of the Russian Fed., Fed. Agency for Culture and Cinematogr., The Moscow State Univ. of Culture and Arts; With the assist. of UNESCO; Min. of Education and Science of the Russian Fed. – Moscow, 17–18 May 2007]. – Bibliogr.: 30 numberless titles. – *Publ. and in rus. – Публ.* и в: http://www.simpsiummsuc.org/parts.htm.

53. Denchev, S. et al. Information Environment of the Culture of the Planet (On the Experience of Reading of the Nestinarstvo /Ritual Fire-Dancing/) : A Rational Map / S. Denchev, A. Kumanova. // *Information* Society Technologies and Culture : [Tenth] X Jubilee Intern. Conf. „EVA 2007" Moscow : Culture and Information Society Technologies. Century XXI : Electronic Information, the Visual Arts and Beyond", Moscow, 3–6 Dec. 2007 : Proceedings / M. I. Rudomino All-Russia State Libr. for Foreign Literature ; Europ. Comm. – Bibliogr.: 17 numberless titles. – [CD- ROM]. – *Publ. and in rus. – Публ.* и в: **1.** <http://www.evarussia.ru; http://www.conf.cpic.ru> <http://conf.cpic.ru/upload/eva2007/reports/tezis_1086.doc>; **2.** … // *Information* Society Technologies and Culture = Технологии

информационного общества и культура : XI Intern. Conf. „EVA-2008”, Moscow, 2008 : Proceedings = 11-я ежегодная конференция „EVA-2008”, Москва. – [CD-ROM]. <http://www.evarussia.ru; http://www.conf.cpic.ru.

54. Denchev, S. et al. Knowledge-episteme – knowledge-téchne : Transformatism of the Infosphere (Ontology of the Informatin Environment) / S. Denchev, A. Kumanova. // *Information* Technologies, Computer Systems, and Publications for Libraries : Proc. IX Intern. Conf. and Exhibition „LIBCOM-2005” / Rus. Nat. Publ. Libr. for Sci. and Technology ; ELNIT Assos. – [Zvenigorod] Ershovo, Russia, Nov. 14–18, 2005. – [CD-ROM]. – Bibliogr.: 30 numberless titles in 13 numb. notes. – Proceedings. / Conf. – *Publ. and in rus.* – *Публ.* и в: <http://www.iliac.org; http://www.gpntb.ru.

55. Denchev, S. et al. The Religious Code of the Bulgarian Refined Speech : A Christian Universl Model / S. Denchev, A. Kumanova, N. Vasilev. // *Етническа* и религиозна толерантност : Гражданско общество в Югоизт. Европа : Науч. конф. с междунар. участие = Ethnic and Religious Tolerance : Civil Society in South East Europe : Intern. conference : Програма / State Univ. of Library and Information Technologies (SULSIT), Sofia, Dec. 2, 2010. – Sofia, 2010, p. 26. – Res. in Engl.

56. Denchev, S. et al. The Religious Code of the Bulgarian Refined Speech : A Christian Universl Model / S. Denchev, A. Kumanova, N. Vasilev. // *Ethnic* and Religious Tolerance : Civil Society in South East Europe : Intern. conference : Conference papers / State Univ. of Library and Information Technologies (SULSIT) ; Ed. S. Denchev et al. – Sofia, Dec. 2, 2010. – Sofia, 2011, p. 143–149. – Coaut: A. Kumanova, M. Kumanov, N. Vasilev.

57. Denchev, S. et al. Rhizomatic of the Information Environment : Visualization of the Humanitarian Bibliography / S. Denchev, A. Kumanova. // *Information* Society Technologies and Culture : IX Intern. Conf. „EVA 2006 Moscow : Culture and Information Society Technologies. Century XXI : Electronic Information, the Visual Arts and Beyond”: Proceedings / M. I. Rudomino All-Russia State Libr. for Foreign Literature ; Europ. Comm., Moscow, 4–8 Dec. 2006. – [CD-ROM]. – *Publ. and in rus.* – *Публ.* и в: **1.** <http://www.evarussia.ru; http://www.conf.cpic.ru>; **2.** <http://conf.cpic.ru/eva2006/rus/reports/content_809.html>; **3.** <http://www.evarussia.ru; http://www.conf.cpic.ru> <http://conf.cpic.ru/upload/eva2007/reports/tezis_1086.doc>; **4.** … // *Information* Society Technologies and Culture = Технологии информационного общества и культура : XI Intern. Conf. „EVA-2008” : Proceedings, Moscow, 2008 = 11-я ежегодная конференция „EVA-2008”, Москва. – [CD-ROM]. http://www.evarussia.ru; http://www.conf.cpic.ru.

58. Denchev, S. et al. Universality of Humanitarian Knowledge : A Cognitive Context of the Infosphere (Nestinarstvo /Ritual fire-dancing/) : A Rational Planetary Historiographical Overlapping Map in the Anthropological Time Transmissions / S. Denchev, A. Kumanova. // [*Fifteenth*] XV Jubilee International Conference „Crimea 2008” „Libraries and Information Resources in the Modern World of Science, Culture, Education, and Business”. Crimea, 7–15 June, 2008 : Proceedings / Federal Agency for Culture and Cinematography, Russia ; Ministry of Culture and Tourism of Ukraine ; Ministry of Culture and Tourism of Ukraine etc. – [CD-ROM]. – Sudak, 2008, p. 1–17. – Bibliogr.: 16 notes + 46 numberless titles. – *Publ. and in rus.* – *Title in ukr.* – *Публ.* и в: http://www.gpntb.ru/win/inter-events/crimea2008/eng/cd/44.pdf.

59. Universality of Humanitarian Knowledge : A Cognitive Context of the Infosphere : Nestinarstvo (Ritual fire-dancing) : A Planetary Historiographical Map of the Anthropological Transmissions of Time) [: 1] ; [Public. in eng. of the script of the documentary film of the same name : 2] / S. Denchev et al. // *Informing* Science and Information Technology Education Conference 2008 (InSITE), Varna (Bulgaria), June 22-25, 2008 : Proceedings [: Plenary report], p. 1–17. – 17 p. – 51 notes + 129 numberless titles. // <http://informingscience.org/2008/docs/Keynote_InSITE2008.pdf>. – Coaut.: A. Kumanova, D. Christozov, N. Kazanski. – *Публ.* и в: http://informingscience.org/2008/topic_order.htm.

IV. Публикации в *„Трудовете на СНО при УниБИТ”*, посветени на С. Д.

60. Tabula Gratulatorum [I] : Систематизиран хронологично-азбучен библиографски списък на публикациите на членовете на Студентското научно общество на университета : 2005–2007

(NN 1-72) / [Състав. А. Куманова ; Библиогр. ред. М. Максимова] ; *Посв. на* ***С. Денчев***. // *Тр*. на Студентското научно общество при СВУБИТ (София), Т. I, 2008, с. 7–16. – 72 ном. назв. – *Без подпис*.

61. Tabula Gratulatorum [II]: Систематизиран хронологично-азбучен библиографски списък на публикациите на членовете на Студентското научно общество на университета : 2005–2008 (NN 1–223) / [Състав. А. Куманова ; Библиогр. ред. М. Максимова] ; *Посв. на* ***С. Денчев***. // *Тр*. на Студентското научно общество при СВУБИТ, Т. II, 2008, с. 7–32. – 223 ном. назв. – *Без подпис*.

62. Tabula Gratulatorum [III–IV] : Систематизиран хронологично-азбучен библиографски списък на публикациите на членовете на Студентското научно общество на университета : 2005–2009 (NN 1–319) / [Състав. А. Куманова; Библиогр. ред. М. Максимова] ; *Посв. на* ***С. Денчев***. // *Тр*. на Студентското научно общество при СВУБИТ (София), Т. IV, 2009, с. 7–48. – 319 ном. назв. – *Без подпис*.

63. Tabula Gratulatorum [V] : Систематизиран хронологично-азбучен библиографски списък на публикациите на членовете на Студентското научно общество на университета : 2005–2009 (NN 1–419) / [Състав. А. Куманова, Д. Рагьова; Библиогр. ред. М. Максимова] ; *Посв. на* ***С. Денчев***. // *Тр*. на Студентското научно общество при СВУБИТ (София), Т. V, 2010, с. 7–56. – 419 ном. назв. – *Без подпис*.

64. Tabula Gratulatorum [VI] : Систематизиран хронологично-азбучен библиографски списък на публикациите на членовете на Студентското научно общество на университета : 2005–2010 (NN 1–507) / [Състав. А. Куманова, В. Меродийска ; Библиогр. ред. М. Максимова] ; *Посв. на* ***С. Денчев***. // *Тр*. на Студентското научно общество при УНИБИТ (София), Т. VI, 2011, с. 7–39. – 507 ном. назв. – *Без подпис*.

65. Tabula Gratulatorum [VII] : Систематизиран хронологично-азбучен библиографски списък на публикациите на членовете на Студентското научно общество на университета : 2005–2012 (NN 508–610) / [Състав. А. Куманова, Б. Николова ; Библиогр. ред. М. Максимова] ; *Посв. на* ***С. Денчев***. // *Тр.* на Студентското научно общество при УниБИТ (София), Т. VII, 2012, с. 7–18. – 508–610 ном. назв. – *Без подпис*.

66. Tabula Gratulatorum [VIII] : Систематизиран хронологично-азбучен библиографски списък на публикациите на членовете на Студентското научно общество на университета : 2005–2013 (NN 1-724) / [Състав. А. Куманова, Б. Николова ; Библиогр. ред. М. Максимова]; *Посв. на* ***С. Денчев***. // *Тр.* на Студентското научно общество при УниБИТ (София), Т. VIII, 2013, с. 7–43. – 724 ном. назв. – *Без подпис.*

67. Tabula Gratulatorum [IX] : Систематизиран хронологично-азбучен библиографски списък на публикациите на членовете на Студентското научно общество на университета : 2005–2013 (NN 1–879) / [Състав. А. Куманова, С. Соколова ; Библиогр. ред. М. Максимова] ; *Посв. на* ***С. Денчев***. // *Тр.* на Студентското научно общество при УниБИТ (София), Т. IX, 2014, с. 7–52. – 879 ном. назв. – *Без подпис.* – Под печ.

60 ГОДИНИ ОТ РОЖДЕНИЕТО НА ПРОФЕСОР Д.ИК.Н. СТОЯН ДЕНЧЕВ

Биобиблиографски преглед на публикациите му
в и около „Трудовете на Студентско научно общество при УниБИТ".
Посветени на него приноси

Силвия Соколова

Резюме

Публикацията съдържа биографична справка за Ректора на УниБИТ проф. д.ик.н Стоян Денчев (**разд. I**), изработена на база на публ: **Стоян Денчев** : Primus inter pares. Game- и play-феноменология на информационната среда (Аполонова – Дионисиева – Орфеева – Одисеева линии и Тезей :

Методология на излизането от лабиринта в обществото на знанието) / А. Куманова, М. Куманов, Н. Василев ; *Епиграф: „Аз имам това, което съм дал на другите”.* – Грузинска мъдрост. // *Cogito*[,] ergo sum : Проф. Стоян Денчев на 60 [години] : Юбил. сб. / Състав. Д. Иванов, Н. Костова ; Ред. Д. Иванов. – София, 2013, с. 98–128.

Приложен е биобиблиографски списък, систематизиран в три раздела (**разд. II-IV**), предоставен в първоначалния си вид през м. януари 2013 г. на съставителите на цит. по-горе сб. при подготовката на включената в него биобиблиография.

Вътре в **разд. II и IV** материалът е подреден по хронология на ***„Трудовете на Студентско научно общество при УниБИТ”*** (тт. I–VII) и поредността на публикациите в тях, и са включени както и индивидуалните работи на персоналията, появили се под перото ѝ, така и колективните ѝ. За **разд. IV** е направено изключение и в него е включен и материал както от сигналния екземпляр на ***„Трудовете на Студентско научно общество при УниБИТ”*** (т. VIII), въведени и в електронната страница на СНО при УниБИТ (www.sno.unibit.bg), така и от намиращия се в стадий на подготовка за печат том IX на изданието. Вътре в **раздел III** материалът е представен по азбучно-хронологичен ред – като на първо място за изтъкнати работите, публикувани на кирилица, после – на латиница.

Номерацията в списъка е единна и отразява **67 библиографски записи**.

60TH ANNIVERSARY OF PROFESSOR DR. ECON. SCI. STOYAN DENCHEV

Bio-bibliographic review of his publications in and about *Proceedings of the Student Scientific Society at the University of Library Science and Information Technologies*
Contributions dedicated to him

Silvia Sokolova

Abstract

The publication contains a biographical reference about the Rector of ULSIT Prof. Dr. Econ. Sci. Stoyan Denchev **(Part I)**, elaborated on the basis of the publication: **Stoyan Denchev** : Primus inter pares. Game- и play-phenomenology of the information environment / A. Kumanova, M. Kumanov, N. Vasilev // *Cogito*[,] ergo sum : Prof. Stoyan Denchev at 60s. Sofia, 2013, p. 98–128.

There is a bio-bibliographic list systematized in three parts **(Parts II–IV)** represented in their initial form in January 2913.

Within **Parts II–IV** the material is arranged in chronological order of the ***Proceedings of the Student Scientific Society at the University of Library Science and Information Technologies*** (vols. I-VII) and the succession of the publications including the individual, as well as the collective ones. For Part IV an exception is made with the inclusion of material from the ***Proceedings of the Student Scientific Society at the University of Library Science and Information Technologies*** (vols. VIII) presented at the website of ULSIT (www.sno.unibit.bg), as well as from the Vol. IX of the edition still in preparation. Within **Part III** the material has been presented in alphabetic-chronological order – with works in Cyrillic coming first and in Latiu second.

The numbering of the list is unified and reflects **67 bibliographic items.**

КОХЕРЕНТЕН КОНТУР НА РИЗОМАТА НА ХУМАНИТАРНОТО ЗНАНИЕ И ПЛАТФОРМА НА НООСФЕРАТА НА В. И. ВЕРНАДСКИ ЗА БИБЛИОСФЕРАТА

Проф. д.п.н. Александра Куманова

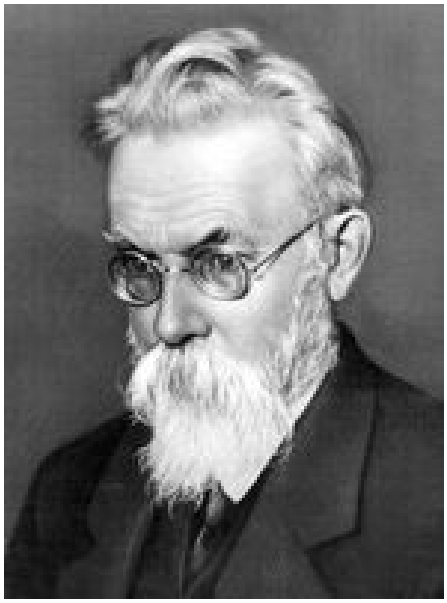

Посвещава се на 150-та годишнина
от рождението на В. И. Вернадски

Това не е карта. Това е проект на устройство за изпитание на различни варианти, за изготвяне на алтернативни карти, докато не се намери истинската.

У. Еко

I. Разклонение на хуманитарното знание

Позоваването на употребяваното днес в международните универсални вторично-документални източници [20–22, 24–27, 30, 33–41] и в отразените от тях първично-документални публикации понятие „хуманитарно" открива наличието на различни негови тълкования: **1.** отъждествяване на хуманитарното с човешкото въобще; **2.** отъждествяване на хуманитарното със субективното; **3.** взаимоотношенията му с обществознанието, естествознанието и технознанието; **4.** съотношение и противопоставяне на „хуманитарно-научното" и „естествено-научното"; **5**. противопоставяне на хуманитарното на теологическото и свързването му с понятието „светско" в неговия широк смисъл и т.н. Характерно е това, че в основата на даденото понятие, безусловно, са заложени в различни концепции и направления една или друга философска постановка на проблема за човека.

Особено се открояват три философски концепции, срещани в практиката в различни модификации.

Най-напред, ще отбележим концепцията, получила широко разпространение в философско-научното движение на западния свят, – *съотношението на най-важните световни (глобални) проблеми с човешките ценности,* – отличаваща се с открит плурализъм. Оценявайки човешкото същество като индивид, личност, имащо право на свобода, щастие и възможност да развива своите способности и самоизява, хуманизмът на дадената философска позиция смята човешкото благосъстояние като критерий на оценката за съществуване на обществените институти и разглежда принципите на равенство, справедливост и човечност като желана норма на отношения между хората (*вж* сведения, поместени под кодовите означения SS0758 и HH0203 на справочника на ЮНЕСКО „Енциклопедия на световните проблеми и човешкия потенциал"

[32], където цит. абревиатури имат съответните значения: SS – „колективни стратегии"; HH – „концепции на човешкото развитие" (*срв.* с др. справочници: [29, 31, 42] и с авт. публикации на Е. Барилие (E. Barilier), Х. М. Баумгартнер (H. M. Baumgarthner), Р. Блазек (R. Blazek), Е. Аверса (E. Aversa), П. Р. Брегин (P. R. Breggin), А. Б. Чайнен (A. B. Chinen), В. Б. Вейгел (V. B. Weigel), Н. Волански (N. Wolacski и др.). Основание за подобна платформа се явява това, че смисълът, влаган в понятието „хуманизъм", признава повече иманентната духовна сила в човека, отколкото в „далечното" божество, която се изразява чрез развитието на човешкия интелект и културни творби. Хуманизмът, следователно, отстоява реалната социална еволюция, като най-голямо благо за най-многочислен брой хора, управлявани чрез търсене на мъдрост, не засягайки ценностите на религията или атеистическите догми, макар че обществото е устроено в съгласие с нормите на религията.

Тази платформа е незадоволителна във връзка с това, че лежащият в нейната основа принцип на хуманизма е склонен да се интересува само от психологическото, индивидуално-значимо ниво и недостатъчно го съпоставя с обществено-значимото, което, в крайна сметка, изолира ценностите и на двете. Едновременно с това, описаният подход пренебрегва трансцендентната природа на човечността.

На второ място, ще засегнем концепцията, отразена предимно в философско-научната литература на източно-европейските страни през периода 1917/1944–1945 год. – края на 1980-те год., където господстваща за дълги години се оказва твърдата схема на марксистско-ленинската идеология. В нея *човекът се разглежда като висша степен на живите организми на Земята, субект на обществено-историческата дейност и култура* (И. Ф. Ведин, Н. П. Дубинин, А. Н. Кочергин и Е. А. Спирин, Е. С. Маркарян, И. Т. Фролов, Р. Харизанов, С. Дембровски (S. Dąbrowski), Ф. Хавличек (F. Havlièek), Ю. Кмита (J. Kmita), Х. Лайтко (H. Laitko), Л. Пана (L. Panr), А. Сташиук (A. Stasiuk), Р. Урбански (R. Urbacski), Е. Заремба (E. Zarкba) и др.). Основната трудност при решаването на сложните проблеми от комплекса на социалното и биологичното в човека, възникваща в рамките на дадения подход, се състои в това, че този проблем обхваща не едно, а много съотношения и връзки, твърде разнородни и даже многослойни, многостепенни, но образуващи, заедно с това, единно сложно цяло, където центровете на тежестта могат да се преместват, макар че е неясен самият механизъм на преминаване от едно ниво на друго в различните фази – предимно, обществено-значимото – развитието на човека.

Незадоволителното тук е, разбира се, задължителното условие на използване само на онези същности, които допускат нагледно-чувствената представа – пречка по пътя на познание многообразието на реалността на човешката природа. Без да обръща внимание на духовните измерения, материализмът от само себе си не нанася вреда с едностранчивостта си, щом не посяга на духовните измерения, за което свидетелства целият ход на историята на философската мисъл с прилежащия към нея материалистически клон. Но, когато в своя стадий на войнствено проявление той си присвоява правото да отрича всички измерения, които не познава, той се превръща в смъртоносна спирачка за всяко истинско търсене на пътища за разкриване на връзките между нещата, в частност и особено остро, – в решаване на проблема за човека. Личностното начало на човека всъщност, в дадената концепция напълно отпада от отбелязаната концептуална линия за сметка на приоритета на колективното. Очевидно е, че човекът се е изучавал само в рамките на обществените науки, вследствие на което хуманитарният (като постижимото единство на наука – изкуство – религия) клон от знанието напълно е отпаднал от общата картина на познанието, което е в съответствие с опитите да се построи информационна система, съобразно само с обществените науки, откъснато от цялостното знание за човека (*вж* [10]). Любопитно е да се отбележи, че публикации от типа на *цит.*, са плод на крупни колективи (в посоченото съчинение с общо изложение, прогнозиращо перспективата е взел участие колектив от 36 автори). Интересно е, че в дадената работа съвсем не е избягвано сътрудничеството с международни информационните системи. Такова сътрудничество се е планирало, но само в рамките на обществените науки [10, с. 146] (*срв.* с информационната ситуация в СССР до 1992 г. [20, 22]; *вж и* изводите на теоретичната конференция от 27 ян. 1994 г. ИНИОН на РАН в областта на социалните и хуманитарните науки [23]).

Справедливо е да отбележим, че през 1980-те година, когато са се появили множество изследва-

ния от типа на *цит.*, започват да излизат и други, които са изключение от общото правило, сигнализиращи за появата на нова линия в разбиране на знанието за човека. Така в справочното пособие-пътеводител на Е. В. Иениш „Библиографското търсене в научната работе" разделът „Най-важни библиографски източници по отделните отрасли на знанието" се намира подраздел „Обществени и хуманитарни науки", в който е отразена, макар и в съвсем непълен обем, ситуацията на международната информационна практика по осветляването на хуманитарната област на знанието [8, с. 122–124]. В съответствие с отбелязаното, обаче, важен е самият принцип на отношение към хуманитарното знание: хуманитарните сфери са разглеждани все пак и въпреки всичко в полезрението на информационните служби и техните сътрудници от източноевропейските страни.

На трето място, независимо от споменатата обща изолираност на научно-философското движение на източноевропейските страни от 1917/1944–1945 год. до края на 1980-те год. – началото на 1990-те год. от общия планетарен процес на хуманитаризация на знанието като цяло, в тях все пак се промъкват представи за човека, излизащи извън рамките на твърдо установената идеологическа схема, описана *по-горе*. Ще споменем позицията на: Л. Д. Гудков, определящ хуманитарните науки като „знание за безкрайните манифестации на човешката същност", „своеобразна „феноменология на духа", утвърждаваща себе си – в свят от личности, история и култура" [6, с. 5]; Н. С. Коноплев, разкриващ предмета на хуманитарните науки по пътя на детерминация в тяхното съдържание на личностната проблематика като един от най-важните компоненти в системата на културните ценности [13, 14, с. 5] и т.н.

Важен източник на посочените позиции е линията, идваща от творчеството на М. М. Бахтин, в който се утвърждава, че предмет на хуманитарните науки се явява „изразителното и говорящото битие" [1, с. 410].

Специално внимание заслужава също и постановката, отразена в изследванията на философите на киевското общество (В. И. Шинкарук, В. И. Иванов, А. И. Яценко, А. И. Горак, С. Б. Кримски и др.), подчертаваща значимостта на философските категории „свят" и „свят на човека" за разбирането на същността на хуманитарните науки (за разлика от такива категории като „действителност" и „битие", „реалност" и „материя", „субстанция" и „вселена", – понятието „свят" приема действителността не сама за себе си, а в нейното съотношение към целите, интересите, практиката на човека, със самоопределението на човека в битието). В рамките на дадения подход понятието „свят на човека" е поставено в качество нетъждествено по отношение към понятието „научна картина на света". „Светът на човека", по-скоро, представлява картина, взета „в онзи ракурс, при който самият този свят става „човекоцентричен", построява се около човешкия род и всяка личност" (И. М. Зубавленко [7, с. 37–38]). Безпорният факт на несъвпадение на „физическя свят" с „човешкия свят" поставя като предмет на хуманитарното знание всеки „човешки-значим" материал: хуманитарно може да стане всяко нещо в такава степен, в каквато чрез него се опознава „човешкото" в човека (В. В. Илин [9]).

Към отбелязаните идеи за „човешкия свят" и „човешки-значимия материал" се отнасят работите на Б. Г. Ананиев, Т. А. Елизарова, Л. А. Зеленов, Е. А. Органян и Ю. А. Шрейдер, С. В. Чесноков, някои сборници с трудове на много автори [12, 19 и др.], които водят своите корените от идеите за многостепенността на космизма.

Посочената концептуална линия е започнала постепенно да намира въплъщение в трансформациите на серии текущи библиографски издания и др. вторично-документални източници на информация на ИНИОН, създадени след 1992 г. [21] на основата на съществуващите преди това и *цит. по-горе* вторично-документални издания (*вж* серията текущи библиографски указатели на ИНИОН: „Нова отечествена литература по обществени науки" („Икономика", „Философия и социология", „Наукознание", „История. Археология. Етнография", „Литературознание", „Езикознание", „Държава и право") и „Нова чуждестранна литература по обществени науки" („Философия и социология", „Наукознание", „История. Археология. Етнография", „Икономика", „Езикознание", „Литературознание", „Държава и право") [20, 22], които са излизали в този вид в продължение на периода от 1930-те г. до 1992 год. От 1993 г. отделни серии от двата текущи библиографски указателя се обединяват под друго в концептуален смисъл загл.: „Нова литература по социални и хуманитарни науки" (ИНИОН. РАН)

[21]. При все това обаче, такова въплъщение – реално е твърде далече от идеала на самата концептуална линия на хуманитарното познание, към което сега се забелязва известно доближаване. Засега към тази концептуална линия – на хуманитарното знание е проявено най-всеобхватно внимание само на теоретичното ниво на разглеждане на сферите, отразяващи хуманитарното знание във връзка с парадигмата на познанието. Такова изследване е достигнато засега само от Ю. А. Шрейдер [15, с. 149] и на практика още не е намерило адекватно осъществяване в реална информационна система.

Ако ***първата*** от отбелязаните тук философско-научни концепции на хуманитарното, човешкото, – условно наречена западна, – остава основополагаща философска дисциплина на териториалните ареали на своето културно разпространение, побираща научните знания за човека и философската антропология на онова равнище, на което се е формирал нейният научен, познавателен и емпиричен потенциал, – днес тя запазва само положението на специална дисциплина, оказала се в много отношения изместена от екзистенциализма, то ***втората*** от тях, – условно обозначена като идеологема на източноевропейските страни от периода на установяването в тях на диктатура на пролетариата, – се е изживяла заедно с падането на интереса към теориите за господството на тоталитарния строй във връзка с дискредитацията на идеята на общественото усъвършенстване, построено по схемата на марксистско-ленинския монизъм.

Съвсем иначе, обаче, стоят нещата с ***третата*** от разглежданите тук философско-научни концепции на хуманитарното – (антропологo-) космичното: многостепенно човешки-значимото, с което, несъмнено, е свързано бъдещето на формиращата се вече некласическа парадигма на единство на преплитащите се линии на познанието по пътя на преосмисляне на отношенията между философия, религия, наука, изкуство и всекидневен живот.

Източници на това направление са „религиозно-философския ренесанс", възродил интереса към метафизиката на основата на съединяване на националния дух и западното просвещение, установило се в Русия в продължение на XIX – началото на XX в. и разпространяващо се вече като идея на ноосферизма – на границата на XX–XXI в. и през XXI в., когато се възражда „руската идея" имаща значение съвсем не само за Русия, но и за целия свят поради своята съсредоточеност върху главния човешки проблем – смисъла на живота. Плеяда от прославени руски философи-идеалисти със световноизвестни имена – Ф. М. Достоевски, В. С. Соловьов, Н. Ф. Фьодоров, В. В. Розанов, Н. А. Бердяев, С. Н. Булгаков, С. Л. Франк, Н. О. Лоски, Л. П. Карсавин, И. А. Илин, Б. П. Вишеславцев, П. А. Флоренски, А. Ф. Лосев,... – превръщат онова, което традиционно е било предмет на вяра в предмет на знание интуитивно, диалектическо, в обект на изследване. Тяхната философия е насочена към общочовешкия идеал в светогледа на В. И. Вернадски [2–5] и неговите последователи – към създаване на всеединна човешка общност, където индивидът не е смазан от останалите и всички не страдат от нечия болезнена индивидуалност.

Структуралистичните концепции на А. А. Любишчев, С. В. Мейен и Ю. М. Лотман в контекста на философската идея за единство на разслоения свят, които многократно привличат към себе си вниманието, се явяват съвременните приемници на мощното идейно-философско движения за многостепенността на космизма.

II. Идеята за всеединството на човечеството

Идеята на световно обединение – съборно всеединство на цялото човечество е особено актуална именно сега, когато релативизма във всичко, в това число, и в ценностите, е трагично знамение на времето и се съпътства от всеобща екологична и демографска катастрофа, наблюдавана наред с обезверяване, духовна криза и нравствено обедняване – човечеството е в безизходица. Бидейки аспект на самата християнска идея за любовта, „руската идея" (на космизма) има призванието да действа заедно с всички нации и за тях в рамките на географските, планетарните и космическите простори. Явявайки се самата тя културна, – „евроазийска", – симбиоза на постоянен диалог на означените културни региони на света, „руската идея" е възникнала като преодоляване въобще на всякаква едностранност и, в частност, като преодоляване едностранчивостта на привържениците на запада и славянофилите. Този синтез се осъществява на базата на две позиции в единната световна култура благодарение на характерната им „всемирна отзивчивост" в

религиозното сливане на индивидуалното и социалното: *бъдещето на човечеството се вижда в извисяване на общността, където личността напълно разкрива себе си, а смисълът на живота и културата лежи не в изкуствено затворената сама в себе си социална сфера, а в космическата сфера (социалната сфера като основа на космическото битие на човека).*

Учението на В. И. Вернадски за прехода на биосферата в ноосфера, – ипостас на космизма – води към разбирането, че живият космос изучава себе си чрез човека. В тази връзка идеите на цикличната динамика на Н. Д. Кондратиев днес се свързват с учението за ноосферата. Самият процес на развитие в различните сфери все по-широко и задълбочено се възприема като многостепенна самоорганизация, водеща към непрекъснат ръст на единството и разнообразията от форми на реалността и съзнанието (А. А. Богданов, А. А. Любишчев). Характерно е, че една от обобщаващите работи по човекознание, съдържа в себе си калейдоскоп от проблеми в единния синтез на нейното космическо звучене, – монографията на съвременния руски учен-енциклопедист В. П. Казначеев е „Проблеми на човекознанието" [11]. Впечатлява това, че авторът насочва към необходимостта от изследване на възможното влияние на философията на всеединството (основоположник – В. С. Соловьов) върху създаването на „руския космизъм" и на учението на самия В. И. Вернадски [11, с. 6]. В съответствие с постановката, че „човек, човечество, народите, тяхното взаимодействие с природата, сред която те живеят, взаимодействието на човешките и природните комплекси с планетата и космоса ... се явяват предмет на човекознанието" [11, с. 11], В. П. Казначеев започва своята монография с представите си за човека в светлината на новата космогония. Интересуват го: човекът и биосферата; проблемите на екологията в човекознанието; перспективите на геокосмичната еволюция на планетата и човекознанието. В послесловието на научния редактор към книгата – А. И. Субетто – е показано значението на труда на В. П. Казначеев в потока на развитието на некласическото човекознание [11, с. 300–339]. Съвременни аспекти на идеята на „руския космизъм" се съдържат в двата пребогати списъка от цитирана литература, поместени в разглежданата книга на В. П. Казначеев – автора на монографията и нейния научен редактор – А. И. Субетто [11, с. 285–299, 340–349].

И тъй, изброените три философски концепции на хуманитарното знание, приведени тук за разглеждане, си приличат в това, че понятието „хуманитарно знание" и „хуманитарно-научно знание" съвсем не са тъждествени. Първото понятие е по-широко от второто, тъй като подразбира не само научно знание за човека, но и цялото онова знание, което се съдържа в изкуството, в живота на хората, в съзнателното съпоставяне на науката с изкуството, художествената литература ...

Появило се в края на XII – началото на XIII в. понятието „хуманитарен", с помощта на което някога и за кратко се е изразявало субективното впечатление при четене на древната литература [28, с. 647], свидетелства за важната страна на сега действащото понятие „хуманитарен". Всъщност зад съвременното понятие „хуманитарен" се подрежда цялото онова поле от знания, което има отношение към човека и – на първо място, – към познанието на вътрешния свят на човека. Главният проблем тук съвсем не се състои в откриване на кръга, състава на всички онези дисциплини и предметни полета от знания, които, съгласно различни, – засега, по-скоро, субективни, – концепции на хуманитарното знание (което само по себе си е крайно любопитно като обект на изследване), изглежда доста по-различно. Основната сложност е в друго: характерът на вътрешния свят на човека в цялост е ненаблюдаем („Онова, което остава, откриват поетите". – И. Х. Ф. Гелдерлин). Ето защо гигантският по обем философско-културен материал, получен в хода на историческото развитие на човечеството в опознаването на невидимата даденост, наричан „дух" и „душа", се оказва извънредно важен за определяне границите на хуманитарното знание. За решаване на тази задача е изключително ценен светът на невидимата онтология, известен на човека по вътрешния му опит, който се проявява в качеството на твърде съществен обект за изучаване на онзи идеален материал, който е отразен в психиката и има родство с духовния свят на човека (*срв.:* лат.: religio – обединение).

III. Универсален съдържателен контур на знанието

Адекватното разкриване на дисциплинарното поле на хуманитарното знание е възможно, безусловно, на базата на зараждащата се днес парадигма на хуманитаризация на цялото знание, в

това число и научното. Този процес е свързан с опознаване двойствеността на същността на рационалното и интуитивното (съзерцателното) знание. Той се наблюдава в преплитането на такива противоречащи си един на друг философски линии на познанието като научния рационализъм, задълбочен по посока на некласическия рационализъм и неогностицизма. Посоченото преплитане става, в частност, в руслото на идеята на космизма, на което се ацентира, по пътя на преосмислянето на отношенията между философия, религия, наука, изкуство и всекидневен живот. Наблюдаваният днес преход на класическата наука, считаща фундаментална реалност само материята, към некласическа, допускаща рационални обяснения, опиращи се на всичките четири вида причини (според Аристотел: действащи, финални, материални и формални), размества, безусловно, границите на познанието и преодолява узурпаторските права на науката при решаването на ценностните проблеми. Той е свързан с отказа на науката от нейните претенции на светогледна роля („Има на ценностите неотменна скàла / Над скучните вековни грешки.” – О. Е. Манделштам).

Всеки от съществуващите опити да се намери някакво общо основание на дисциплините (научни), влизащи в състава на хуманитарното знание, с изключение на създадените направления на космизма (Л. А. Уайт – Л. Н. Гумильов), е само теоретично дирене, имащо отношение към реалността на дефинираната като време и пространство протяжна и локализирана материя, което е неудовлетворително от гледна точка на изграждането на познанието като адекватна философска картина на света. Извършените отделни систематизации на научни дисциплини, с които разполага информационната практика днес, имат най-често, както се отбелязва, субективен характер. Ето защо уедрен системен поглед на дисциплинарното поле на хуманитарното знание се среща в действителността засега твърде рядко. Въпреки това е възможно да се открият две тенденции в интерпретацията на хуманитарното знание, съответстващи по съдържание, но различаващи се по форма изложения:

– ***първо***, широко разпространените в западната практика представи за хуманитарното знание в информационно-документалните системи, отразени във вид на списък на предметни рубрики, разкриващи като сума неговите граници, състав и обем (*вж.* списък на уедрените рубрики на западните библиографски указатели от международно значение по хуманитарно знание [24-27, 30, 33-41], представени тук по азбучен ред (на англ. ез): антропология и етнология (Anthropology & Ethnology); търговия и управление (Business & Management Science); обществено здравоопазване и медицина (Community Health & Medicine); комуникации и информатика (Communication & Information Science); образование (Education); изящни и приложни изкуства (Fine & Applied Arts); география и регионален анализ (Geography & Area Studies); юриспруденция, криминалистика и полицейска наука (Law, Criminology & Police Science); лингвистика и филология (Linguistics & Philology); литература (Literature); изпълнителско изкуство (Performing Arts); философия на науката и религия (Philosophy of Science & Religion); политически науки и международни отношения (Political Science & International Relations); масова култура (Popular Culture); психология и психиатрия (Psychology & Psychiatry); обществено управление (Public Administration); социология и обществена дейност (Sociology & Social Work); спорт и възстановяване (Sport & Recreation); статистика и демография (Statistics & Demography; *срв. с* архитектониката на библиогр. указ. по обществени науки, издавани от РАН. ИНИОН [21]);

– ***второ***, започващите да се появяват по наше време, засега само в славянския свят, систематизации на сфери, влизащи в областта на хуманитарното знание [15, с. 149] (*вж.* позицията на Ю. А. Шрейдер, систематизирал отдолу нагоре сферите, съдържащи хуманитарно знание: **1.** здравеопазване, физкултура, възстановяване – всичко, което е основано на грижа за физическото здраве на човека; **2.** икономика, вкл. икономическа география и демография; **3**. социология в много широк смисъл на думата, вкл. право; **4**. лингвистика; **5**. психологически науки; **6**. история на обществото и култура; **7**. културология, литература, семиотика; **8**. втора философия (етика, естетика, логика и методология); **9**. първа философия (метафизика); **10**. богословие и религия: тази гледна точка е една от проявите на описаната *по-горе* зараждаща се сега философско-научна парадигма на хуманитаризация на цялото знание в края на XX – началото на XXI в.).

Изхождайки от изложената накратко ситуация и от целите на настоящото изследване, като отчитаме създалата се парадигма на некласическото знание, може да се даде следното достатъчно обобщено работно определение на понятието *„хуманитарно знание" – всяко знание за човека и/или за отделни страни (духовна, физическа и т.н.т.) на неговата природа и живот или всякакво друго знание, което може да бъде използвано в процеса на жизнедеятелността му.*

Едновременно с това е очевидно, че получаването на хуманитарно знание се постига не обезателно в рамките на едно или друго предметно – научно-дисциплинарно – поле (или в неговата система), а се явява, по-скоро, резултат на подхода, който целесообразно се нарича хуманитарен. Ще си позволим да го опишем твърде условно за целите на настоящото изследване: *„хуманитарен подход" – всеки начин на разкриване на природата на човека и неговия живот с присъщите им прояви.* Ясно е, че хуманитарният подход е насочен ***от човека към човека и към външния свят*** (за разлика от естествено-научния, напр., насочен ***от външния свят към човека***). Няма съмнения, че в сферата на познание на човека, неговия свят, неговия живот и неговите ценности, влизат на равни начала не само едни или други научни дисциплини на усвояване на живота, неговото опознаване, – науката, но и философията, даваща философска интерпретация и разкриваща идейната натовареност на отделните факти и техните системи, изкуство и литература, изобразяващи света, пораждащи изключително ценен – образен и познавателен – материал за опознаване природата, живота и ценностите на човека, за удовлетворяване на неговите културни и естетически потребности (преживявания) и религия, основана на обединението на етическия и естетическия възглед за света на човека на основата на вярата в съществуването на трансценденталното. Безусловно също е и това, че всяко знание, съдържащо се в такива приложни области, като напр. различните автоматизирани системи (за производство, системи за управление, на промишлеността, битовото обслужване и т.н.т.), създадени на основата на биотехнологията и т.п., или дизайна (промишления, домашния и т.н.т.), – всяко подобно знание се опира на сложния комплекс на хуманитарното знание и е практическо пречупване на хуманитарния подход към живота. В заключение, в широкия смисъл на думата, цялото универсално човешко знание се явява хуманитарно поради своята хуманитарна ориентация, а международната универсална библиография – библиосферична орбита на ноосферата [16].

Тази вторично-документална орбита на ноосферата (библиосферата на международната универсална библиографска информация) е ризоматично-ретикуларно [18] наблюдаема в многообразните езикови траектории на информационното моделиране [17] благодарение на три принципа, прилагани към библиографските явления:

1. отделянето предшества обединяването, то е род на единението;
2. не е достатъчно множествеността да се мисли като единство;
3. необходимо е и единството да се мисли като множественост.

БЕЛЕЖКИ И ЛИТЕРАТУРА

1. **Бахтин**, М.М. Эстетика словесного творчества: Сб. избр. тр.; Состав. С. Г. Бочаров; Текст Г. С. Бернштейн, Л. В. Дерюгина; Примеч. С. С. Аверинцев, С. Г. Бочаров. М.: Искусство, 1979. 423 с.
2. **Вернадский**, В. И. Биосфера и ноосфера. М.: Наука, 1989. 261 с.
3. **Вернадский**, В. И. Живое вещество. М.: Наука, 1978. 358 с.
4. **Вернадский**, В. И. Размышления натуралиста. Научная мысль как планетное явление. М.: Наука, 1977. 191 с.
5. **Вернадский**, В. И. Размышления натуралиста. Пространство и время в неживой и живой природе. М.: Наука, 1975. 174 с.
6. **Гудков**, Л. Д. Специфика гуманитарного знания: Крит. концепция М. Вебера: Дис. ... канд. филос. наук. М., 1977. 211 с.
7. **Зубавленко**, И.М. Гуманитарные науки (объект, предмет, функции): Дис. канд. филос. наук. Ростов-н/Д., 1989. 107 с.
8. **Иениш**, Е. В. Библиографический поиск в научной работе: Справ. пособие-путевод. / Науч. ред. И.К.Кирпичева. М.: Книга, 1982. 248 с.
9. **Ильин**, В. В. О специфике гуманитарного знания. // Вопр. философии (М.), 1985, № 7, с. 48–50.
10. **Информационная** служба в СССР по общественным наукам в двадцатилетней перспек-

тиве: Комплекс. прогноз на 1986–2005 гг. М.: АН СССР. ИНИОН, 1983. 159 с.

11. **Казначеев**, В. П. Проблемы живого вещества и интеллекта: Этюды к теории и практике медицины III тысячилетия // Вестн. Междунар. инст. космической антропоэкологии (М.), 1995, Вып. 2, с. 7–24.

12. **Клаузура** ноосферы: Тез. докл. на Науч.-практ. конф. „Ноосфера – настоящее и будущее человечества": [В 2 ч.] / АН СССР. Комис. по разраб. науч. наследия В. И. Вернадского; Отв. ред. И. И. Мочалов. М.: Ноосфера, 1988.

– Ч. 1. 312 с.

– Ч. 2. [Конструируем ноосферу]. 313–544, [1] с.

13. **Коноплев**, Н. С. Принцип детерминизма как методологическая основа гуманитарных наук: Содержание детерминации гуманит. наук. Иркутск: Изд. Иркутского унив., 1986. 320 с.: с ил.

14. **Коноплев**, Н. С. Принцип детерминизма как методологическая основа гуманитарных наук: Содержание детерминации гуманит. наук: Автореф. дис. докт. филос. наук. Л., 1987. 26 с.

15. **Cor** cordium: Портрет ученого в стиле интервью / Ведет беседы, авт. предисл. (с. 5–11), преамб. и примеч. (с. 154–170) А. В. Куманова; Лит. ред. А.А.Соловьев; Библиогр. ред. И. Л. Клим; Худож. фотопортр. С. Я. Мицевич; Худож. оформл. и символика Н. В. Скородум; [Рец. А. В. Мамонтов]. СПб.: ЛенНИИводоканалпроект, 1994. 173 с., [9] с.: фотопортр. Библиогр.: 208 ненум. назв.

16. **Куманова**, А. В. Введение в гуманитарную библиографию [CD-ROM]: Библиографовед. исслед.: Курс лекций по общ. библиографоведению: [Ч. I–II] / Гос. высш. инст. библиотековедения и информ. технологий (Болгария), Санкт-Петерб. гос. унив. культуры и искусств (Россия). София: Гутенберг, 2007. [1358 с.] (42,1 MB). Windows 98/2000/XP ; CD устройство. Дигит. изд.

– Ч. I. Философско-науковедческая картина гуманитарного знания: Библиографовед. исслед.: [Курс лекций] / [С.-Петерб. гос. акад. культуры и искусств (Россия); Общ. ред. А. А. Соловьев; Библиогр. ред. И. Л.Клим; Худож. оформление и символика Н. В. Скородума; Науч. консультанты: Я. Е. Белявский, Э. В. Соколов, В. А. Щученко; Рец.: А. В. Мамонтов, В. П. Леонов, Г. В. Головко]. Санкт-Петербург: ЛенНИИводоканалпроект, 1995. 252 с. : 24 сх., 3 табл. Библиогр. 510 [250 нум. и 260 ненум.] назв. 1. изд. Санкт-Петербург, 1995.

– Ч. II. Библиографоведческая картина гуманитарной библиографии: Библиографовед. исслед.: Курс лекций по общ. библиографоведению / Гос. высш. инст. библиотековедения и информ. технологий (Болгария); С.-Петерб. гос. унив. культуры и искусств (Россия) ; [Науч. ред. А. В. Мамонтов; Лит. ред. А. В. Кейв; Библиогр. ред. И. Л. Клим; Консультант изд. В. И. Велев; Граф. дизайн, ред. И. А. Бикова; Компьют. набор ризом Ц. И. Найденова, Т. В. Ал-Бахлул; Худож. исполнение графики и графич. композиции, резюме В. В. Анков; Худож. оформление и символика Н. В. Скородум; Рец.: А. В. Соколов, С. Г. Денчев. София: Гутенберг, 2005. LXXIX, 417, DCIX с.: 3 граф. форми, 14 сх., 3 табл. Библиогр. (1244 номер. и 865 неномер. назв. на 20 ез.); Показалци: системат.; предм.; ист.; геогр.; именен; на символите; на хуманит. измерения. 1. изд. София, 2005. Публ. и в: <http://www.sno.unibit.bg>.

17. **Куманова**, А.В. Когнитология компаративистической терминологии в сфере библиотечной и информационной деятельности (К проблеме создания на англо-русско-болгарского словаря): Панэпистемия библиотечно-информационной сферы: Трехъязычный словарь – тектонический ментальный прибор [[1] The English – Russian – Bulgarian Dictionary of Library and Information Terminology = Англо-русско-болгарский словарь по библиотечной и информационной деятельности = Англо-руско-български речник по библиотечна и информационна дейност / Compil.: J. V. Richardson, E. R. Sukiasian, V. V. Zverevich, A.Kumanova; Managing ed.: S. Denchev; Ed.-in-Chief: A. Kumanova; Ed. Board: R. Burger, C. E. Gribble, I. L. Lynden, P. Polansky, B. L. Schaffner, Y. L. Shraiberg, N. Vasilev, M. Maximova, T. Naydenova, S. Boycheva, A. Daskalov, R. Simeonova, T. Dermendzhieva, D. Raleva, B. Nikolova; Graph. ed.: N. Vasilev, B. Nikolova, B. Apostolova; Techn. ed.: N. Vasilev, V. Stefanova; Rev.: F. Mainhard, N. Kazanski, M. Mladenova, D. Christozov; [2] The Russian – Bulgarian – English Dictionary of Library and Information Terminology = Русско-болгаро-английский словарь по библиотечной и информационной деятельности = Руско-българо-английски речник по библиотечна и информационна дейност / Сост.: Э. Р. Сукиасян, В. В. Зверевич, А. Куманова, Д. В. Ричардсон; Отв. ред.: С. Денчев; Гл. ред.: А. Куманова; Ред. коллегия: Р. Бургер, Ч. Гриббл, И. Л. Линден, П. Полански, Б. Шаффнер,

Я. Л. Шрайберг, Н. Василев, М. Максимова, Ц. Найденова, С. Бойчева, А. Даскалов, Р. Симеонова, Т. Дерменджиева, Д. Ралева, Б. Николова; Граф. ред.: Н. Василев, Б. Николова, Б. Апостолова; Техн. ред.: Н. Василев, В. Стефанова; Рец.: Ф. Майнхард, Н. Казански, М. Младенова, Д. Христозов, С. Илиева; [3] The Bulgarian – English – Russian Dictionary of Library and Information Terminology = Болгаро-англо-русский словарь по библиотечной и информационной деятельности = Българо-англо-руски речник по библиотечна и информационна дейност / Състав.: А. Куманова, Д. В. Ричардсън, Е. Р. Сукиасян, В. В. Зверевич; Отг. ред.: С. Денчев; Гл. ред.: А. Куманова; Ред. колегия: Р. Бургер, Ч. Грибъл, И. Л. Линден, П. Полански, Б. Шафнер, Я. Л. Шрайберг, Н. Василев, М. Максимова, Ц. Найденова, С. Бойчева, А. Даскалов, Р. Симеонова, Т. Дерменджиева, Д. Ралева, Б. Николова; Граф. ред.: Н. Василев, Б. Николова, Б. Апостолова; Техн. ред.: Н. Василев, В. Стефанова; Рец.: Ф.Майнхард, Н. Казански, М. Младенова, Д. Христозов, С. Илиева. – София: За буквите – О писменехь, 2010 с. – 886 с.: с ил. – Тр. на Студентското научно общество при Унив. по библиотекознание и информ. технол.: Том III. – Юбил. изд., посветено на 60-год. на Държ. библиотекарски инст., днес: Унив. по библиотекознание и информ. технол.] / Предисловие, рец. С. Денчев; Общая ред., дейксис Н. Василев; Експертная ред. Н. Казански; Библиогр. ред. М. Максимова; Терминолог. ред. Д. Ралева; Справочно-информ. ред. А. Даскалов; Рец.: Ф. Майнхард, А. Соколов, В. Леонов, М. Младенова, Д. Христозов, С. Илиева. София: За буквите – О писменехь, 2012. 76 с.: 22 ил., 3 табл. Список цит. лит.: 81 нум. назв. (Факлоносцы VI). Юбил. изд., посвященное 250-лет. написания „Истории славяноболгарской …" Св. отцом Паисием Хилендарским.

18. **Куманова**, А.В. Ризома на инфосферата: Морфология на библиографията: Генезис на световната универсална библиография: Теория на библиогр. форма: Учебник по общо библиографознание / Предг., рец. С. Денчев; Обща ред., дейксис Н. Василев; Експертна ред. Н. Казански; Библиогр. ред. М. Максимова; Терминолог. ред. Д. Ралева; Справочно-информ. ред. Ц. Найденова, А. Даскалов; Рец.: А. Соколов, В. Леонов, И. Теофилов. София: За буквите – О писменехь, 2012. 1-442, I-CCCLII, 443–534 с.: 350 ил., 59 сх., 22 репрод. (Факлоносци ; IV). Списък на цит. лит.: 1440 ном. назв. Табл. на термините и понятията, използвани от евро-американските специалисти през XVIII–XXI в. за диференциация на библиогр. явления, имащи отношение към формата на библиогр. информация: 1180 назв. на 20 ез. Именен показалец; Географски показалец; Показалец на заглавията; Списък на съкращенията. Юбил. изд., посветено на 250-год. от написването на „История славяноболгарская …" от Св. о. Паисий Хилендарски. На болг. ез.

19. **Методологические** проблемы общественных и гуманитарных наук : [Сб. ст.] / Моск. гос. унив. им. М. В. Ломоносова ; [Под ред. П. А. Рычикова, В. С. Манешина]. – М., 1982. – 249 с.

20. **Новая** иностранная [для СССР (России)] литература по общественным наукам : [Тек.] библиогр. указ. / Ан СССР. ИНИОН: Сер.: ... . Разн. гг.-1992 : NN 1-12. Москва, разн. гг.-1992.

21. **Новая** литература по социальным и гуманитарным наукам: [Тек.] библиогр. указ. / РАН. ИНИОН: Сер.: ... . 1993- : NN 1-12. Москва, 1993-.

22. **Новая** отечественная [советская] литература по общественным наукам: [Тек.] библиогр. указ. / АН СССР. ИНИОН: Сер.: ... . Разн. гг.-1992 : NN 1-12. Москва, разн. гг.-1992.

23. **Развитие** научной информации в области социальных и гуманитарных наук: Материалы теорет. конф., посв. 25-летию ИНИОН РАН, Москва, 27 янв. 1994 г. М., 1994. 170 с.

24. **American** humanities index (AHI): Vol. 1- . New York: Wilson Co., 1975- .

25. **Arts** & Humanities citation index (AHCI): Vol. 1–3 / Inst. for sci. inform. Philadelphia (Pa.), 1976- .

26. **Bibliographie** internationale de l'Humanisme et de la Renaissance: [1-] / Féd. int. des soc. et inst. pour l'étude de la Renaissance. Genève: Libr. Draz, 1966- .

27. **British** humanities index (BHI) / Issued by the Libr. Assoc. London, 1915- .

28. **Ch.**, F. Umanesimo. // Enciclopedia Italiana di scienze, lettere ed arti : T. 15. R., [1937], p. 647–649.

29. Data bases in the humanities and social sciences. 3. 1985 / Ed. T. F. Moberg. – Osprey (Fla.) : Paradigm, 1987. – 533 p. : diagr.

30. **Dissertation** abstracts international: Sect. A-C. Ann Arbor (Mi): Bell & Howell Co., 1938- .

31. **Encyclopedia** of human evolution and prehistory / Ed. by J. Tattersal et al. N. Y.; L.: Garland, 1988. XXXVI, 603 p. : ill.

32. **Encyclopedia** of world problems and human potential: [Vol. 1–2]. 3. ed. Münch.; N.Y.; L.: Saur, 1991.

– Vol. 1. 1187 p.; – Vol. 2. 954 p.

33. **Humanities** index (HI). Bronx (New York): Wilson Co., 1974- .

34. **Index** to social science & Humanities proceedings (ISS HP): Category ind.; Contents of proc. auth.; Ed. ind.; Meeting location ind.; Permuterm sub. ind.; Corporate ind. / Inst. for sci. inform. Philadelphia (Pa.), 1976- .

35. **Indice** Español de Humanidades (IEH): Span. bibliogr. of sci. journ. of soc. sci. and humanities: Ser. A-D / Inst. de Inf. y Doc. en Cienc. Soc. y Humanid., Centro Nac. de Inf. y Doc.; C.S.I.C. Madrid, 1976- .

36. **International** bibliography of the social sciences / UNESCO. London; Chicago, 1951- .

37. **Japanese** periodicals index (JPI): Humanity of Social science / Nat. diet libr. Tokyo, 1948- .

38. **Social** sciences (SS). Bronx (New York): Wilson Co., 1974- .

39. **Social** sciences citation index (SSCI): An intern. multidisciplinary ind. to the lit. of the soc., behavioral and related sci. : Iss. in parts : Corporate address ind., Source ind., Permuterm sub. ind. / Inst. for sci inform. Philadelphia (Pa.), 1974- .

40. **Social** sciences & Humanities index (SSHI) / Formerly : International index. Bronx (New York): Wilson Co., 1907–1974.

41. **Social** sciences index (SCI). Bronx (New York): Wilson Co., 1974- .

42. **Thinès**, G. et al. Dictionaire général des sciences humaines / G. Thines, A. Lempereur. Louvain-la-Neuve: CIACO, 1984. 1033 p.

COHERENT OUTLINE OF THE RHIZOME OF THE HUMANITARIAN KNOWLEDGE AND THE PLATFORM OF THE NOOSPHERE OF V. I.VERNADSKIY FOR THE BIBLIOSPHERE

A. V. Kumanova

Summary

It is shown the branching of the humanitarian knowledge in the primary and universal international secondary-documentary sources. The intrinsic polysemy of the term humanitarian leads to different conceptions. There are three philosoiphical concepts, in various modifications: 1) Western philosophical-scientific tradition based on the global and human values; 2) Eastern European philosophical-scientific literature in the period 1917/1944-1945 – 1989 within the rigid scheme of the Marxism-Leninism ideological doctrines; 3) (anthropologic-) cosmical: multy-level human-significant undoubtedly connected to the non-classical paradigm of the unity of different lines of reassessment of relations between philosophy, religion, arts and ordinary life. The *Russian idea* (cosmism) and the teaching of V. I. Vernadskiy about the transition of biosphere into noosphere are perceived in connection with the paradigm that the living universe is self-cognoscible through Man (ideas of cyclical dynamics of N. D. Kondratiev; multy-level self-organization increasing the unity and the variety of forms of reality and consciousness of A. A. Bogdanov, A. A. Lyubishchev; the problem of Human studies in the light of non-classical knowledge of V. P. Kaznacheev – A. I. Subetto). It is studied the discipline field of the humanitarian knowledge on the ground of the new paradigm of the humanization of all knowledge. The interrelation of science, arts, literature, everyday life and religion has been revealed. In general all the human knowledge is perceived in its humanitarian capacity and orientation, and the international universal bibliography is presented as a bibliospherical stage of the noosphere.

Key words: *humanitarian knowledge – humanitarian-scientific knowledge – non-classical paradigm – rhizome – noosphere – bibliosphere – international universal bibliography*

ЛИСАБОНСКИ СИЛУЕТИ

Проф. д-р Лъчезар Георгиев

1. Край площада на Маркеш де Помбал в Лисабон

Елегантният самолет на ТАР – португалския авиопревозвач, прави плавен завой над океана, прелита над залива, който река Тежу образува в широка и изпъната по продължение на града площ, подобно на укротено езеро със синьо-зелените, едва доловими вълни, къпещо се в изумрудените отблясъци на залеза, който остава на запад, зад гърба ни, а голямата метална птица все повече се снишава и прелита ниско, още малко и ще оближе покривите на жилищните сгради, и след минути вече се плъзгаме по пистата на лисабонското летище, което е досами крайните квартали. Бързо преминаваме паспортната проверка, почакваме малко за куфарите, а сетне излизаме с група пътници от миланския полет откъм стоянката на таксиметровите коли – до всяка от тях стои полицай и ни насочва към съответното такси, види се, властите са взели мерки да ограничат напълно трафика, а и оттам измамите над пасажерите с познатите от софийското летище „копърки”. Шофьорът сам товари и разтоварва багажа ни. За петнайсетина минути и с по-малко от десет евро стигаме с черния мерцедес-такси досами входа на хотел „Феникс”, който е в съседство с кръговото движение, обикалящо площада с достолепния паметник на маркиз де Помбал (Marques de Pombal). Между 1917 и 1934 г. е изградена върху висока колона бронзовата фигура на премиер-министъра реформатор, един от най-важните държавни дейци на Португалия, направил много за възстановяването на страната си в периода 1750–1780 г. Маркизът е поставил ръка върху фигурата на внушителен лъв от бронз, а погледът му е устремен отвъд видимото, в далечното бъдеще. Целият аритектурен комплекс е дело на Адаеш Бермудеш и Антониу ду

Коуту. В подножието на паметника са изградени и други фигури, които символизират Университета Коимбра, където маркиз де Помбал открива нов факултет по естествознание. В обкръжението на ротондата с мозайки е изобразен лисабонският герб. Тази емблема ще срещаме и на други места, а и върху знамената, закачени по балкони и фасади на лисабонските сгради.

Истинското име на великия маркиз е Себащиау Жузе Карвалю и Мелу. Произлязъл от скромна благородническа фамилия, той наследил имението Карвалюш и къща на лисабонската улица „Фурмоза"; нея успял да реконструира след земетресението от 1 ноември 1755 година. Себасщиау е в сянката на чичо си, висш духовник и каноник на Патриаршенската катедрала, от друга страна, баща му достигнал до държавната длъжност главен сержант на Кралския конен полк по времето на крал Дон Жуау V. Неизгодния си произход бъдещият управник компенсирал чрез брак с твърде заможна вдовица от аристократично семейство, благодарение на чиято зестра купува сгради в столицата и имение в Оейраш[1], сетне се насочва към науката – пише исторически трудове и без да блести с кой знае какви качества, е приет за член на престижната Кралска академия по история; между 1738–1744 г. е изпратен в английския кралски двор като шарже д'афер, но от различни сведения се разбира, че е изпитвал антипатия към англичаните и смятал, че те задушават икономиката на страната му[2]. Към 1845 г. бива изпратен във Виена да посредничи за изглаждане на взаимоотношенията между австрийския кралски двор и Ватикана, но не сполучил. Едва след смъртта на Дон Жуау V, монархът приемник Дон Жузе поканил бъдещия политик за министър. С ловки ходове Себащиау Жузе Карвалю и Мелу изземва инициативата на останалите министри и печелейки безприкословното доверие на новия крал, започва да управлява еднолично, като отстранил опонентите си. Прилага строги наказания над аристокрацията, а след погрома от земетресението през ноември 1755 г. се заема да възстанови страната. Лисабон е пострадал катастрофално, унищожени са над десет хиляди сгради, според нови източници загиват дванайсет хиляди жители на града[3]. Наред с това във фаталния ден загиват национални ценности, между които и богато книжовно наследство от стари книги и ръкописи в двореца на маркиз ду Лорисал; разсипана е Кралската библиотека и безвъзвратно бива загубена ценна ръкописна колекция и седемдесет хиляди тома книги; огънят не пощадява библиотечната колекция на монасите доминиканци и на манастира в Сау Франсишку[4]. Маркиз де Помбал изготвя амбициозен проект, в който приоритет имат правите геометрични и еднакви вертикални пропорции, уеднаквяване на новия сграден фонд без разлика от това дали домът е собственост на аристократ или на буржоа. Изникват цели нови квартали, попредприемчиви едри търговци се възползват и купуват изгодно земя, като строят, а сетне отдават десетки нови домове край река Тежу. При това Лисабон е възстановен с португалската инженерна мисъл в лицето на Мануел да Майа и автора на проектите, които действат по личните указания на маркиз де Помбал. За да документира и увековечи делото си, маркизът-министър издава и книга[5]. Маркиз де Помбал управлява със здрава ръка страната, раздава сурови наказания, не се колебае при бунтове и граждански протести да издава смъртни присъди – както срещу ниските слоеве, тъй и срещу аристократите, които заплашват в определени периоди позициите му пред краля. Заради утвърждаването на абсолютизма и укрепването на държавата Помбал се включва и в преследването на мисионерите йезуити, членове на Обществото на Исус от колониалните португалски провинции в Южна Америка, Африка и Азия, които са натоварени на кораби и отведени в Италия. Идеите на маркиза с абсолютна власт са изразени в книгата „Хронологична и аналитична дедукция" (1767) от Жузе Сеабра де Силва, но зад който се предполага, че истинският автор е самият Себащиау Жузе Карвалю и Мелу[6].

По внушение на Помбал на площад Росиу в центъра на Лисабон бива осъден от Инквизицията заради проповядване на ерес и е изгорен на клада мисионерът от Бразилия отец Габриел Малагрида[7]. Преследван е и висшият аристократ и прелат епископ Куимбра, който в свои съчинения осъжда енциклопедистите от Века на просвещението във Франция, завършил впоследствие с Великата френска революция; проповядва да се забраняват техните произведения. Както сочи в книгата си Ж. Саравайва, *„Помбал приел тази забрана като узурпиране на компетенциите на комисията по цензурата – орган, създаден наскоро и осъществяващ цензура върху литературните творби"*[8], пастирското послание

публично е изгорено на Площада на търговията, а Куимбра бива разжалван от епископския си сан, обвинен е в подстрекателство срещу краля и престоява в подземията на крепостта Педросуш до 1787 г., когато умира Дон Жузе I и кралицата дава амнистия, възстановявайки духовния му сан.

Съвременният португалски историк Жузе Сарайва не на едно място в своята "История на Португалия" сочи тщеславието на диктатора и желанието му да увековечи по всякакъв начин времето на своето властване, като същевременно манипулира общественото мнение и всячески се опитва да опетни враговете си. Впрочем, съотнесена към наши дни и най-съвременни събития у нас, подобна практика е доста добре проиграна от родните ни политици. Истинско щастие е, че в най-драматични дни, когато страната ни се тресе от компромати, странни разкрития и мерзости, огласявани в корпоративни медии в навечерието на изборни събития, ние сме далеч от тях и единствено исполинската фигура на площада пред хотел „Феникс" ни напомня за нашенски държавници, действали със здрава ръка, но накрая завършили не тъй, както са си го представяли, когато са били на върха на властта и славата.

За чест на Португалия, все пак маркиз де Помбал укрепва държавата, провежда реформи и извежда напред икономиката, културата, образованието, дори администрацията, равнявайки ги с големите европейски държави. Показва се като ловък дипломат и съумява да запази неутралитета на Португалия в Седемгодишната война (1756–1763) между коалициите на Англия и Прусия срещу Франция, Австрия, Испания, Неапол–Сицилия и Парма–Пиаченца. Дава нов статут на Лисабонския държавен университет, и го мести в Куимбра; изграждат се Философски и Математически факултети, допълнени с изучаването на правни науки, медицина, физика, биология. Създадена е Университетска печатница, която на практика развива деятелност в полза на научното и университетското книгоиздаване в страната. Формирани са лаборатории по физика и астрономия. И днес гордост за жители и гости на Лисабон е създадената през 1768 г., още по времето на диктатора-реформатор Ботаническа градина при кралския дворец в квартал Ажуда (Ajuda). Ако сега влезете в градината, заемаща 3,5 хектара площ, ще ви посрещнат геометрично съразмерни алеи с цветя, екзотични растения, палми и редки породи дървета, изящен фонтан отпреди два века назад. След земетресението от 1755 г. кралското семейство се премества в Ажуда, в паянтово здание, известно като Дървения дворец. То е унищожено от пожар през1795 г. и на негово място построяват в неокласически стил солидна каменна сграда за кралското семейство. Дворецът е не е достроен, тъй като кралската фамилия през 1807 г. е принудена да напусне Лисабон и да се укрие в Бразилия. Едва през 1861 г. дворецът Ажуда става наново кралска резиденция със встъпването на трона на крал Луиш I и женитбата му за италианската принцеса Мария Пиа Савойска[9]. Впрочем, нарицателно за поведението на този крал е обстоятелството, че цели единадесет пъти разпуска парламента. За чест на Лисабон днес в Националния дворец Ажуда, и най-вече в дворцовата зала, се пазят изящни мебели със скъпа инкрустация, гоблени по картини на Франциско Гоя, статуи от Машаду Каштру, живописни платна на Домингуш Антониу Секейра и Виейра Портуензе. По идея на кралица Мария Пиа е изящно мебелирана Саксонската зала; на втория етаж удивляват Банкетната, Тронната и Танцувалната зала; струва се да се надникне и в основаната от маркиз де Помбал библиотека. Вървейки по Калсада ду Галвау, недалеч от Ботаническата градина на двореца Ажуда, любопитният чужденец стига до неокласически оформената с мрамор църква "Мемория", там от 1923 г. почива укротен прахът на великия маркиз, чиято противоречива личност години след смъртта му буди полемика в португалското общество. Разказват, че църквата била построена в далечната 1760 г. по заповед на крал Жозе I две години след покушението върху живота му.

Нека напомним на читателя и последните години на Маркеш де Помбал – той живее заточен в имението си край Лисабон, преглъщайки тъжно последиците от смяната на властта, която е добре дошла за средите на едрата аристокрация. Все пак част от министрите, чиновниците, висшите духовници от неговото обкръжение остават на постовете си. Официално напуска поста на държавник на 4 март 1777 г. Процесът *Менданя* – по жалбата на едноименния фидалго от Абрантеш, закупил на прекалено висока цена имение от Помбал и хвърлен в тъмница от него, тъй като не успява да плати имота, е приключен през август 1781 г. Великият до вчера маркиз бива заточен на двайсетина левги от двореца в собст-

веното си имение и осъден на телесни наказания, но види се, поради напредналата му възраст и болестта му, кралицата отменя прилагането им. Маркеш де Помбал умира на 8 август 1782 г. Делата му, оспорвани и превъзнасяни през годините, остават да напомнят на португалската нация, а и най-вече на правоимащите властници по света, за ефимерността на тщестлавието и превратностите на съдбата. Остава и монолитният паметник на маркиза с лъва, вперил взор отвъд река Тежу, нейде към Атлантика и бъдното време.

Северно от площад *Маркеш де Помбал* се простират просторните алеи на парка на Едуард VII, с беседки и малки езера, растителност от палми и екзотични дървета, растящи в зимната градина на парка. През 1903 г. английският крал Едуард VII посещава португалската столица за потвърждение на съюза между Британската империя и Португалия. Дванайсет години по-късно паркът придобива съвременен вид, отлична зелена декорация и орнаментика, а и сега, застанеш ли на върха на хълма, надолу се открива просторна гледка към река Тежу, квартала Байша, чак до крепостта Сан Жорж. Зимната тропическа градина с растения от южноамериканската и африканската флора, между които ромолят малки ручеи и водопади и проблясват водите на малко изкуствено езеро, бива открит през 1930 г. Тукашните я наричат Хладната оранжерия (Ештуфа Фриа). Две години по-късно започва да функциоинира и Павилионът „Карлуш Лопеш", носещ в наши дни името на олимпийския шампион по маратон от 1984 г. Това е най-атрактивната сграда на парка, където се провеждат спортни състезания, концерти, уреждат се изложби, конференции.

В долния край на парка Едуард VII, само на петдесетина метра от хотел „Феникс" се намира асфалтиран паркинг, обслужващ единствено туристическите маршрути-обиколки на португалската столица. Срещу 18 евро можеш да си вземеш билет за две линии, по който да се движиш

Печатна реклама на лисабонско заведение, където се изпълнява фадо-музика

Поглед към река Тежу и лисабонското крайбрежие

в срок от 48 часа – да се качваш и да слизаш без допълнително таксуване на всеки един от маршрутните автобуси. Предлагат се маршрути и за четири линии, за по-къси и по-дълги преходи по протежението на града. Разбира се, наблизо може да се хване старият и доста по-евтин туристически трамвай, чийто маршрут преминава покрай най-забележителните места на Лисабон. Все пак повечето европейски туристи предпочитат дългите линии на туристическите лисабонски автобуси. През няколкото дни на престоя си в Лисабон ще обикалям заедно с възрастни компании, организирани на малки или по-големи групи. От името на родните пенсионери отправям завистливи погледи към тях.

От шестия етаж на хотела се любувам на невероятна гледка към проспектите на съвременен Лисабон. В същата девететажна сграда се помещава банка „Еспирито Санто" (Banco Espirito Santo), от другата страна на площада, от изток, е бразилската банка (Banco do Brasil). Наблизо, на североизточния булевард се откроява внушителна сграда с лого „Liberty Seguros". Право надолу, на юг от площад *Маркеш де Помбал*, към река Тежу, излиза широк булевард с по две двулентови платна и дълга алея между тях, палмови дървета и зеленина. В началото е здание с огромен надпис от лицевата страна: *Dario Notisios*. В тази част на града личи, че съвременната архитектура, администрацията на фирми и банки се съчетава модерния облик и почитта към достойното минало на някогашната велика морска държава.

Поемам от площада на маркиз де Помбал по булеварда *Фонтеш Перейра де Мелу*, продължаващ в Авенида до Република. Така се стига до построената през 1938 г. църква на Светата Божия Майка Фатимска, украсена с художествени творби на Алмади Негрейруш.

Маршрутният автобус на *„Lisbon Sightseeng"* ме понася по широки и чисти булеварди по линията „Belem–Oriente" (от историческата кула „Белем" при пристанищната част на река Тежу, до „Ориент" – източната част на Лисабон). Завъртаме се край една от най-старите зоологически градина – тази е строена още в далечната 1752 г., види се, също в епохата на великия маркиз, и е изпълнена с най-разнообразни животински видове от няколко континента. Недалеч от нея се извисява модерна сграда от стъкло и олекотени материали – автосалонът на „Мерцедес Бенц", до него хотел и още сгради в същия стил, с тъмни стъкла и алуминий, една искряща на слънцето сграда на кино от стъкло и мрамор, а в преддверията – модни магазини за обувки, чанти, аксесоари. И скоро след съвременния блясък на столицата арабска джамия сред двор от екзотични дървета сменя гледката, с усещането за вековна връзка с Ориента – думата тук е по-скоро синоним, маркиращ дълголетните връзки на Португалия със северозападните арабски държави от Африка.

По време на маршрутната обиколка се срещаме и с първомайска манифестация на неголяма група млади хора, които веят знамена, скандират някакви лозунги и ме връщат назад, у нас, в не чак дотам далечната епоха на родния социализъм, когато излизането на манифестация се подготвяше усърдно в училищата, имаше репетиции, а по градските площади се изсипваше пъстро множество от хора – работници, служители, ученици, студенти; задължителна маршировка по главния булевард начело с духовите оркестри и знаменца, които преминаващите са длъжни да размахват с ведри лица пред трибуната с партийните вождове, които пък на свой ред махат на манифестиращите, обзети от ентусиазъм тълпи. Тукашните демонстранти не са чак толкова гръмогласни и многолюдни, но пък изпълняват в карнавални костюми танци заедно с малък оркестър и повече напомнят на онези наши фестивали, които всяко лято събират в старата ни столица, около паметника на Майка България и парка Марно поле фолклорни групи от цял свят. Макар и външно, в Лисабон всичко да е лъскаво и блестящо, младите хора в държавата имат основание да протестират – тук всеки един от трима младежи е безработен.

На няколко места из португалската столица пък се натъквам на бездомници. Няколко думи за тях – те не са толкова много, колкото из София и някои наши по-големи градове, не могат да се сравняват и с нашите клошари, но се види, че сега, през пролетта, спят на пейки из паркове и алеи по булевардите, подслонени под фасади и балкони, не са особено угледни, а пък всичко, което имат, е на тях или около тях – раници, спални чували, някоя дреха или наметало. Никой не се интересува от тях; хилядите гости и туристи ги подминават с безразличие. Има и друга група от крайречните обитатели на града, това са десетки дребни спекуланти, продавачи на очила, сувенири, картички и пътеводители, шалчета и ев-

тини парфюми, може да послушаш улични музиканти и да хвърлиш монета в кутията им. Любопитният европейски турист ги среща край прочутата кула Белем, по крайбрежните алеи и из градините покрай пристанището и манастира "Жеронимуш". А луксозните яхти, отдъхващи си от честите ветроходни регати, от луксозните уикенди и скъпите партита с елита на Лисабон, привечер сякаш са заспали край Паметника на първооткривателите, до кулата Белем и на още неколцина места по живописното крайбрежие на Тежу – една огромна река-море, по-голяма от залив, с два грандиозни моста, свързващи наглед несъвместими квартали и хълмове от общата палитра на Лисабон.

…Вечерта към 21 часа, тъкмо се каня да заспивам, през завесите на хотелската стая нахлуват свиркания, радостни възгласи, десетки клаксони отекват между сградите и ме карат да скоча. Край площада на Маркеш де Помбал се движат бавно автомобили, от тях се подават разгорещени запалянковци, някои мятат факли, други веят знамена. Едва сега се сещам, че футболния тим на „Бенфика" е победил турския „Фенербахче" за купата на Лига Европа и феновете ликуват. Чак до среднощ продължава фиестата на победителите, някои скачат, прегръщат паметника на маркиза и дори успяват да изрисуват със спрей монумента. Но нито една строшена витрина, нито един погром над автобус, нито обърнати кошове, нито побоища, каквито може да види човек у нас край стадионите на столицата и по-големите ни градове.

Още в ранна сутрин службата по чистотата е почистила всичко на площад "Маркеш де Помбал", – и агитационните материали, и цветните лозунги по стените на паметника, а долу работници кротко и усърдно поставят ситни павета край кръговото движение и правят алеи за велосипедисти. С такива малки бели павета са наредени почти всички тротоари на португалската столица; нещо повече, майсторите изграждат във формата на филиграни и причудливи цветя черни и цветни алеи, та човек се диви на търпението и умението, което влагат, за да сътворят един общ и смислен проект за целия град. Между гранитните алеи и тротоари, насред широките булеварди растат палми и субтропически дървета, с удобни, наредени през двайсетина метра пейки. Докато обикалям квартала и търся хранителни магазини да осигуря вечерята, сядам да отдъхна. Наблюдавам строгия и дисциплиниран трафик – да се чудиш, даже и шофьори с най-скъпи возила чинно спират на пешеходните пътеки, изчакват търпеливо и дори се усмихват. Къде ти такова нещо у нас! Какви пейки, какви пет лева, ще ми речете. И докато седя недалеч от площада на великия маркиз, за миг оживява споменът за озъбени и свирепи шофьори по булевардите ни, за псувни, агресия и нещо диво, озверяло в нашенските физиономии и загрозяващо иначе симпатични наглед лица. На следващия ден в началото на кръговото движение, пред паметника с Маркеш де Помбал, застава жена регулировчик. Точни, премерени команди към автомобилистите как и в какъв интервал да заобикалят лентите, които се реконструират, и въпреки огромния трафик, в най-напеченото време дамата с униформа цял следобед регулира без почивка движението. Та ми иде на ум за нашенските порядки по родните пътища, за рушветите, мързела и какво ли не. Слава Богу, на пет хиляди километра е друго; шофьорите в Лисабон изразяват негодуване или протест спрямо колега с подсвиркване на клаксона, нещо, което не впечатлява тукашната полиция. Из булевардите на Лисабон има трафик и едва ли е по-малък от софийския, но из пътните платна с по няколко ленти динамиката и задръстванията са рядкост. Дори и в старата част на града туристическите маршрутни автобуси са с предимство, има очертани ленти, намират се места за паркиране. Но никъде не видях из тримилионния град поне един автомобил, качен върху тротоар. Санкциите са строги и безпощадни. Не видях обаче и прототипи на родните ни „паяци", така ненавиждани у нас.

През последните години, в началото на май, Лисабон става място и за международния Иберийски маскен фестивал (Interndtional Iberian Mask Festival), в чиято програма влизат концерти, изложби на бита, културата и дори гастрономията на региони от Иберийския полуостров[10]. Празненствата се провеждат в зоната на Росио и Байха – две любими места за развлечение на лисабончани и туристи от Европа и света. Но тръгне ли човек привечер по крайбрежните улици и из стария квартал на Лисабон, все ще се отбие в някоя уютна гостилница *таска*, където на чаша отлежало португалско вино *Еспорао* ще се потопи в меланхоличната фадо музика, изпълнявана от две или три китари и вокален изпълнител. В Лисабон познават високата класа на покойната

Амалия Родригеш[11], но като оставим фадо дивата, вдигнала високата летва на най-носталгичната и пропита с тъга музика, извираща сякаш от дъното на португалската душевност, то в тукашните *каса до фадо* (къща; дом за фадо) песните в китарен съпровод се изпълняват предимно от мъже. Някои от тях и свирят, и пеят. Оркестърът в заведението е малък, има по една класическа и по една португалска китара (у нас позната като дванайсетструнна; с шест двойни струни). В китарната комбинация могат да се включат и други инструменти като цигулка и виолончело, щрайхова група (струнни инструменти). Все пак доминираща е импровизацията на китарата и елегичната вокална мелодия, които са в рязък контрапункт на енергичната и на места буйна испанската метроритмика[12]. Едно от популярните вечерни заведения е *Кафе Luso*, къде може да се послуша музика, при това след предварителна резервация. Известно е, че фадо (от лат. Fatum – съдба) възниква в началото на XIX век и по мнението на експерти е комбинация от бразилска, романска, гръцка и арабска музика, а днес е обособена в два големи центъра – португалската столица и университетското средище Коимбра, където е позната като *студентско фадо*[13]. Становищата за появата на фадо музиката са в няколко посоки – произлязла е от робите в Бразила и проникнала тук чрез португалските колонизатори; дошла е от средновековната епоха; пренесена е от маврите и пр. Произходът едва ли е толкова важен, колкото това, че тази необичайна музика изразява дълбока тъга по раздялата, страдание от загубата на любимия човек – през вековете хиляди португалци загиват в търсене на нови територии и пространства, пометени от стихиите на океани, морета, непозната и враждебна природа. Това са песните на мореплавателите, на рибарите, на пътуващите през океаните търговци, на техните любими. Невероятните интерпретации на този стил в най-ново време достигат и у нас. В София на 31 март 2011 г. в Националния дворец на културата, световната изпълнителка на фадо Мариза изнася спектакъл, който удивлява и вълнува със стилистика, майсторство, вглъбяване и артистичност. Едва ли е случайно, че този концерт и въобще фадо музиката в нашенска публикация биват сравнени с лек за душата[14]. В Лисабон, две години по-късно, се уверяваме с очите си, че тази пропита с нежност, тъга и копнеж музика се изпълнява дори на улицата, а туристите се спират и удивено се заслушват в протяжните извивки на мелодиите. Не липсват и майски концерти като този в Културния център Белем с познати и обичани изпълнители на фадо, водени от Артур (Artur Batalha) и солистите Беатрис, Мария да Фе, Винсенте Камара[15]. Като заговорихме за музика, в майските културни празници на Лисабон не липсват и класически образци – така в Театро насионал „Сао Карлош" представят трилогията на Верди „Травиата", „Трубадур" и „Риголето"[16]. С подобен характер е и музикалният фестивал Arko do Cedo, включващ изпълнения на творби от класиците Моцарт и Бетовен, забележете – във фоайето на метро станцията *Saldanha*.

2. За първоокривателите, техния паметник на брега на река Тежу, за приключенията и изпълнените с трагизъм истории

На самия бряг на река Тежу, недалеч от манастира "Жеронимуш" (манастира на йеронимитите), се извива 52-метровия Паметник на първооткривателите, издигнат през 1960 г. по идея на архитекта Котилелли Телму и скулптура Леополд де Алмейда. Момументът бива открит по повод на петстотин години от смъртта на Енрике Мореплавателя. Енрике, живял между 1394–1460 г., трети син на крал Жоан I, има принос за първите открития по протежението на африканския бряг. Паметникът във формата на каравела, цепеща водната шир, на носовата част изобразява Енрике Мореплавателя[17] с умален кораб-символ в ръката; зад него пък са прочути личности от времето на великите географски открития[18]. Тук са поетът Луиш Камоенш, държащ в ръка екземпляр от книгата си „Лузиадите"; тук са фигурите на математика Педро Нунеш и на художника Нуну Гонсалвеш, великият мореплавател Вашко да Гама, Алфонсу V, както и картографи, астрономи, прочути морски предводители и дейци, взели участие в пътешествията по морета и океани. Каменната каравела на Енрике е с португалския герб и изображение на кралския Авизски меч. Откъм кърмата, върху самата площадка пред паметника, е разтворена картата на света с обозначение на морския път на великите португалски мореплаватели. Паметникът ми припомня и за мемоарната книга *„Плавания към неизвестни земи"*, написана от Луис Алвизе (Луиджи да Мосто)[19].

От върха на паметника човек може да отправи взир и към огромната река-езеро, която плавно е понасяла каравелите на първооткриватели в открития Атлантически океан. Обърне ли очи назад, ще види прочутия манастир "Жеронимуш" и Белемския културен център – открит в най-ново време, през 1990 г., чиито помещения са конгресни и концертни зали, музеи и изложбени халета, свързани с епохата на откритията.

Нека припомня, че една от преводните книги с морска тема у нас в по-ново време, попаднала в поредица с художествени текстове, е „*Португалски хроники*"[20], на книгоиздателство „Георги Бакалов" – Варна, през 1979 г. съставена от Елена Ряузова. Тя влиза в *Библиотека „Морета, брегове и хора"* под №42 под редакцията на Димитричка Железарова. Библиотечното оформлението е на Иван Кьосев, а художник на книгата е Николай Николов. Встъпителната статия от Елена Ряузова „Епоха на велики открития" припомня за откриването на морските пътища и експедицията на Вашку да Гама, за откриването на пътя към Индия от великия мореплавател и разцвета на Португалия през XV–XVI век. „Златният век" на португалската империя бива възпят в поемата на Луиш Камоенш „Лузиадите", която се определя от авторката като „поетична енциклопедия на географските открития", а по същата тема, от позицията на пряк участ и свидетел в първото пътуване на Вашку да Гама, войникът и мореплавателят Алвару Велю пресъздава неповторима обстановка и събития от далечната епоха. Книгата на Велю под заглавие „Пътешествието за откриването на Индия" излиза далеч по-късно, през 1838 г., но явно дълбоко е развълнувала съвременниците от времето на литературния романтизъм, затова скоро бива преведена на френски, английски и немски. В сборника „Португалски хроники" варненското издателство дава следното заглавие: „Описание на пътешествието за откриване на Индия, което дон Вашку да Гама направи около нос Добра надежда (8юли 1497 г – 25 април 1499 г.)". В сборника е включен драматичният мемоарен разказ от неизвестен автор „Корабокрушението на големия галеон „Сау Жоау"[21]. Нерадостната съдба на корабокрушенците от кораба „Сау Бенту" през 1554 г. е е разказано в мемоарната хроника, написана от Мануел Мешкита Перещрелу[22] и отпечатана в далечната 1564 г. в Коимбра. Авторът е родом и е починал в Аленкер. В активния си живот е мореплавател, командва галеони, воюва в Индия, пътешества и картографира пътуванията си, особено тези от източния африкански бряг с крайбрежието, дълбочините, пристанищата, морските пътища[23]. Трагичен, прочувствен и същевременно увлекателен е наративът в тази мемоарна повест-хроника, особено в частта ѝ след корабокрушението на най-добрия португалски кораб „Сау Бенту", натоварен със скъпоценности, скъпи стоки и храни. Разбира се, нямам за цял да разказвам съдържанието на тази малка, но впечатляваща книга, припомням само, че тя е изда-

телски факт в репертоара на едно от държавните ни издателства, които иначе предпочитаха да реализират издания с идеологически патос, а самата поредица „Морета, брегове и хора” вълнуваше с велики открития, приключения по морета и океани, даваше един друг, примамлив и вълшебен взор на тогавашния читател от времето на социализма.

3. Кулата Белем – паметник на португалските мореплаватели от епохата на Вашку да Гама и неговите следовници. Мостът „25 април” и монументът на Христос-Властителя

До нея се стига и с влак, но за мен е по-удобно да ползвам маршрутните автобуси, които минават край железопътната линия, наблизо до пристанищните комплекси – там е акустирал огромен круиз от Панама с поетичното име „Ла Поезиа”, а хилядите му пасажери току-що са се пръснали из португалската столица. Отминавам паметника на първооткривателите. По една крайбрежна алея достигам до военен хидроплан, припомнящ за тревожното време на последната световна война. Край него десетки дребни търговци продават евтини китайски стоки, като че ли най-добре вървят шаловете и очилата. Всичко става с пазарлък, предимно на развален английски. Наблизо са неколцина бараки, сред които откривам и една, държана от мургави българи.

По същата алея, право срещу манастира “Жеронимуш”, досами брега на вечната река Тежу, се извисява монументът, вписан през 1983 г. в списъка на световните архитектурни паметници, защитени от ЮНЕСКО – това е бялата снага на кулата Белем, откъдето през 1497 г. Вашку да Гама поема с кораба си към откриването на нови територии, а след завръщането си от Индия пак тук бива посрещнат лично от крал Емануил I и неговата свита. От далечната епоха в околните сграда на квартала е оставен отпечатъкът на мануелинския стил – с характерната декорация от морски фигури, раковини, листа, с хералдика, преплитаща религиозна символика и с апотеоза на великите открития, въздигнали до империя малката държава и столицата ѝ на брега на Тежу. На човек не му остава друго, освен да тръгне по тесните каменни стълби на кулата Белем, да изкачва етаж подир етаж, да се диви на морските

далекобойни оръдия, насочили дула през каменните бойници и служили векове за отбрана на залива от неканени морски гости, и накрая да се изкачи на площадката при последния етаж, откъдето пред погледа със сребърни отблясъци просветва морският път – към синьозелената шир на безбрежното и загадъчното – един друг, примамлив свят за смелите покорители на океаните. Флотилията е извивала покрай Кабо де Роса, крайбрежното място, отстоящо най-западно от континента, а сетне корабите са поемали в открития простор на Атлантика – към Африканския бряг, към Бразилия, към Индия и още непознати територии и пространства.

От кулата Белем човек може да се полюбува и на старинния град, разположен върху седемте хълма, и да разгледа моста *25 април (Понте 25-ти абрил)*, носещ своето име в чест на мирната революция от 1974 г., сложила край на дългогодишната диктатура на Салазар. Мостът се счита за най-дългия на континента, като дължината му е 2278 м, а пилоните са високи 190 м[24]. Сега под автомобилния път минава и железопътна линия[25]. На отвъдния бряг се извисява внушителната статуя на Христос Властителя, благославяща с вдигнати ръце Лисабон и напомняща Божията статуя в Рио де Женейро.

Като ято чайки под моста се провират двайсетина яхти, използват попътния вятър и идват към кулата, сетне извиват грациозно тела и една по една навлизат в близкия пристан. Отдолу идва едва доловим аромат на току-що приготвено кафе, на водорасли, чуват се меланхоличните мелодии на акустични китари и сякаш времето на върха на кулата спира за миг, преди отново

старият град да разтвори прегръдка и площадите да поемат смаяните пътници.

4. Поглед към книжовността и печатното дело в Португалия

За начало на печатарството съвременните португалски историци бележат годината 1489, когато в Шавеш бива отпечатана първата португалска книга; посочва се и периодът за възникване на местното книгопечатане — края на XV век[26]. Известно противоречие в твърденията на съвременния португалски историк Ж. Сарайва откриваме в следващото му твърдение, че изобретената в Германия печатарска преса бива въведена през 1494 г. в Португалия[27]. Споменава се и фактът за наличие на малка еврейска печатница в Лейрия, където излиза „Алманах Препетуум" (Almanach'Perpetuum) от Салумау Закуту[28]. През 1536 г. бива отпечатана и първата чуждестранна пиеса „Отмъщението на Агамемнон"[29].

Фернау Лопеш се счита за значим автор на португалския Ренесанс. Назначен за главен кралски хроникьор, но близък по дух до народа си, той съумява да създаде няколко книги на достъпен език и стил – "История на Португалия", "Хрониките на Дон Педру и Дон Жуау" (първа и втора част), отстоявайки лични разбирания за движещите сили на събитията и превратностите на времето. По същото време се появява и оригинална творба – книгата с есета на крал Дон Дуарте. Новите географски открития и стъпването на португалците на други континенти раждат мемоарно-документални творби с висока стойност. Управителят на Индийската компания Жуау де Баруш публикува впечатляващата си книга „Десетилетия в Азия". Между 1502–1536 г. твори драматургът Жил Висенте – „Монолог на краваря" е първата му авторска пиеса, а през 1562 г. е отпечатано издание, в което са включени негови авторски произведения. В 1516 г. излиза антология с песни, подбрана дворцова поезия със заглавие „Кансиунейру Жерал", чийто съставител е Гарсия де Резенде. В 1572 г. излиза знаменитата творба „Лузитаните" от Луиш де Камойнш[30].

През втората половина на 17 век в репертоара на издателско-полиграфическите дейности се появява нов акцент – историографското съчинение, което доразвива, вече от научни позиции, историческата хроника. Преходни произведения са „Хроника на Дон Мануел, най-щастливия крал" (1566) от Дамиау де Гойш, „Хроника за кралете на Португалия" (1600) от Дуарте Нунеш де Леау, а между 1597–1797 г. в осем части излиза капиталният изследователски труд „Лузитанската монархия"[31].

Дуарте Нунеш де Леау е един от енциклопедичните автори. Вълнуват го езиковедски въпроси и през 1606 г. издава „Произход на португалския език", а четири години по-късно излиза историко-географското му съчинение „Описание на кралство Португалия". Появяват се и издания, плод на конкретни наблюдения с живи участници и съвременници на епохата, и с известен пътеписен привкус, каквито са творбите на Франсишку де Анраде: „Хроника на Дон Жуау III" (1613), на Фернау Мендеш Пинту „Странствания" (1614); на йезуита-пътешественик Антониу де Андраде „Преоткриване на на Великия Китай или руините на Тибет" (1624).

Правят се сериозни стъпки в наукознанието – през 1675 г. е издадена книгата на Антониу Рибейру де Маседу „Върху въведението в свободните науки".

Продължава в следващия брой

БЕЛЕЖКИ

[1] **Сарайва**, Жузе Ирману. История на Португалия. Прев. от португ. Д. Петрова и Вл. Драгнев. С., ИК Светулка 44, 2002, с. 224–225. Книгата е с предговор на професора от Исторически факултет на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий" Йордан Митев.

[2] **Сарайва**, Жузе Ирману. Цит. съч., с. 225–226.

[3] Пак там, с. 228.

[4] Пак там, с. 229.

[5] *Спомени за основните мерки, които бяха взети по време на земетресението, от което пострада дворът в Лисабон в 1755 г.* Автор на книгата е самият маркиз де Помбал под псевдонима *Амадор Патрисиу де Лижбоа.* // Цит. по. **Сарайва**, Жузе Ирману. История на Португалия, с. 229.

[6] **Сарайва,** Ж. И. Цит. съч., с. 237. Тук авторът се позовава на съвременно изследване от Лусиу де Азеведу: „Маркиз де Помбал и неговата епоха". Жузе Сеабра да Силва изпада в немилост и от поста министър бива уволнен и

заточен във военна крепост в Ангола, тъй като не успял да запази в тайна намерението на своя шеф маркиз де Помбал – принцеса Дона Мария да абдикира от трона в полза на сина си принц Дон Жозе Така мнимият автор на „Хронологична и аналитична дедукция" не бива пощаден от Помбал въпреки високия си пост и близост с маркиза-диктатор.

[7] Основната вина на Малагрида е, че издава и разпространява една малка книга, станала популярна сред населението: *„Разсъждение върху истинската причина за земетресението*". В книгата мисионерът от Обществото на Исус оценява бедствието над Лисабон от 1755 г. като Божие наказание. След неуспешния атентат от 1758 г. срещу краля е задържан по обвинение в заговор, и тъй като замисълът на Помбал не успява, Инквизицията свършва останалото на кладата пред населението на Лисабон, за назидание и респект.

[8] **Сарайва,** Ж. И. Цит. съч., с. 236.

[9] **Lisboa**. Sintra–cascais–istoril. Lisboa, New Jamp LDA, 2013, p. 88–89.

[10] Международният маскен парад се провежда за осми път между 9–12 май 2013 г. в Лисабон. // Follow Me Lisboa, 2013, № 203, p. 3.

[11] Лисабонската разновидност на *фадо* се изпълнява от признатата за класика във фадо жанра Амалия Родригеш, починала през 1999 г.

[12] Настроението на музиката фадо може да се изрази с португалската дума *saudade*, което е израз, означаващ насталгия, самота, непостижим копнеж. // *bg.wikipedia. org/wiki /фадо.*

[13] По този въпрос виж повече в: *bg.wikipedia. org/wiki /фадо.*

[14] **Нурей**, Нора. Фадо – лек за душата. // raboteshtomomiche.com (24.03.2011). „Фадо е не само песен със съпровод на китара. Това е самата душа на португалския народ" – подчертава авторката в същагта статия.

[15] Fado fn the Pier. // Follow Me Lisboa, 2013, № 203, p. 3.

[16] Пак там, p. 10.

[17] Това е третият син на дон Жоао I и истинското му име е дон Енрикиш ел Навигатор, наричан още и Хенрих Мореплавателя.

[18] Между 1420 и 1447 г. са направени първите открития – остров Мадейра, Порту Санту, Азорските острови., Боядор, нос Бланко, река Сенегал и Гамбия.

[19] Луджи да Мосто е сред капитаните на Енрике Мореплавателя. Живял между 1447–1520 г., по произход венецианец, но на служба при краля на Португалия.

[20] **Велю, Алвару, Гамиту, А. С. П., Руи ди Пина**. Португалски хроники. Превод. Румяна Генова, Димитър Ангелов, Емилия Юлзари. Варна, Г. Бакалов, 1979. 262 с.

[21] Цит. съч., с. 63–85. Вместо подзаглавие тук се дава със светъл курсив следният любопитен текст, напомнящ лийд в пространни публицистични публикации: *„Описание на знаменитата гибел на големия галеон „Сау Жоау" , в което се разказва за големите мъки и премеждия, които се случват на капитана Мануел ди Соуза Сепуледа и за печалния му край, който сполетява него, жена му, децата му и всички останали в Тера ду Натал, където се загубват на 24 юни 1552 година."* (с. 63). Неизвестният автор е писал текста по сведения на Алвару Фернандиш, боцман на галеона „Сау Жоау" и един от малцината, успели да се спасят през африканските джунгли след корабокрушението на кораба.

[22] Мануел Мешкита Перещрелу. Корабокрушението на кораба „Сау Бенту" 1554. // Цит. съч., с. 86–170. „лийдът" и тук е интригуващ: *„Кратко описание на пътешествието, което направи Фернау ди Алвариш Кабрал, след отплаването му от кралството за владенията в Индия като капитан-майор, което стана през* 1553 г., *написано от Мануел Мешкита Перещрелу, който се намираше на гореспоменатия кораб."* (с. 86).

[23] Пак там, с 259.

[24] **Дерменджиев, А., В. Дойков.** Португалия. В. Търново, Фабер, 2000, с. 49.

[25] Мостът „25 април" бива издигнат в периода 1962–1966 г. и отначало носел името на диктатора Салазар.

[26] **Сарайва**, Жузе Ирману. История на Португалия. Прев. от португ. Д. Петрова и Вл. Драгнев. С., ИК Светулка 44, 2002, с.141.

[27] **Сарайва**, Ж. И. Цит. съч., с. 517.

[28] Пак там, с.517.

[29] Пак там, с. 166.

[30] Един любопитен детайл: Ж. И. Сарайва пише в бележките към „Хронология на историята на Португалия" в цитираното издание, с. 520, че през 1563 г. в Гоа е издадена *„Беседа за билките, дрогите и другите медицински неща от Индия"* от Гарсия да Орта, чието встъпление представлява ода за Луиш де Камойнш.

[31] Виж **Сарайва, Ж. И.** Цит. съч., с. 521.

КИНОТО В ПРЕХОДА КЪМ ДИГИТАЛНАТА ЕПОХА
Съвременно българско кино

Докторант Десислава Бакърджиева*

Развитието на технологиите и медийната индустрия са безспорно най-динамичните в съвремието ни. Интензивното развитие на информационните и комуникационните технологии стимулира многообразието на платформите, чрез които се разпространява аудио-визуално съдържание. В това ново пространство, обогатено с възможностите на интернет, киното и телевизията са неразделна част от ежедневието ни. Освен чрез ефира, кабела и сателита, телевизионни програми могат да се разпространяват вече чрез компютри, мобилни телефони и дигитални устройства. Разнообразието от платформи, предлагащи екранни продукти, увеличава търсенето на качествени програми в различни жанрове, което неминуемо води и до по-добра конкурентоспособност.

В културната история на човешката цивилизация процесът на художественото възприятие на изкуството има противоречив и донякъде парадоксален характер. Киното е изкуството, което документира реалния живот чрез възможно най-достоверна манипулация, пречупва съвремието през погледа на сценариста и режисьора, а актьорите вдъхват живот в персонажите си, за да може зрителят да се оприличи и да стане съпричастен.

Киното и телевизията са създатели и разпространители на културно съдържание, но сами по себе си те са многоаспектен културен феномен и механизъм за въздействие. Тяхното значение и роля в съвременния свят неимоверно нараства, развива се с динамични темпове и има широко отражение в обществото и в частност върху човека. В числа това значение може да се представи така: 98% от населението на страните-членки на Европейския съюз притежават телевизори, а средният европеец отделя 200 минути дневно, за да гледа телевизия, 99% от големите градове в Европа имат киносалони, където прожектирането на най-новите продукции съвпада със световната им премиера. Това обуславя необходимостта от прозрачност, свобода и разнообразие в единното европейско медийно пространство, прецизна координация между различните компании.

Един от изтъкнатите специалисти в тази област – д-р Александър Тодорович, ръководител на Международната академия за радио и телевизионно разпространение в Монтрьо, Швейцария, посочва възможния отговор в изучаване на проблемите, които зависят от три групи фактори, които характеризират дигиталната епоха: нови технологии на изображение; обединяване на технологии и интерактивност; нови системи на дигитално разпространение. Активизираната избирателност трябва да повиши постепенно зрителските критерии и оттам да ликвидира уеднаквения вкус на ниската култура.

Под друго аудио-визуално средство се разбира, че в епохата на компютрите, в епохата на информационното общество, телевизията явно не може да остане извън борда на двупосочната компютърна комуникация. Става дума за дигиталната телевизия и не само в смисъла на дигитално разпространение – "уеб телевизия" (съединяване на две технологии – компютърната и телевизионната). Навлизането на компютърната технология в телевизионната комуникация става най-голямото предизвикателство за разрешаване на традиционните контакти на малкия екран с пасивната като цяло аудитория.

През 1980 г. на американския пазар въвеждат първите сателитни услуги, които дават възможност за приемане на ТВ и радио канали директно от спътника вкъщи. Осем години по-късно се

---

* Десислава Бакърджиева е докторант на самостоятелна подготовка в УниБИТ по докторантска програма „Теория на научната информация". Публикацията съдържа част от научното изследване по темата на дисертацията „Филмовата индустрия в съвременната информационна среда – трансформации и взаимодействия".

появява и първият европейски комерсиален сателит Астра 1А, който разпространява няколко канала на *Sky Television* собственост на Рупърт Мърдок. Днес на територията на Европа могат да се хванат над 50 сателита, излъчващи над 8000 телевизионни и почти толкова радио канала. Подобен мащаб не може да се постигне с наземни или кабелни ТВ системи. В началото на своето развитие спътниковата телевизия използва аналогови сигнали, но в началото на 21 век изцяло се цифровизира

Цифровизация на киното или преход към дигитална епоха

Една важна характеристика на информационното общество е сближаването на технологии, свързани със създаването, обработването и предаването на информация. Първата половина на XX век прави възможно развитието на транснационално индустриална икономика и индустриално общество. Успешното развитие на съвременната икономика са телекомуникациите, различните средства за комуникация: телефонни и кабелни линии, сателити, мобилни и безжични комуникации, реализирани в резултат на процеса на технологична конвергенция на различните сектори на информационната индустрия: компютър, телекомуникации, медии (най-широко разгънатата през втората половина на 90-те години на XX век).

Цифровизацията настъпва първо в областта на компютърните технологии, а след това в телекомуникациите, а по-късно в предаването на данни – очевидно комуникации в трите сектора не могат да бъдат разгледани в изолация един от друг. Първото дигитално излъчване и архивиране е предназначено предимно за образователните и развлекателните програми, докато телекомуникациите – за целите на бизнеса и правителството.

Значителни промени настъпват и в медиите. На първо място, се превежда съдържанието в цифров вид – "изравняване" на печатното слово и движещата се картина, унищожавайки множество печатни издания, които са в конкуренция с телевизионната индустрия. Технологичната конвергенция довежда не само до значителни промени в медиите, но също така и до промяна в отношението на политиците към тази трансформация. Социално-политическата лексика е обогатена с такива термини като "електронно правителство", "Цифрова демокрация", "дигитализиране на гражданство" и др. Българското правителство има за цел да ускори прехода към дигитализация, за да направи държавата отворена към създаването, публикуването и разпространяването на информация, "прозраченост" за обществеността, ст. За тази цел са разработени масиви с държавна информация, като статистически данни, кодове, сайтове и отдели на правителството на техните интернет страници, предназначени да се установи по-продуктивен диалог с обществеността. На второ място, чрез използването на нови технологии се увеличава дейността на самите държавни агенции.

Най-големия успех в тази област постигат САЩ и Великобритания. Още през февруари 1997 г. администрацията на САЩ поема инициативата "Подобряване на държавни дейности чрез нови технологии", която включва редица програми, включително "Публичен достъп до правителствена информация. Подобряване чрез информационни технологии ", за развитието на научни бази и дългосрочна стратегия за информационна политика на Националната академия на науките на САЩ. През следващата година обявява безвъзмездно финансиране на програмата за "Е-правителство", предназначена за насърчаване на фундаментални и приложни изследвания в прилагането на нова информация и комуникационни технологии на работа на държавните институции на всички нива.

През 2003 г. започва да се говори за телевизия с висока резолюция (HDTV – High Definition TV), година по-късно се появяват първите HDTV цифрови ТВ канали, а в края на 2005 г. на пазара вече има сравнително евтини приемници за новата технология.

В крак със спътниковата телевизия се развиват и технологиите за защита на излъчванията с цел комерсиализиране на услугите. Много компании кодират програмите си и въвеждат абонаментни такси за тяхното гледане. В основата на всички системи за кодиране лежат смарт картите, които носят информация за потребителя и условията на неговия абонамент. Така от тази гледна точка програмите се делят на свободни (FTA – Free To Air) и такива с условен достъп (кодирани).

Киното претърпява много метаморфози и съпоставено с неговото начало, можем да го определим като най-динамично развиващия се отрасъл. Цифровизацията днес засяга почти всички аспекти на икономиката. Зад процеса на цифровизация стоят сложни и заплетени интереси. Специфичното за българския преход от аналогово

към дигитално излъчване е обусловено най- вече от нуждите на зрителите, телевизиите, рекламните агенции, държавата. Предстоящата цифровизация дава възможност в националния ефир да се излъчват повече от три телевизионни канала (по всяка вероятност между седем и десет). Тези, които си договорят по-добри условия, ще получат шанс за по-голям дял от пазар, който за миналата година е на приблизителна стойност около 250 млн. лева според доклада на Европейската комисия от края на 2011г.

През периода 2007–2010 г. гарантиран достъп до цифровия ефир са получили сегашните национални телевизии bTV, Nova, БНТ, TV7. Освен тях служебен достъп са получили и Bulgaria on Air и "Дарик радио и телевизия". Същевременно цифровизацията поставя и сериозни технически и финансови предизвикателства, свързани със складирането, дълготрайното съхранение и достъпа до съдържание. Не е изготвен никакъв план за дълготрайното цифрово архивиране, както и никаква процедура, която да е достатъчно ефективна за дълготрайно архивиране на цифрово съдържание, с оглед бъдещо извличане на данни. Архивираната цифрова медия има по-кратък живот от филма, свързаните разходи са доста по-високи, а цифровото съдържание нараства в геометрична прогресия. Успоредно с това се поставят и въпросите за достъпа, оригиналността и автентичността на съдържанието.

Киното и филмовата индустрия в България след 1989 г.

След 1989 г. киното, както всяка друга сфера започва да търси своето място сред новите условия на пазарна икономика. По ред причини, в началото на прехода, то достигна до изключително дълбока творческа, производствена и икономическа криза. Последните две години можем да говорим за развитие и своеобразен прогрес на българското кино. Това ни обнадеждава, че с навлизането на новите технологии в България и правилната политика за филморазпространението ние ще излезем на световната сцена. В същото време се наблюдава интересен парадокс: с покачването на интереса на публиката към български филми и киното изобщо, специализираните издания за кино изчезват. Фестивали като "София Филм Фест" и "Киномания" събират все повече публика, дори извън столицата, все почесто се организират фестивали и панорами за по-нетрадиционните късометражни и документални филми, а в същото време българското кино се финансира изключително трудно. Политическите, икономическите и обществените събития от началото на прехода изтласкват културните теми като цяло от страниците на пресата и желанието на българина да влезе в киносалоните, за да гледа родното изкуство. Освен това положението, в което се намираше цялата киноиндустрия в България, оставена на автопилот в условията на пазарна икономика, обосновава ниския интерес към филмите, произведени в България до средата на 2010 г.

През 1991 г. отпада държавният монопол в киното, заработват първите частни филморазпространителски къщи. От 1991 г. до днес Министерство на културата субсидира само и единствено спечелили конкурс филмови проекти, а не институции и организации в бранша. Киното е първата област в българската култура, която радикално сменя модела на съществуването си, доказвайки перспективността от въвеждането на пазарни елементи в едно изкуство и статута на свободна професия за кинотворците. Промяната на механизма на филмопроизводството и присъединяването на страната ни към Европейския съюз ни разкрива нови възможности за субсидиране и варианти за кандидатстване към европейските фондове и организации. Българското кино се сблъсква с непреодолима преграда – липсата на законова и нормативна уредба, която да регламентира всички субекти, права и задължения на филмовия пазар. Това е основният проблем на българското кино – липсата на пазар. На мястото на пазара се вихрят новобогаташки страсти, корупция и пиратство. Това се отнася за всички форми на разпространение – чрез кино- и видеомрежата, чрез кабелната и ефирната телевизия, независимо от нейния характер – държавна, частна или корпоративна.

Българската национална телевизия, която има задължението за създаване най-малко на 50 на сто от българското кино от всички жанрове, до 2010 г. е ограничила филмопроизводството до такъв мизерен минимум, че на фона на 2000 часа годишно излъчени европейски и световни кинопродукции, мястото и значението на 50-те часа българско кино може да има само една оценка – денационализация. В Европа съществуват правила за защита на националните кинематографии, които задължават производители и разпространители да осигуряват най-малко 15% родно филмопроизводство и филморазпространение. За последните четири години в България – и за БНТ, и за киномрежата – този среден процент е 1,72%.

Драстичното намалява и броят на кината в България. През 1989 г. броят на кината е около 1 500, през 1992 г. той спадна на 319, а през 1996 г. техният брой е около 120. От тях около 100 са държавни и 20 алтернативни (частни). За сравнение, действащите киносалони в някои други европейски страни са: Чехия –1070, Полша – 773, Унгария – 497, Румъния – 391, Гърция – 320, Португалия – 236 и т. н.

Очертаната ситуация не е пресилена. Тя отразява реалностите, които звучат апокалиптично, но уви, са факт. Само неотложното общо усилие днес може да спаси българското кино от изчезване. Сто години след създаването на този удивителен културен феномен от нас зависи как ще се утвърдим като държава в Европейския съюз – с една прекъсната и погубена културна следа или с разум и качества, за които сме дали заявка с появата на няколко успешни заглавия като: ”Мисия Лондон” на Гочев и Митовски, ”Светът е голям и спасение дебне отвсякъде” на Стефан Командарев, „Източни пиеси”, дебютния филм на Камен Калев, „Лов на дребни хищници” на Цветодар Марков, „Тилт”на братя Чучкови, ”Love.net” на Илиян Джевелеков, „Островът” на Камен Калев и Димитър Митовски.

В последните години станахме свидетели на истински филмов триумф. Българските творци успяха умело да запленят недоверчивия зрител. Новата вълна от качествени заглавия окупира родния ефир. 12 от най-успешните филми на последното десетилетие – най-гледаните и най-награждаваните, за пръв път излизат на DVD, а рейтингът на новите сериали надвишава 2 милиона зрители само за първоначалното излъчване. Радостна е новината и за свалените от интернет сайтове български ленти, чиито интерес е също рекорден.

През 2011 г., от средата на януари до декември с.г., в киномрежата у нас са разпространени едва 114 филма. За съжаление не се увеличава интересът към стойностното българско и световно кино, ако се съди по данните на родния боксофис. Така например, най-добрият български филм през годината “**ПОДСЛОН**” (реж. Драгомир Шолев), се задържа на екран едва 6 седмици. Филмът е спечелил главните награди на 15-ия “София Филм Фест” и на Българската филмова академия, а също – отличията за най-добър дебют от фестивала на киното от Югоизточна Европа в Лос Анджелис и за най-добър европейски филм от 13-я Фестивал на европейското кино в Есон (Франция. Гледан е само от 4698 зрители и отбелязва нищожните приходи от 29 623 лева.

„Лятно кино с БНТ1” бе предложението на Националната телевизия за лято’2012 – една успешна мащабна кампания за възстановяване на летните кина в България, която има за цел да отговори на въпроси като: Помните ли лятното кино във вашия град? Има ли го още или отдавна мястото му е заето от нещо съвсем друго? Иска ли ви се отново да има кино на открито, което да събира хората в града ви и всички заедно да съпреживявате филмовата магия?

Кампанията на БНТ1 предизвика емоционалната памет на хората, които помнят времето, когато летните кинотеатри ги имаше, провокира модерните и млади хора, които ценят свежестта на идеята да отидат на кино под звездите или на автокино. Националната телевизия постави във фокуса на внимание възможността за един атрактивен начин да се гледа кино и значението, което подобна инициатива може да има за културния живот на всяко отделно селище през лятото. ***Проектът се реализира чрез две паралелни инициативи* – “Пътуващо лятно кино”** *и рубриката* **“Лятно кино”.** Безспорният успех на “Пътуващо лятно кино” на БНТ1 в 20-те града, които вече посети, както и стотиците писма на хората от цялата страна с молба и техният град да бъде включен в кампанията, логично доведоха до продължението на инициативата. Кампанията на БНТ1 е **в партньорство с общините**, търси широка обществена подкрепа и демонстрира желанието на БНТ да бъде медиатор в един национален разговор за културния живот в страната ни. Киното е имиджово изкуство и като такова трябва да има ясна държавна политика към него. Българската публика иска да гледа качествени български филми, готова е да се идентифицира с тях.

ЛИТЕРАТУРА

Върбанова-Денчева, Кристина. Дигитална конверсия и функционална трансформация на библиотеките. София : За буквите – О писменехъ, 2009. 386 с.

Манов, Божидар. Еволюция на екранното изображение. София : Аскони, 2012. 282 с.

Манов, Божидар. Дигиталната стихия. София : Титра, 2003, с. 77.

Райчева, Лилия. Етичният парадокс в съвременната телевизия. София : Монд Дипломатик, март 2007.

Шопова, Татяна. Изкуството в системата на науките. София, 2010.

КУЛТУРНО НАСЛЕДСТВО И ИНТЕЛЕКТУАЛНА СОБСТВЕНОСТ

Докторант Соня Спасова
УниБИТ

Интелектуалната собственост е нематериален актив, който е способен да носи печалба на своите притежатели, разделен в две категории: индустриална собственост и авторско право. Най-общо казано, интелектуалната собственост осигурява законовите права за закрила на творците, за гарантиране на обществен достъп до творческите резултати и за насърчаване на творчеството с цел повишаване лоялната търговия. [1, 13 с.]

Културното наследство по своята същност представлява съвкупност от културни ценности, които са носители на историческа памет, национална идентичност и имат научна или културна стойност. [2,Чл.1] Съществуват редица международни документи, регламентиращи опазването, закрилата и представянето на материалното и нематериално общочовешко световно наследство. В тях се изтъква задължителният принцип на гарантиран достъп до културно-историческите ценности, но това поражда някои въпроси, свързани с авторското право и с разпределението на икономически дивиденти от реализацията на културни продукти.

През 2004 г. Световната организация по интелектуална собственост (СОИС) публикува широкообхватно ръководство за изясняване природата на различните обекти и проблеми на интелектуалната собственост. В раздел *Авторско право и традиционни култури* се уточнява ролята на културното наследство като източник на вдъхновение и творчество за хората. [1, 79 с.] Много фирми днес създават богатство, използвайки форми и материали на традиционните култури, като насърчаването на интелектуалното творчество е една от основните предпоставки за цялостното социално, икономическо и културно развитие на всяка държава. Ето защо нормативната база не бива да ограничава използването на изображения на емблематични за страната културно-исторически ценности и обекти, а напротив – трябва да толерира подобен вид инициативи. България е страна изключително богата на културно наследство и чрез разпространението на запазени марки с тези изображения ще се гарантира популяризирането на националната култура в международен аспект. Когато културното наследство стане средство за създаване на нов културен продукт, тогава то участва активно в икономическия оборот за създаване на определени блага. [3, 5 с.]

Когато обаче става въпрос за съвременно изкуство, закрилата на авторското право е задължително условие за насърчаване, обогатяване и разпространенине на наследството и неговото устойчиво развитие. Съвременните автори и творци създават наследството на бъдещите поколения, но днес държавата трябва да гарантира правата им върху културните продукти. Според Закона за културното наследство държавните, регионалните и общинските музеи задължително извършват идентификация при придобиване на вещ, която може да се определи като културна ценност. Произведения на съвременното изкуство, собственост на техните автори или на наследниците на авторите, подлежат на идентификация само ако това е поискано от собствениците или наследниците. По този начин културният продукт, от една страна, се класифицира като ценност, а от друга страна, му се осигурява закрила от авторското право.

Като част от интелектуалната собственост се определя и т.нар. *ноу хау* (I know how to do it). Към тази категория може да се причисли нематериалното културно наследство, представляващо „традиционно знание", чрез което се формира съвкупността от музика, танци, слово, обреди, традиционни културни умения и занаяти на всяка една общност. СОИС го определя като колективно право, което принадлежи на всички членове на общността, от която произхожда. Носители на колективното право са държавата или сдруженията на общностите и те трябва да гарантират свободен достъп до нематериалното културно наследство.

Безспорно културното наследство е символ на възходящия процес на човешкото развитие, но то трябва да бъде възприето и като материална основа, която при рационално управление би могла да акумулира определени икономически ползи. Достигането на духовно развитие едновременно с материална реализация ще задоволи съвременните потребности на обществото. Днес културата трябва да намери подходящо поведение, което да я направи едновременно активен стопански субект и да я запази като коректив на духовен живот и производител на духовни ценности.

Тази публикация е реализирана по проект "Анализ на обичайните практики при използването на продукти на интелектуалната собственост в университетска информационна среда." ДМУ 03/3, финансиран от Фонд „Научни изследвания" към Министерство на образованието и науката, в конкурсна сесия „Млади учени-2011".

ЛИТЕРАТУРА

1. Интелектуална собственост: Политика, право и икономика: Ръководство. С., УИ „Стопанство", 2008. 620 с.

2. Закон за културното наследство. Обн. ДВ. бр.19 от 13 март 2009 г.

3. Борисова, В. Културно наследство и интелектуална собственост. С., УИ „Стопанство", 2008. 202 с.

CULTURAL HERITAGE AND INTELLECTUAL PROPERTY

Sonya Spasova,
SULSIT

Summary

Cultural heritage is a symbol of the ascending process of human development but it should be accepted as a material basis for rational management that could accumulate certain economic benefits. There are a number of international documents regulating the preservation and exhibition of the universal world heritage. They emphasized principle of mandatory guaranteed access to the cultural and historical values, but it raises some questions related to copyright and the distribution of economic benefits from the realization of cultural products.

This publication is realized under the project "Analysis of the common practices in the use of products of intellectual property in university IT environment." DMU 03/3 by the Fund "Scientific Research" of the Ministry of Education and Science.

Key words: Cultural Heritage, Intellectual Property, Tradition, Modern Art

НРАВСТВЕНАТА ЧИСТОТА В ПОЕЗИЯТА НА ЙОРДАН ЙОРДАНОВ

Никола Бенин

Лирическият свят на поетите е пъстър и прочувствен и затова е интересен и трогателно въздействащ. Има поети, които отправят своя взор към родината и я възпяват и възвеличават в своите творби, какъвто е Иван Вазов. Има поети – граждани, които се вълнуват от неправдите и противоречията в социалната действителност, каквито са: Христо Смирненски, Гео Милев, Никола Вапцаров и др. Има поети, които отправят своя проницателен поглед към душата си, каквито са поетите модернисти: Пейо К. Яворов, Пенчо Славейков, Кирил Христов и др. Има и поети, които се обръщат към съвестта си, каквито са: Атанас Далчев, Дора Габе, Борис Христов. Тези поети центрират своите ключови емоционални послания, свързани с доброто и злото, правдата и неправдата, честността и лъжата.

Към поезията, обособена от тази група поети, можем да причислим и Йордан Йорданов. Неговите поетически творби са печатани в много вестници и списания, излъчвани са по радиото и телевизията. Стихотворенията му са превеждани в чужбина. Носител е на националната литературна награда „Яворов и Поморие" през 1979 година, както и на други национални и регионални отличия за поезия. Член е на Съюза на българските журналисти и на русенското дружество на Съюза на българските писатели. И макар цял живот да пише поезия, той късно успява да издаде двете си стихосбирки „Нежна съпротива" (1994) и „Камък за птицата" (2007). През 2011 година издава и художествено-документалната повест „Разсъмване край огъня".

Попадането под властта на нравствените принципи и устои откроява съществения смислов акцент в лирическите творби на Йордан Йорданов. Нравственият поглед към света, търсенето на истината е силната позиция на поета, защото тя му осигурява възможност да изповядва кодекса на доброто и красивото, да внушава онези ценности, без които културният свят би рухнал. В този смисъл доброто и красивото, възприемани в единство от древните гърци и наричани с думата „калокагатия" (гръцки καλοκαγαθία)[1], са сполучливо подбрания начин да се говори за човека, да се оценности неговото поведение.

Различни са проявленията и измеренията на нравствеността поезията на Йордан Йорданов. Нека да ги проследим.

Едно от тези проявления е **устойчивостта на нравствената чистота.** Първото стихотворение, от цикъла „Надпис върху камък" в стихосбирката „Нежна съпротива" озаглавено „Риск" е истински синтез на мотива за трайността и непроменливостта на нравствеността в отноше-

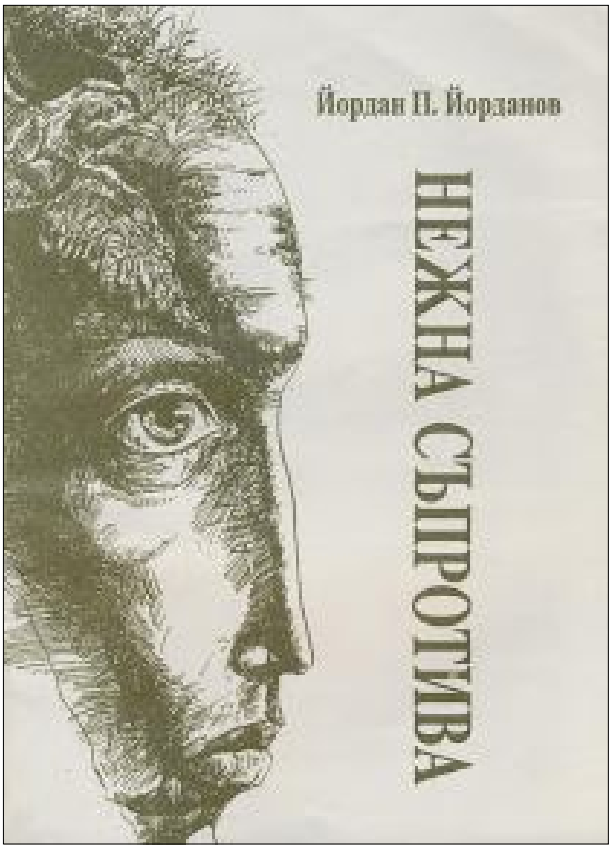

нията между влюбените, дори и след раздяла. То представя интересна гледна точка към двойствения лирически герой. Той става друг, различен за любимата, след като е станал излишен. Друг и същевременно същия по отношение на своята нравствена чистота. Въпреки раздялата лирическият Аз съхранява освен „спомена, докрай красив" и благородната мъжественост в риска „пак да се погледнем в очите". Независимо от мълчанието след отминалата любов, независимо от останалото нищо в отдалечеността между двамата остава съхранено уважението към другия, а не проклятие и злоба.

Друг начин, емблематичен в нашата и световната литература, за запазване на нравствената чистота е пречистването на душата от греховете и нечовешките постъпки с причастието. Човекът е грешник и в своето битие извършва волни и неволни греховни деяния, затова християнската религия съдържа в себе си характерните за нея изповед, покаяние и причастие. Човекът в стихотворението на Йордан Йорданов „Врата към дъгата" ще вземе причастие, без посредник, направо от небето, но не от Бога. В този смисъл в проблемно-естетическото съдържание на творбата отсъства религиозното чувство и светоусещането на лирическия субект е по-близо до езическото, до естествената връзка на човека с природата.

Причастие ще взема от небето.
дано сълза добра ми се яви,
че суховеят мълком се гневи
и сили се да тръгне към сърцето[2].

Тук е мястото да посочим един отличителен белег в поезията на Йордан Йорданов. В неговите творби чрез природата и по-точно чрез природните стихии и състояния се внушават душевните преживявания на лирическия Аз. Любим поетически образ на поета е суховеят, който срещаме и в стихотворението „Спомен от Поморие" – „жигосвана от суховеи – лист обрулен". Суховеят поразява не само тревите и дърветата, но и опустошава светлите чувства в човешката душа. Така чрез образите от природата се въвежда битийният свят на човека, представя се неговото щастие и нещастие, радост и неволя, любов и раздяла. Казано по друг начин, промените в природата правят сетивно достъпни и разбираеми трансформациите в живота на лирическия субект.

Нравствената чистота в стихотворението „Врата към дъгата" се отстоява и чрез добродетелта да не нараниш човешката душа – „към никого не пратих зла стрела". Оттук стремежът да не отправяш поразяващото зло спрямо другите утвърждава етичните принципи и спасява човешкото у човека. Ето защо лирическият Аз в тази творба и цялата поезия на Йордан Йорданов преживява себе си като носител на някакъв друг морал, един морал „плюс", който го легитимира в заобикалящия го свят. Отпадайки от тревогите и суетата отвън, той се устремява към един измислен, фантастичен свят на дъгата в небето. Да подчертаем това – красотата на образа на дъгата е в единство с благородството на човека.

Друго проявление на нравствеността в стихотворенията от двете стихосбирки е **търсенето и отстояването на истината.** В стихотворението „Бяла истина" правдата е в спомена, който пази последната клетва.

Посегни и вземи си цвят от мойта градина
и недей да измисляш непрестъпна лавина
към сърцето, което пази спомена – сцена
за последната клетва, в битието стопена[3].

И ако приемем, че истината е основният стожер при организирането на света на човека, ще разберем, че тя спасява индивида от пагубните ситуации в живота, помага му да съхрани достойното си съществуване. Тя е шанс да се оценности самият живот като случване, срещи, раздяла, смисъл…Посредством мярата на истината се държа целостта на човешкото битие и самотният човек, напуснат от своята любима, няма да позволи зимната лавина да разруши нежните чувства в душата му. Посредством бялата истина напуснатият от любимата човекът не става пленник на раздвоението и ожесточението, а мъдро и почтено приема своята съдба.

Истината е основен мотив и в стихотворението „Вечерна песен", внушена посредством повторението в края на всяка строфа – „Истината – след това". Тя, истината, е проблематизирана от влюбения лирически субект. Той категорично заявява своето схващане за истината, която е неразривно свързана с любовта. Само онзи, който е познал любовта е разбрал и истината. Или казано с езика сентенциите, истината е в любовта.

Гледам в тебе – като в извор чисто,
но и ти към мен вървя…
може би добре съм те измислил.
Истината е това[4].

Истината, като ключова нравствена категория, се обсъжда също от Йордан Йорданов в поантата на последната творба „Спасение" от стихосбирката „Нежна съпротива", което ни дава основание да направим извода, че той както в своята поезия, така и в живота търси истината, обсъжда истината и утвърждава истината. Подобно на печалния рицар Дон Кихот от стихотворението „В сянката на кръста"[5] и поетът „тъжен, наранен, до болка сам" се бори с „люти ветрове", асоциация за агресивната и безпощадна неправда и злото в живота. В един свят на лъжа, лицемерие и пошлост човекът и поетът Йордан Йорданов се явява спасител на истината в битието. Така той прави пробив в установеното статукво в живота и утвърждава надеждата, че нравственият кризис на човешкото, неправдата, в която е попаднал светът, са поправими и преодолими. Истината може и трябва да възкръсне така, както възкръсва в стихотворението „Спасение".

Те ще видят накрая своите чакани пристани,
И докато обходят с мисъл тихомълком света,
Ще се спусне по Стълбата възкресената
истина…
А Христовата възраст е само условна черта[6].

Нравствеността се внушава и чрез **топлата дума** в стихотворението „Изповед". Лирическият герой се изповядва пред любимата, като я призовава да се огледа в „сълза и топла дума". Изповедта и прошката са начини да се говори за чистотата и етичността в отношенията на двамата влюбени. По този начин любовта продължава да отстоява своята идентичност като изживяване с позитивни, нравствени характеристики. В нея влюбеният се откроява с топлата дума, а любимата – като стимул за нравствена чистота. В любовта отсъства пошлостта, измамата и изневярата. Съдбата на влюбения мъж е да бъде етиен, добър и честен пред любимата. Така именно в любовната изповед се осъзнава по-ясно и се чувства по-силно смисълът на нравствените ценности, на така необходимите жизнени стожери.

Във сълза да се огледаш.
Във сълза и топла дума.
Нека свети поглед предан
в пламъка внезапно лумнал[7].

Добрата дума не само изразява нравствената чистота в любовта, но е и битийното средство, посредством което можеш да оставиш следа във вечността. По този начин в творбата „Следи", добротата в общуването е изведено от интимния в екзистенциалния свят. Лирическият герой достига до своя смисъл на живота – да дарява добра дума и „жест красив". Гледана откъм страната на нравствеността, същността на битието може да бъде разбрана по-истински, да се почувства по-автентично. Именно защото е свързан с етичното взаимоотношение, вечният въпрос как да бъдеш в живота, за да пребъдеш във вечността, е ситуиран не във отвлеченото, разсъдъчното, философското поле, а в естественото, доброто, човешкото пространство. Влюбеният мъж не се пита „бях или не съм" или хамлетовски „да бъда или да не бъда". Неговото е живеене не е според наложени от вън социални норми и философско-екзистенциални принципи, а според повелите на сърцето и съвестта. Сроденият с изконната етич-

ност и красота живее другия живот на добрината, човещината, благостта, нежността.

Никога не питам бях или не съм.
Днес е рано още да насроча час,
утре ще е късно да узная аз.
Значи ми остава изборът нелек
само днес да бъда истинският ек
на добрата дума и на жест красив,
дето ще ме правят повече от жив[8].

Нравствената чистота в творбите на Йордан Йорданов е изразена и чрез **хуманизма**. Хуманизмът (лат. humanismus) е водеща ценност в поведението на човека още от времето на Ренесанса. Според тогавашното световъзприемане и идеология той се схваща като съвкупност от възгледи, които изразяват уважение и защита достойнството на човека, стремеж за хармонично развитие на човешката личност, както и проява на човеколюбие, човечност. Поетът Йордан Йорданов разбира хуманизма като мисъл за човека с „душа незащитена". В безименното стихотворение от стихосбирката „Нежна съпротива" отсичат черешата, а лирическият субект мисли за човека. Независимо от случващото се в света е важно винаги да остане да ни вълнува фундаменталната мисъл за човека. Защото той е „венецът на природата", според Шекспир, и защото той осмисля съществуването на живота на земята.

Наоколо е тихо,
Приижда вятър лек...
Череша повалиха,
А мисля за човек[9].

В следващото стихотворение „Есенен човек", неслучайно поставено непосредствено до безименната творба, се допълва и доизяснява идеята за хуманизма. Йордан Йорданов ни прави съпричастни преди всичко към уязвимия, незащитения човек. Чрез този поетически образ самата идея за хуманизма придобива конкретни съкровени измерения. Поставен в неравностойно положение, човекът се оказва лишен от истински, същностни битийни преживявания и състояния. Валери Стефанов пише: „Човекът е точно такова същество – разположено между даденото и отнетото, същество, изградено от копнежи и травми. Негова съдба е да мисли ключа (към пълнота, истина, смисъл, щастието…) като болезнено липсващ. Именно липсата ни прави хора, тя е пустата клетка, която, както казва Юри Лотман, прави възможен феномена на съзнанието"[10].

Освен върху проблема за нравствената чистота на човека, Йордан Йорданов в своите две стихосбирки се вълнува и от други явления в битието – за предателството от ближния („Рана"), за почтеността („Тъга в светло"), за дълговете пред живота („Адам"), за опрощението („Вечер"). В стихосбирката „Камък за птицата" е поместен и цикъл от творби, посветени на знакови личности в българското културно-историческо пространство: Пейо К. Яворов („Вик за поета и воеводата Яворов"), Лора Каравелова („Лора 1912"), Васил Левски („Най-чистият път за апостола Левски") и Христо Ботев („Втори юни"). Не е забравен и град Русе, в който поетът живее и работи. Градът е видян и опоетизиран от две гледни точки. Едната е, чрез легендата за Русе, неотменно свързан с Дунав („Малка песен за моя град Русе"), а другата – посредством болезнената тема за обгазяването на града в годините преди демократичните промени („Болка за Русе").

Ще посочим още една характерна страна в поезията на Йордан Йорданов. Неговата поезия не е наситена с идеологически идеи и патетични клишета. **Творбите му, освен че съдържат нравствена чистота, внушават и мъдри послания**. Много често чрез поетическите обобщения в поантата на стихотворенията, поетът налага своето присъствие на мислещ творец. Неговите стихове не са изградени от „думи, думи, думи…", а всяка дума е премислена и точно употребена с цел постигането както на поетическа хармония, така и на оригинална мъдрост. Ще посочим някои от финалните стихове в творбите: „И гладна ще е винаги душата, / когато я разменяме за хляб." („Елегия"), На теб Надеждата оставя – / Съдбата другия избира." („Съдбата другия избира"), „Няма начин да натежиш, / без да изгубиш равновесие." („Равновесие").

Да обобщим основните специфични страни в поезията на Йордан Йорданов, които я отличават от поезията на другите поети.

* Фундаментален смислов акцент в неговите творби е нравствената чистота.

*Поетът съчетава доброто и красивото и така постига хармония и цялост в света.

* Творбите разкриват истината за човека и открояват силата на мъдростта.

* Творбите посочват пътя какви да бъдем в живота, за да пребъдем във вечността.

БЕЛЕЖКИ

1. Терминът „калокагатия” (καλοκαγαθία) е от античната етика и в превод означава „нравствена красота”. Като понятие то се среща най-напред във философските трудове на Биант и Солон. След тях, през класическия период на философията, става ключов термин в съчинения на Сократ, Платон и Аристотел. В Академията на Платон калокагатията се възприема като „умение да избереш най-хубавото нравствено решение”. Аристотел продължава да влага нови същности на този термин в „Евдемова етика”. Според него калокагатията е съвършена добродетел – такава каквато е справедливостта в „широк смисъл”. Аристотел пише: „За нравствената красота „калокагатия” говорят по повод добродетели: нравствено прекрасен наричат справедливия, мъжествения, благоразумния и въобще притежаващия всички добродетели”. Още за същността на понятието „калокагатия” вж. **Лосев, А**. Ф. История античной эстетики: Итоги тысячелатнего развития, кн. 2. Москва, Искусство, 1992, с. 386 – 439. Още за изясняване на термина „калокагатия” вж. **Erll, As., Grabes, H., Nunning An**. Ethics in Culture& The Dissemination of Values through Literature and Other Media. Berlin, Cristopher Schneider, 2008, p. 42.

2. **Йорданов, Й.** Нежна съпротива. Русе, Габрово ПРИНТ, 1994, с. 7.

3. Пак там, с. 12.

4. Пак там, с. 18.

5. **Йорданов, Й**. Камък за птицата. Русе, АВАНГАРД ПРИНТ, 2007, с. 6.

6. **Йорданов, Й**. Нежна съпротива…, с. 53.

7. Пак там, с. 13.

8. Пак там, с. 52.9. Пак там, с. 34.

10. **Стефанов, В**. Българска литература XX век. Дванадесет сюжета. С., Анубис, 2003, с. 84.

THE MORAL PURITY IN THE POETRY OF YORDAN YORDANOV

Nicola Benin

Summary

The interpretation of the poetry of Yordan Yordanov is aimed at clarifying the representation of morality. The study has identified (analyzed) such characteristic aspects of morality as: moral purity resistance, search for and defence of truth, representations of humanism. The moral purity in the works is in an integral and constant liaison with the beauty and this enables Yordan Yordanov talk in a unique way and instill his values. The works in both collections, entitled *Gentle Resistance* (1994) and *Stone for the Bird* (2007), not only convey moral purity but also inspire wise messages.

ЩРИХИ ОТ ЖИВОТА И ДЕЙНОСТТА НА НИКОЛА ГЕОРГИЕВ ПОПНИКОЛОВ – ДИРЕКТОРА НА УЧИЛИЩЕТО В ПОЛИКРАИЩЕ

Трифонка Романова Попниколова
проф. Георги Николов Георгиев
д-р Марияна Николова Георгиева-Гроссе

Никола Георгиев Попниколов е най-дългогодишният директор на Основно училище „Св. св. Кирил и Методий" в с. Поликраище, Великотърновски окръг, за цялата история на неговото съществуване, като го управлява от 1959 до 1987 г. Оставя незаличима диря в образователното дело на селото и има решаващ принос за успеха в живота на хиляди негови жителиа. Личната му решителна намеса отваря вратите на желаните от тях училища и предопределя по-нататъшната им съдба. Неговата работа е уважавана и се ползва с авторитет в най-елитните училища на В. Търново, Г. Оряховица, Русе, Варна, Пловдив, Свищов и др., за които е чест да имат ученици от Поликраище. Голямото му влияние, дължащо се на неговите качества и личните му приятелства и контакти с директорите на училищата в целия окръг, също допринасят за това.

Никола Попниколов е високообразован и ерудиран, с големи познания и широка култура, особено по древни и чужди езици, литература и музика. Има всеобхватен поглед в областта на политиката и общественото развитие. Той е невероятно дисциплиниран и се отнася с фанатична отговорност към работата си. Точен, старателен и прецизен е в нея и я изпипва до най-малките подробности. Когато пише, работи над текстовете си, променя ги и ги подобрява дотогава, докато прецени, че са завършени, че са написани издържано и му харесват. Изключително опитен администратор, знаещ всички законови разпоредби и подзаконови нормативни актове в областта на образователното дело и стриктно придържащ се към тях. Спазва най-строго финансовата дисциплина. Има дарба за административна работа и действа с широк размах. Налага стройна, делова и образцова организация на учебния процес. Полага неимоверни усилия за издигане равнището на образованието в селото до едно от най-добрите в страната. Това е колосален труд, който с нищо не може да се измери или оцени.

Обаянието и способността му да общува с хората и да ги предразполага, допринася особено за сполуката в намеренията му. Много е абициозен и преследва целта си до постигането ѝ. Забележителен оратор е и чудесно пее. Той е представителен и виден човек, красив, с много правилни черти, с гъста, кестенява, чуплива коса. Винаги прави нужното да подпомогне нуждаещите се. Реагира светкавично, решително и може да се налага, когато е необходимо. Същевременно обаче е крайно търпелив, внимателен и проявяващ разбиране. Ползва се с огромен авторитет не само в селото, но и в окръга. В Поликраище е известен като „Директорът". Обичан е. Изключително се гордее с произхода си, със своя Попгеоргиев род и с неговия Попниколов клон и най-вече със своя прадядо свещеник Георги Маринов Полуганов – създателят през 1847 г. на училището, на което той е директор и първият учител в Поликраище. Самочувствие му дава и обстоятелството, че прадядо му е сподвижник и близък приятел на Отец Матей Преображенски – Миткалото, че е член на революционната организация на Левски и въпреки че е преследван от турците и е заплашен с обесване по време на Априлското въстание, не се е огънал. Прадядо му е начело на цялото население при посрещането на първия Великотърновски митрополит на Българската екзархия Иларион Макариополски при встъпването му в длъжност през

1872 г. Той води също шествието и отслужва тържествен молебен в чест на освободителните руски войски при най-важното събитие – Освобождението на Поликраище от турско робство през 1877 г. Но и самият Никола Попниколов е голяма гордост за рода си и семейството си.

Той е един от само петимата директори на училища във Великотърновски окръг по това време, които не са членове на БКП, а принадлежността към нея тогава е почти задължително условие за заемане на отговорен пост. Да бъде директор толкова дълго, макар и безпартиен, се дължи единствено на личните му качества, безупречна работа и на блестящите постижения на училището, което ръководи.

Едновременно с учебната и административната си работа той е и един от най-видните общественици. Около 20 години е председател на Селския комитет на Отечествения фронт. За тази своя дейност нееднократно е награждаван. Общински съветник е в Поликраище, а след промяната на териториалното деление на страната – и в Г. Оряховица. Обича селото си, в което се е върнал да упражнява професията си и да живее, независимо че е имал много примамливи предложения за изграждане на голяма кариера, включително и в София. Всячески се старае да допринесе за него, за издигане на културно му равнище. Един от примерите за това е създаването на женска група за народни песни към читалището, която ръководи с вещина. Като съветник прави всичко възможно за подобряване в битово отношение на живота тук. Има принос за построяване на водопровода, канализацията и други обществени обекти, което е свързано с усилия да убеждава управата в правотата си. Лично е издействал помощи за крайно нуждаещи се жители на селото.

Той е роден на 16 октомври 1932 г. в Поликраище. Загубва майка си Мария, когато е на 14-годишна възраст. Завършва Софийската духовна семинария, която му дава извънредно добро класическо образование. Той особено се гордее със своя преподавател в нея академик Иван Снегаров – най-добрият български богослов. Желае да следва медицина и се представя блестящо на кандидатските изпити. Приет е за студент, втори в списъка на явилите се от цялата страна. Обаче не му дават характеристика от родното място и по тази причина той не може да следва. За да получи възможност изобщо да продължи да учи, пише лично до Вълко Червенков, министър-председател на България и генерален секретар на БКП. С негово разрешение постъпва в Учителския институт в Плевен.

През 1954 г. се дипломира със специалност Български език и литература и музика. На 24 август с.г. е назначен за директор на Основното училище в с. Петрово, Старозагорско. Докато е ученик и студент, се увлича от поезия, пише и публикува стихове. Изучава еврейски, старогръцки, латински, старобългарски, френски, философия и омелетика. За да се издържа, разтоварва вагони на софийската, а по-късно и на плевенската гара. По време на бригадирското движение, заради обаянието, общителността и готовността си винаги да се притече на помощ на изпадналите в нужда, е избран за командир на младежка бригада в София, строяща завод 12. Дава собствените си обувки на свой другар и взема неговите, които са скъсани, тесни и неподходящи за работа. Вследствие на това наранява крака си, образувалата се рана се замърсява, целият му крак се подува и го грози опасност той да бъде отрязан, защото започва гангрена. Избягва това по чудо. Тъй като е на 17 години и не е навършил пълнолетие, няма право да даде съгласието си за операцията. В ИСУЛ се иска от него да посочи лице, което да подпише необходимите документи. Той съобщава името на проф. д-р Ангел Симеонов, негов роднина от Поликраище. Същият е личен лекар на Г. Димитров и се ползва с широка известност и уважение в медицинските среди. Това изиграва решаваща роля и чувайки името на професора, лекарите се заемат да го лекуват.

На 27 октомври 1954 г. постъпва в редовете на Българската народна армия в София. Качествата му са забелязани от командването и е изпратен в Школата за запасни офицери в Плевен. Завършва я с отличие през 1955 г. и за заслугите си е произведен в офицерски чин. Като човек твърде ерудиран, образован, с голямо обая-ние и обичан от войниците, е избран за секретар на организацията на ДСНМ най-напред в Плевен, а след това и в поделението на четвърти километър в София, където е приведен да служи след завършване на Школата. В Плевен организира литературни четения, на които представя свои творби. Печата стихове в различни издания. Заради литературните си способности е привлечен за редактор на армейския вестник „Дими-

тровски войн”. Много високо е оценен от командира на полка – бивш партизанин, родом от с. Горица, Поповско. Ползва се с пълното му доверие и му е предоставено да отговаря за архива. Той получава цялата кореспонденция и воденето ѝ е лична негова отговорност. Като секретар на ДСНМ има достъп до досиетата на военнослужащите, включително и до своето. Лично получава собствената си характеристика, изпратена от Поликраище, в която е обрисуван най-отрицателно. Прочитайки я, той я дава на командира си и му казва: „Другарю командир, при такава характеристика, ако написаното в нея е вярно, аз нямам право да заемам тази служба.” Командирът само я взема и без да я чете я скъсва и хвърля в кошчето за боклук. След това се обръща към него: „Кольо, сядай и си карай работата. Тези мръсници няма да се свършат.”

Поканен е да остане в армията като офицер на служба в София и веднага му е осигурено жилище. Той обаче отказва, защото желае да замине да работи като учител. На 30 август 1956 г. е назначен за директор на Основното училище в с. Гарван, Силистренско, Добруджа, където е до 31 август 1959 г.

Тук, в наскоро освободените български земи от Румънско, развива богата и разнообразна дейност. Модернизира училището. Заедно с учителския колектив и обществеността на селото построяват съвременна физкултурна площадка в двора му. Ученици и родители са амбицирани и всячески съдействат за издигане на селото и подобряване на живота в него. Директорът и учителите, които в по-голямата си част са от вътрешността на страната, са приети от местните жители като специални пратеници от „СТАРА БЪЛГАРИЯ” – така я наричат, и се ползват с изключителната им любов и уважение. Хората са страшно горди и щастливи, че имат директор и учители: „Чак от СТАРА БЪЛГАРИЯ”, тъй като Южна Добруджа е възвърната твърде наскоро – през септември 1940 г., и споменът за румънската окупация е още жив. Чуждата власт е пресичала всякакви опити за съпротива и национална изява. Показател за жестокостта ѝ например е обстоятелството, че един от дейците на Вътрешната

Трифонка Попниколова
Личен архив.
Снимка 1. *Никола Попниколов (на втория ред пети отляво надясно) – делегат на Шестия конгрес на Отечествения фронт (15 – 17 май 1967 г.), гр. София (Личен архив).*

Снимка 2. *Награждаване на директора Никола Попниколов при откриването на спортния комплекс в двора на НОУ „Кирил и Методий”, с. Поликраище на 23 май 1972 г. от представител на ОС на БСФС (Личен архив).*

Добруджанска Революционна Организация (ВДРО), от с. Гарван, която се е борела за Освобождение на Добруджа и за присъединяването ѝ към родината, е изгорен жив от румънците. Българските учители коренно се различават от завоевателите, които са се возели с файтони, държали се надменно и не са общували с населението. Поведението на нашествениците е било особено високомерно. Съвсем по друг начин се отнасят българските и най-вече директорът. Те се стремят с всички възможни средства да помагат на хората, включително и на нивите в полската работа, което за румънските е било немислимо. Ето защо в Гарван не минава тържество, общоселско или семейно, без да бъде поканен директорът.

Двадесет години след напускане на селото е организирана екскурзия на учениците от Поликраище по Дунава и Черноморието. Определено е маршрутът да мине и през с. Гарван. Посрещането е невероятно. За случая ученици, които е учил, нарочно са си дошли от други места. Родители и бивши ученици излизат от домовете си, носейки в щайги ягоди и череши (това се случва в края на май) и букети цветя, за да ги подарят на директора си. Те правят шпалир при преминаването му. Докато е в Добруджа, му се предлага да остане в Силистра, но той отказва и желае да се върне в родното си село, което обича и иска да работи за него.

През 1958 г. почива директорът на училището в Поликраище Георги Коларов. Никола Попниколов е поканен да заеме мястото му, което е голямо признание за неговите качества. Но той не се съгласява, тъй като Г. Коларов е бил негов директор, когото много уважава и цени, и не иска да се възползва от нещастието на семейството му, за да прави кариера. За директор е назначен Атанас Караилиев, който след една година се пенсионира. Н. Попниколов отново е поканен за директор в Поликраище и този път той вече приема.

На този отговорен пост е от 1 септември 1959 г. Предприема мащабна строителна програма, чиято цел е създаване на необходимите съвременни условия за обучение. Променя изцяло облика на училището, като при това проявява решителност и лично поема много големи рискове. Обучението на учениците в Поликраище се извършва в две начални училища и прогимназия. Още през 1961–1962 г. сменя дървените стълбища, водещи към втория етаж на прогимназията с бетонни и ги облицова с мозайка. Това е твърде опасно, поради вероятността от срутване на част от сградата. Майсторите предупреждават директора за това, той обаче не спира строителството и в края на краищата всичко завършва успешно. Същата година прави радиоуредба. На 29 юни 1961 г. полага основите на работилница и физкултурен салон над нея. Завършва ги за две години и ползването им започва още през учебната 1963–1964 г. През 1966–1967 г. сменя цялата електрическа инсталация. Започва също подмяна на малките прозорчета на прогимназията, останали още от 1912 г., когато тя е издигната, с нови, широки, пропускащи свободно светлина в класните стаи. Под негово ръководство са сменени всички врати и те са поставени в нови, стабилни каси. Този ремонт завършва през 1967–1968 г. След това пристъпва към обновяване на втория етаж на сградата, на подовете в класните стаи и коридора, които подковава с паркет. Прави нова мазилка. Оборудва кабинети по физика, химия, биология, български език и литература, математика, музика и пеене. В прогимназията, а след това и в началните училища прокарва питейна вода и канализация, с умивални и вътрешни тоалетни. После приспособява помещения в приземния етаж на прогимназията за закусвалня. В двете начални училища организира полуинтернатно обучение. Във връзка с това тук оборудва по подходящ начин стаи за часовете по физическа култура и такива за приготвяне на храна за обяд, и други – за закуска на учениците. Монтира съоръжения за игра на децата. Едновремено с това прави модерни огради с готови елементи на трите училищни двора в селото. През 1972 г. построява спортен комплекс в двора на прогимназията, който е открит тържествено на 23 май с.г. За проявено изключително усърдие, Н. Попниколов е награден от Окръжния съвет на Българския съюз за физическа култура и спорт – В. Търново. От 15 юли до 1 ноември 1984 г. изгражда парноотоплителна инсталация в прогимназията. Директорът лично пътува многократно до Държавния планов комитет за осигуряване на средства, за подготовка на необходимите документи, до завод „Г. Кирков" в София, където се изработва котелът, и до още други ведомства. Това е свързано с извънредно голям труд и нерви. Записаното от него в Летописната книга на училището разкрива огромните препятствия, които е преодолял: „*Много неверници в селото имаше, че парното няма да стане. Но парното стана, преборихме*

се с много трудности и на първи ноември 1984 г, парното заработи." През целия период неотклонно обзавежда кабинетите с подходящи мебели, нови черни дъски, набавя технически средства: грамофони, магнетофони, диапрожекционни апарати, аспектомати, киномашини, снабдява ги с уреди, помагала, препарати, реактиви и др.

Н. Попниколов възражда училището. Той създава образцова организация на учебния процес и успява да издигане равнището на образованието в селото до едно от най-добрите в страната. През учебната 1959–1960 г. е въведено осмокласно основно образование в Поликраище, което е от първостепенно значение за всички, желаещи да продължат да учат и за цялото население. Същата учебна година е организирано и вечерно обучение за тези, които нямат завършен седми клас. То се води в прогимназията вечер от 19 до 24 часа, като за този извънреден труд не се заплаща нито на учителите, нито на директора. Стотици жители на Поликраище получават по този начин основно образование, в резултат на което придобиват нови професии: шофьори, трактористи, комбайнери и квалифицирани работници, по-добро заплащане на своя труд и подобряват жизненото равнище на семействата си.

Създадените условия водят до повишаване на успеха както на отделните класове и учебни предмети, така и за цялото училище. От добър 4,36 при поемане на на поста през 1959–1960 г., на следващата той става мн. добър 4,72 и се запазва около посочената цифра до 1976–1977, когато вече е мн. добър 5,06. Най-изявилите се са награждавани с художествена литература. Няма ученик, който да не пази наградите си в личната си библиотека като скъп спомен от онова щастливо време. Отличените за различни постижения са много. В края на всяка учебна година се раздават от 50 до 100 книги. Няма отпаднали ученици, а оставащите да повтарят същия клас са изключение. Почти всички възпитаници завършват средно образование, а значителен брой – и висше. Броят на учениците през разглеждания период е възлизал на 315, 305, 256, 222, 219 души. Постъпилите в по-горна степен превъзхождат връстниците си от В. Търново, Г. Оряховица, Свищов, Русе, Габрово, Варна, Пловдив и София. Заминалите с оценка мн. добър 5 в гимназиите получават там отличен. Особено задълбочени са знанията им по български език. Това се дължи на постоянната подготовка на учителите и учениците за всеки учебен час и на взискателността на директора към целия колектив за работата му. В училището цари ред и дисциплина, строго се спазва разписанието и дневният режим. Повече от 300 души завършват висше образование. Сред тях има 2 професори, 2 доценти, 7 асистенти, 5 доктори на науките, 43 учители, 38 лекари, 82 икономисти, 73 инженери, 3 архитекти, 6 музиканти, 8 юристи, 19 аргономи, 9 абсолвенти на спортни академии, 1 артист и 1 художник.

През 1960–1961 г. директорът създава ученически хор и води подготовката му. Организирани са извънкласни форми: спортни секции, танцова трупа, кръжоци по математика и физика. Особено внимание е отделено на обогатяването на библиотечния фонд. Направено е опитно поле за обучение по предмета „Основи на селското стопанство". Създадени са кръжоци по тракторно дело и кинолюбителство. Започва репетициите си театрален състав. От 1966–1967 г. действат кръжоци по художествено слово, фотолюбителство, работа с природни материали и филателия, а по-късно – такъв по шев и кройка, и състав от устни хармонички. В началните училища работят хорове и танцови състави. Освен това по инициатива на директора от най-добрите в музикално отношение ученици е сформирана фанфарна музика, която отначало се ръководи от него. Повече от 20 години тя е гордост за училището и за селото и на всеки училищен и общоселски празник води ученическия строй.

Измежду всички състави се отличават театралният и кръжоците по художествено слово и математика, чиито участници печелят многократо районни и окръжни първенства. Създадените условия допринасят и за развитието на спорта в селото. Секциите по гимнастика и баскетбол заемат призови места на районни, окръжни и национални състезания. Неведнъж те донасят купи и медали. През 1972 г. на новопостроения спортен комплекс се провежда Републиканското селско първенство по баскетбол за ученици. Представителките на училището завоюват първо място в страната. Сред най-добрите са и момчетата. Поставената основа позволява изявите да продължат и в по-горните степени. Завършилите се класират начело на многобройни местни, окръжни и национални олимпиади и състезания по математика, физика, руски език, биология, български език, гимнастика, лека атлетика и баскет-

бол. Възхищение заслужават постиженията на: Николинка Кьосева, Маринка Касакова, Георги Николов, Емил Нацкин, Кръстинка Бяливанова, Марияна Николова и др.

До учебната 1970–1971 г. Н. Попниколов е директор само на Основно училище „Св. св. Кирил и Методий". През нея началните училища и прогимназията в Поликраище и тези в селата: Янтра, Крушето, Първомайци 1 и 2, Правда и Гара Горна Оряховица са обединени и той е назначен за техен средищен директор. Положителният му опит е пренесен и в другите селища и допринася за издигане равнището на образованието и в тях. Активно се осъщесвява обмяна на опит чрез изнасяне на открити уроци по линията на методическите обединения. Наред с административната, учебната и преподавателската си дейност, допълнително натоварване за него е и изискването да подготвя и представя многобройни отчетни доклади за дейността на училищата пред обществено-политическите организации както в селото, така и в общината и в окръга.

Стегната организация на работа е нарушена от природното бедствие – земетресението от 4 март 1977 г. В Поликраище силно е засегната сградата на прогимназията. Пострадали са също политехническата работилница и физкултурният салон. Ръководителите на училището и селото вземат незабавни мерки обучението да продължи. Само за два месеца повредите са отстранени и учебните занятия са възстановени.

Благодарение на голямото си влияние, личните си приятелства и контакти с директорите на училища, Н. Попниколов успява да помогне стотици младежи от селото да се запишат да учат там, където желаят – в полувисши, средни и професионални учебни заведения в Русе, В. Търново, Г. Оряховица, Лясковец, Котел, Стражица, Камен, Карайсен и др., да ги подкрепи те да получат желаното образование и път в живота. Той разкрива таланти на младежи и ги поощрява да постъпят на подходящо за призванието им място. Неговите усилия са оценени като на 24 май 1987 г. е награден от Общинският съвет за духовно развитие – Г. Оряховица за постигнати високи резултати в учебно-възпитателната работа.

Около 20 години Н. Попниколов е председател на Селския комитет на Отечествения фронт (ОФ) и общински съветник в Поликраище, а по-късно – и в Г. Оряховица. В качеството си на такъв се застъпва за крайно нуждаещи се жители на селото и издейства да им бъде отпусната парична помощ от съвета. От 1960 г. под негово ръководство организацията в Поликраище развива активна културно-масовополитическа и просветна дейност. Селото е разделено на 17 низови организации, които се ръководят от Селския комитет на ОФ. Възстановяват се старинни обичаи: „Сватба", „Годявка", „Заговезни", „Лазаруване", „Раждане на нивата по жътва", „Изпращане на гурбет" и се провеждат прегледи на художествената самодейност, в които участват стотици жители на селото. Представянето им в салона на читалището събира хиляди зрители. Постановките: „Изпращане на гурбет" и „Сватба" печелят награди на общински и окръжни и са класирани за републикански прегледи.

За безкористната си работа и постигнатите успехи Никола Попниколов получава най-високата награда на Националния съвет (НС) на ОФ – Златен медал. Избран е за делегат на Шестия му конгрес, проведен от 15 до 17 май 1967 г. в София. На 14 юли 1967 г. по случай 25-годишнината на ОФ, НС го награждава с Грамота за дългогодишна активна отечественофронтовска дейност. В чест на 25-тата годишнина от социалистическата революция в България на 1 септември 1969 г. получава Паспорт на победата за постигнати високи успехи. Освен това на 9 септември 1974 г. е удостоен с Почетните сребърна и златна значки на НС на ОФ. За цялостната си работа в организацията е отличен и с екскурзия до СССР, а по случай 100 години от Априлското въстание – с медал.

Гордост за Никола Попниколов са хилядите му ученици като между тях най-изтъкнатите са: проф. двн Манол Петков Млеченков, проф. д-р Георги Николов Георгиев, проф. д-р Казимир Попконстантинов (от с. Гарван), доц. д-р Живко Трифонов Карапенчев, доц. д-р Марина Христова Николова, гл. ас. д-р Янка Тенева Тянкова, гл. ас. д-р Маринела Николова Агаларева, д-р Марияна Николова Георгиева, гл. ас. Магдалена Димитрова Ганчева, ас. Емилия Димитрова Ганчева, гл. ас. Анита Тодоранова, д-р Стефка Милкова Тодоранова, д-р Дора Наполеонова Закова, д-р Валентин Василев Точков, д-р Георги Живков Коларов, д-р Албена Йорданова Банкова, магистър-фармацефт Емилия Наполеонова Закова, инж. Николинка Антонова Върбанова, инж. Емил Пенев Нацкин, инж. Иванчо Димитров Хаджипетков, инж. Йорданка Пенева Цветанова, инж. Йорданка Атанасова Георгиева, инж.-физик Харалампи Попгеоргиев, икономистите Анка Асенова Йорданова, Кръстинка Пенева Хаджипеткова,

Русанка Здравкова Досева, Спасимир Русев Петковски, Бояна Маринова Попхристова, учителите Цанко Николов Ганчев, Стефан Любенов Узунов, Елка Григорова Кушева, Николина Маринова Благоева, Еленка Маринова Попхристова, Людмила Георгиева Беливанова, Светлозара Георгиева Беливанова, художничката Емилия Джонгова, офицерът Живко Пуйчев, юристката Емилия Сомова, Минчо Джонгов, Иванка Каравасилева, Миланка Млеченкова и др.

Своя принос за забележителните постижения на образователното дело в Поликраище дават и учителите: Веселин Цвятков Коларов, Георги Иванов Георгиев, Марин Димитров Тодоранов, Ангел Маринов, Иринка Стефанова Тодоранова, Стефка Кирилова Сомова, Никола Маринов Джонгов, Павлина Стефанова Дачева, Тодорка Маринова Касакова и Еленка Иванова, Кирил Делчев Колев, Иванка Илиева Ушева, Марийка Минчева Кузманова, Петър Цветанов Петров, Руси Здравков Петковски, Николинка Христова Игнатова, Трифонка Романова Попниколова, Георги Димитров Беливанов, Николинка Маринова Ганчева, Добри Димитров Ковачев, Наполеон Димитров Заков, Ангелина Младенова Николова, Живко Георгиев Коларов, Никола Петров Сомов, Маринка Русанова Беливанова, Пенка Григорова Кръстева и др.

ЛИТЕРАТУРА

В Поликраище почетоха най-дългогодишния директор на местното училище". // Официална електронна страница на Община Г. Оряховица, 16.10.2012.

Георгиев, Г. Никола Георгиев Попниколов – един от най-видните дейци на образованието във Великотърновски окръг. // Електронен в-к Север. Бг, 16.10.2012.

Георгиев, Г. За една светла диря в образователното дело (80 години от рождението на Никола Попниколов). // Учителско дело, №. 36, 19 ноем. 2012, с. 7.

Книга за вписване на свидетелствата за завършване на основно образование при НОУ „Кирил и Методий", с. Поликрайще, В. Търновски окръг, започната е с № 1 от 19.VI.1948–1949 уч. година, приключена през учебната 1983–1984 г. със свидетелство под № 1578 на 28. VI.1984 г. // Териториален архив – В. Търново, ф. 791.

Кушев, Йордан. Дейци на образованието от с. Поликрайще, Никола Георгиев Попниколов. // Село Поликрайще – пътища на духа. В. Търново, ПИК, 2011, с. 398–401.

Летописната книга на Народна прогимназия „Кирил и Методий", с. Поликраище, окръг В. Търновски, собственоръчно водена от директора Никола Георгиев Попниколов от учебната 1959/60 до 1984/85 г. // Териториален архив – В. Търново, ф. 791.

Маринова, Б. Почетоха най-дългогодишния директор на училището в Поликрайще. // Б о р б а, 17 октомври 2012.

Милчева, Биляна. Отбелязаха 80 години от рождението на Никола Попниколов – най-дългогодишният директор на училището в Поликрайще. // С е д м и ц а т а (Г. Оряховица), VI, №. 42, 19–25 окт. 2012, стр. 6.

Попниколова, Тр. Романова, Г. Н. Георгиев, М. Н. Георгиева-Гроссе. 80 години от рождението на педагога Никола Георгиев Попниколов. // П е д а г о г и ч е с к и алманах Търново (под печат).

Протоколна книга на ОУ „Кирил и Методий" с. Поликраище, Великотърновско. Започната на 1.VI. 1960 г. Приключена на 7.IX.1962 г. // Териториален архив – В. Търново, ф. 791, оп. 2, а. е. 1.

Протоколна книга на ОУ „Кирил и Методий" с. Поликраище, Великотърновско. Започната на 8. IX. 1962 г. Приключена на 20.III.1967 г. // Териториален архив Велико Търново, ф. 791, оп. 2, а. е. 2.

STROKES FROM THE LIFE AND ACTIVITY OF NIKOLA GEORGIEV POPNIKOLOV – THE DIRECTOR OF THE SCHOOL IN POLIKRAISHTE

Popnikolova, Tr. R.; Georgiev, G. N., Georgieva-Grosse, M. N.

Summary

The key points from the life and activity of Nikola Georgiev Popnikolov – the director of longest standing (1959-1987) of the school "St. St. Cyril and Methodius" in Polikraishte, district Veliko Tirnovo for the whole history of its existence, are outlined. His erudition, ambition, energy, broad thinking, gift for administrative work and incredible efforts allowed him for the period of his lidership to bring to renaissance the education in the village and to raise its level to one of the best in the country. Undertaking a building programme of a vast scale to create contemporary conditions for teaching, he changed entirely the appearance of the school. He left an indelible trace in the history of Polikraishte and has a decisive contribution for the success of thousands of its inhabitants. His work is colossal and there is nothing with which it could be measured or evaluated.

НА МЕЖДУНАРОДНО РАВНИЩЕ ЗА ПРОФЕСИОЛОГИЯТА НА СПЕЦИАЛНИТЕ БИБЛИОТЕКИ

(Felix qui potuit rerum cognoscere causas [1])

Проф. д.п.н. Александра Куманова

Каратыгина, Т. Ф. Специальные библиотеки на фоне истории страны : Сб. статей и докл. – М.: Эконинформ, 2012. – 488 с. – *Памяти* моего отца, ученого-просветителя Ф. И. Каратыгина (1892–1957).

Дълъг е пътят чрез наставления,
кратък и успешен – чрез примери. [2]
Хораций

Пред погледа ни се разгръща в десетилетията творческият път на педагога, библиотековеда, историка на библиотечното дело, доктора на педагогическите науки, професора на Катедрата по библиотекознание и книгознание на Института по информационни комуникации и библиотеките към Московския държавен университет по култура и изкуства, академика на Международната академия по информатизация при ООН (секция „Библиотекознание") Татяна Фьодоровна Каратигина (род. 1 окт. 1937 г.).

По резултатите за 2000 г. проф. Т. Ф. Каратигина е избрана от Американския биографичен институт (САЩ, Северна Каролина) за жена на годината, „основавайки се на нейните забележителни достижения и благородния пример, който тя дава на своите колеги и на цялото общество".

През 2005 г. с Указ на Президента на Руската федерация „за заслуги в областта на културата и многогодишната плодотворна работа" на проф. Т. Ф. Каратигина е присъдено почетното звание „Заслужил работник на културата на Руската Федерация".

Новата книга на Т. Ф. Каратигина „Специалните библиотеки на фона на историята на страната" съдържа автобиобиблиографски списък, систематизиран в хронологичен ред, в който се наброяват 329 неномерирани единици на статии, рецензии, доклади, тезиси, методически указания и др. (чийто отчет се води от 1959 г. – годината на първата публикация на автора), 22 от които са отделни издания с теоретичен и приложен характер (от 1961 г.).

Трудът *„Специалните библиотеки на фона на историята на страната”* е сборник, композиран от произведенията на автора в пет части:

1. „Общотеоретични въпроси на развитието на специалните библиотеки: типология, функции, мисия”.

2. „Формиране и развитие на научно-техническите и другите специални библиотеки в съветско и постсъветско време. Специалната библиотека на прага на XXI век”.

3. Отделни библиотеки с научно-технически профил и други области.

4. Библиотекари с научно-технически профил;

5. Материали от заседанията на секциите на специалните и научно-техническите библиотеки на ИФЛА”.

Политематичното съдържание на отделните материали за шест десетилетия активно творчество на автора с успех е отнесено към тази дедуктивна структура.

В самите материали има такива, които се допълват, намират се в диалог помежду си, което е особено ценно във връзка с авторската позиция – да се четат не само като единен текст, но и в различни разрези, композиции, тематични отсечки.

Тук е мястото да се изтъкне, че съветският период, когато се раждат специалните и научно-техническите библиотеки в Русия, и постсъветският период са проследени като естествено взаимосвързани, и те се явяват като фон на историята на страната, на който се разглеждат отделните библиотечни явления.

В първия раздел е забележителна ролята на статията *„Какво е това специална библиотека?”* (1978 г.; с. 108–118). Известно е, че именно тази статия с обобщаващия си характер става основа на дискусията по фиксираната в заглавието тема за предмета и обекта на специалното библиотекознание [3].

Вторият раздел на сборника се открива с извлечения от руската *„Библиотечна енциклопедия”* на статии, посветени на феномените на научно-техническата и специалната библиотека – дело на перото на Т. Ф. Каратигина. Тук са представени и отделни очерци, посветени на системата на техническите библиотеки като цяло и на отделните ѝ звена.

На дейността на отделните досъветски и съвременни библиотеки с научно-технически профил се отделя внимание в третия раздел на сборника. В научно обръщение се въвеждат сведения за предшествениците на ГНБ – държавната научна библиотека – „Московската техническа библиотека” и Леденцовска библиотека. Тук е включена първата публикация на автора в специализирания професионален печат *„О совместной работе технической и профсоюзной библиотеки Лысьвенского металлургического завода”* (1961 г.; с. 308–310).

На разказа за библиотекарите от научно-техническите библиотеки и видните специалисти, участвали във формирането и развитието на водещите специални библиотеки на Русия и света – С. М. Куличков, Л. И. Владимиров, М. П. Гасфер, Ю. Н. Флаксерман, Н. П. Орлова, Т. Н. Захарова, С. А. Сбитнев (г. Кемерово), Ф. И. Каратигин, О. М. Серегина (Украйна) – е посветен четвъртият раздел на сборника.

Петият раздел е посветен на деветте заседания на секцията на специалните и научно-техническите библиотеки на ИФЛА, започвайки с 37-то (1971 г.) и свършвайки с 47-то (1981 г.), в които Т. Ф. Каратигина взима участие.

„Прибягвайки към метафоричните сравнения, може да се каже, че специалната библиотека в моя жизнен път изигра определена роля на циментиращ и синтезиращ център, тя стана особен, открит от мен още в моята младост „материк” (това е израз на Ф. Фелини) на професионалната сфера, главно – на историята и теорията на специалните (на първо място – техническите) библиотеки, откъдето с годините все по-явно се очертаваше виждането на холографската ретроспектива на хармонизацията на дейността на този тип библиотечни учреждения, които (заемайки по-малко от една трета в числото на библиотеките на страната и при това, разполагайки с повече от две трети от съвкупния библиотечен фонд на литературата и документацията на нашата държава) игра първостепенна роля в удовлетворяването на информационните търсения на трудещите се, свързани с тяхната професионална, производствена, научна и учебна дейност” (с. 5)

– обобщава Т. Ф. Каратигина в елегантното и изчерпателно *„Въведение: Специалната библиотека в моята съдба"* (с. 3–8).

Тази ремарка може да се възприема като методологически ключ към сборника – да бъде построено издание по теория, история и професиология на специалните библиотеки, което да е рамкирано от международното равнище на изискванията за специалните библиотеки.

Високото научно равнище на труда *„Специалните библиотеки на фона на историята на страната"* е достигнато чрез умелото прилагане на прекомпозицията на възникналия във времето материал на сборника, формирал в хода на диханието му в десетилетията на XX–XXI в. хронотоп на специалните библиотеки чрез публикациите на Т. Ф. Каратигина.

За високото научно ниво на изданието допринася неговият справочно-информационнен апарат: *цит. по-горе: Систематизиран хронологически списък на трудовете на Т. Ф. Каратигина* (с. 453–455); *Именен показалец* (с. 479–481); *Предметен показалец* (с. 482–485).

Възможно е в едно ново преиздаване на труда да има и **тезаурус**, който ще покаже лексикалните феномени в единство в езика на видния теоретик на специалните библиотеки Татяна Фьодоровна Каратигина.

БЕЛЕЖКИ И ЛИТЕРАТУРА

1. *Лат.:* Щастлив е онзи, който е могъл да вникне в причината на нещата. **Вергилий**.

2. *Лат.:* Longum iter est per praecepts, breve et efficax per exempla.

3. Материалите от дискусията по подетата в тази статия проблематика вж в сб.: *„Научные и технические библиотеки СССР"* (1978, № 8, с. 9–10; 1979, № 2, с. 3–9; № 3, с. 15–22; № 5, с. 30–31; с. 34–35; № 8, с. 11–18; № 10, с. 8–13; 1980, № 5, с. 3–12).

ANNOTATION

Karatygina, T. F. *Special Libraries in the History of the Country [Russia] : Coll. Articles and Reports*. – Moscow, Econ-inform, 2012. – 488 p. – *In memory of my father, scholar-educator F. I. Karatygin (1892-1957)*

The high scientific level of the research work *Special Libraries in the History of the Country [Russia]* has been achieved through skillfully pre-composition of the material in the collection accumulating during the decades of XX-XXI c. on the special libraries of the publications of T. F. Karatigina. The book is a collection, made by author's works in five parts: 1. General theoretical questions of the development of the special libraries: typology, functions, mission; 2. Formation and development of scientific-technical and other special libraries in Soviet and post-Soviet time. Special library at the threshold of XXI c.; 3. Librarians with scientific and technical profile; 5. Materials from the sessions of the Sections of special and scientific-technical libraries of IFLA. In the materials there are mutually complementing and dialoguing which is very valuable in connection with the author's position – to be read not only as a global text, but also in different approaches, compositions, variety of themes.

The high research standard of the edition is backed by its system of references: Systematized chronological list of the works of T. F. Karatigina (p. 453-455); Index of names (p. 479-481); Subject index (p. 482-485).

Keywords: special libraries – scientific-technical libraries – theory – history – professiology – international framework

"СЪЕДИНЕНИЕТО ПРАВИ СИЛАТА"
По повод на „История на читалище „Надежда 1869" Велико Търново"

х. Николай Колев
член на УС на Съюза на краеведите в България

Вече повече от 140 години името на читалище "Надежда 1869" е записано със златни букви в българската история. Културното средище е утвърден инициатор и участник в значими събития от регионален и национален мащаб.

Дългогодишната история, традиции и авторитет правят читалището плодотворен обект за научните търсения на много изследователи. Съвсем естествено е тези усилия да се увенчаят с едно капитално обобщение под формата на научен труд, който да засяга, разглежда и анализира живота на читалище "Надежда 1869" както в миналото, така и днес. По този начин да се заявява неговата готовност да посрещне и приеме предизвикателствата на модерното време и на утрешния ден.

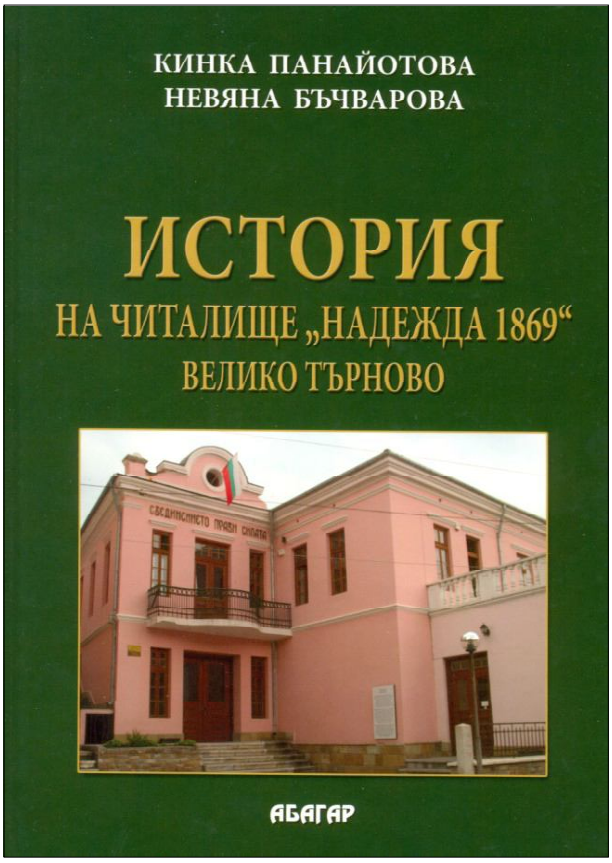

Излязлата през 2009 г. "История на читалище "Надежда 1869" Велико Търново" е дело на дългогодишните проучвания на изтъкнатите читалищни и музейни деятели: ст.н.с. д-р Кинка Панайотова и н.с. Невяна Бъчварова[1].

Книгата е с обем от 320 с., издадена е от издателство "Абагар" и отпечатана в "Абагар" АД, Велико Търново. Неин редактор е Иван Петров, компютърен дизайн на корицата е направен от Борислав Ангелов, а редактор-коректор е Златина Бончева.

По съдържание книгата се състои от предговор, две глави и послеслов.

При подреждането на текста в съответните глави е използван хронологическият принцип, като за граничен разделител на двете главни части е приета превратната за Българската история 1944 година.

От своя страна Първа глава е разделена на 4 части (като четвъртата част е съставена от 7 подчасти). Втората глава се състои също от 4 части (първата част е съставена от две подчасти).

Авторите Кинка Панайотова и Невяна Бъчварова са посветили своя труд на "поколенията читалищни дейци и членове".

[1] **Панайотова,** Кинка и др. История на читалище "Надежда 1869" Велико Търново" / Кинка Панайотова, Невяна Бъчварова. – В. Търново : АБАГАР, 2009. – 320 с. : с ил.

Предговорът на "История на читалище "Надежда 1869" Велико Търново" започва с традиционен кратък преглед на читалищния живот в България в миналото и днес.

Този кратък анонс преминава в аргументирана обосновка на нуждата от написването на цялостен и пълен труд, посветен на създаденото на 8 юни 1869 г. читалище. Според авторите, през изминалите години за читалище "Надежда" е писано много от широк спектър изследователи, дори има издаден юбилеен сборник от статии, посветени на 100-годишнината.

Като най-важна цел, която авторите съблюдават по време на работата си над историята на читалището, е посредством приоритетно използване и изследване на цялата запазена документална база, да бъдат изяснени "някои основни принципни въпроси" и да се попълнят "пропуските за важни периоди" от читалищната дейност. Също така в предговора се подчертава, че са откроени етапите на развитие, свързани "с неговото място и роля в читалищното дело у нас".

Първа глава е озаглавена "История на читалище "Надежда 1869" Велико Търново" и обхваща периода 1869–1944 г.

Първата част разглежда събитията, станали през епохата на Възраждането. Тук са очертани социално-политическите реалии, които протичат в Османската империя през тези години. Посочени са всички промени в административно-законодателната система, които допринасят за основаването на една българска културно-просветна организация. Не е пропуснато да се изтъкне и ролята на Великите сили в тези процеси, в частност руската позиция.

Авторите подробно проследяват учредяването и функционирането на читалище "Надежда". Дават пълна картина на дейността на първите читалищни дейци и формирането на читалищната база, както и на първите културно-просветни прояви.

Тази прецизност е спазена във всички части на разглежданата история.

Втората част обхваща дейността на читалището през периода 1879–1918 г.

Това е най-славният период на "Надежда", – време, когато то става активно действащо "лице" в политическия театър на младата българска държава. Посоченият период е и времето, когато читалището се модернизира не само като културна институция, но и чисто архитектурно.

Третата част на първа глава засяга "Читалище "Надежда" като съсредоточие на културния живот във Велико Търново между двете световни войни (1918–1944)". Посоченият период е по следвоеному труден, социално-политически динамичен, но същевременно съпроводен от нови модернизации на базата и увеличаването на читалищните членове.

В заключението на първа глава авторите са обособили една част, под номер 4, наречена "Развитие на основните културни дейности (1918–1944)". Тук подробно в 7 подраздела са разгледани:

1. Читалищната библиотека (в направленията "Библиотечна дейност", "Старопечатна сбирка" и "Изготвяне на картотека за "История на Велико Търново").
2. Културно просветна дейност.
3. Читалищния музей.
4. Театрална читалищна дейност.
5. Музикалното изкуство на сцената на читалище "Надежда" (проследява темите "Хорово пеене", "Опера и оперета", "Инструментална музика").
6. Художествената галерия при читалище "Надежда".
7. Читалищно кино.

Втора глава на книгата "История на читалище "Надежда 1869" Велико Търново" обхваща периода 1994–2009 г.

Нейната първа част разглежда читалищния живот през периода на първите години на „Социализма" и наложения „Култ към личността". Хронологически тя е фиксирана между 1944–1959 г.

Както бе упоменато по-горе, частта също е съставена от 2 подчасти: „Години на преустройство (1944–1952 г.)" и „Начало на богата и разнообразна дейност (1953–1959)".

Втора глава продължава с още три части, обхващащи периодите: 1960–69 г., 1970–89 г. (определен като време на „културно развитие") и 1990–2009 г. (години на „политически и икономически промени").

Историята на читалище „Надежда 1869" завършва с кратък послеслов, в който авторите благодарят на всички, които са им помогнали при написването на обемистия труд. Това са: чита-

лищни дейци, Исторически музей, Териториална дирекция „Държавен архив" и Народна библиотека „П. Р. Славейков" – Велико Търново.

Освен подробна и богата информация за читалищната дейност, живот и деятели книгата "История на читалище "Надежда 1869" Велико Търново" илюстрира текста с изключително голям брой фотографии, таблици и списъци на членове, участвали през годините в различни художествени състави. От тях особен интерес за изследователите представляват публикуваните списъци с председателите на читалището (подредени в две групи според хронологичния обхват на основните глави на книгата: 1869– 1944 г. и 1944–2009 г.), както и двете таблици „за броя на читалищните членове по години" (от 1869 г. до 1944 г.) и „за броя на книгите и читателите" (от 1912 г. до 1944 г.).

В чисто библиографски план авторите са проявили огромно старание и след всеки от 8-те раздела на книгата са публикували подробни бележки за цитираната и използвана литература.

"История на читалище "Надежда 1869" Велико Търново" е изработена с прецизността на компетентни изследователи в научните области на историята (и „помощните" и науки), читалищното и музейно дело, както и краезнанието.

Все пак при продължителна работа с читалищната история, четящите професионалисти могат да открият дребни технически грешки и неточности, но това е неизбежно, защото авторите, както бе посочено, са работили с огромен документален фонд.

Съществува и един проблем, който не е от съществено значение, но все пак прави впечатление на запознатите с темата изследователи и читатели. Става въпрос за използването на топонима Велико Търново, като име на града в периоди, когато селището се е казвало само Търново.

Въпреки посочените дребни слабости, книгата "История на читалище "Надежда 1869" Велико Търново" притежава качеството на високо научно постижение на своите автори Кинка Панайотова и Невяна Бъчварова, защото освен, че „изтупва" от праха на историята толкова много позабравени имена и събития, но и проследява развитието на читалищното дело в България и културната история на Старопрестолния Търновград.

НАУЧЕН ФОРУМ

20 ГОДИНИ КАТЕДРА „БИБЛИОТЕКОЗНАНИЕ И МАСОВИ КОМУНИКАЦИИ"

Единадесетата национална научна конференция с международно участие „Библиотеки, четене, комуникации" бе посветена на 20-годишнината на катедра „Библиотекознание и масови комуникации" при Стопански факултет на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий". На юбилейния научен форум на 16 ноември 2012 г. в голямата читалня на Народна библиотека П. Р. Славейков – В. Търново дойдоха настоящи и бивши преподаватели, студенти в бакалавърските и магистърските програми на обслужваното от катедрата професионално направление „Обществени комуникации и информационни науки", гости от чужбина, научни работници от страната, слушатели от старата столица.

Конференцията бе открита от директора на Народна библиотека „П. Р. Славейков" г-н Иван Александров, след което приветствия бяха поднесени от община – В. Търново и областната управа. Поздравителен адрес до ръководителя на катедрата проф. д-р Лъчезар Георгиев бе изпратен от Снежана Янева – председател на Българската библиотечно-информационна асоциация, в който се отбеляза: *„През изминалите две десетилетия Катедрата неотклонно поддържа високи професионални изисквания и стандарти, с което изгражда своя голям авторитет и дава стойностен принос в подготовката на професионалисти за българските библиотеки. Постигнатото от преподавателите през изминалите години е основателен повод за гордост. Дейността на катедрата е изцяло в духа на европейските и световни ценности за качество на образованието, за възпитаването на социално ангажирани и конкурентоспособни млади хора. Години наред, с все-*

отдайност и огромна отговорност, преподавателският екип на Катедрата обучава високо квалифицирани, силно мотивирани и добре подготвени бакалаври, магистри и докторанти, които да работят ефективно в условията на информационното общество. Възпитаниците на Катедра „Библиотекознание и масови комуникации" притежават нужните теоретични знания и нови компетентности за управление…"

Поздравителен адрес към юбилярите бе изпратен и от проф. д. изк. Симеон Недков – ръководител на катедра „Библиотекознание, научна информация и културна политика" към Философски факултет на СУ „Св. Кл. Охридски". Разкошен букет цветя от името на Декана на факултета по библиотекознание при Университета по библиотекознание и информационни технологии – София, проф. дфн Иванка Янкова, бе връчен на ръководителя на катедрата-юбиляр чрез проф. д-р Кристина Денчева, ръководител на катедрата „Книга и общество" в същия университет. Проф. Денчева припомни за традиционните дружески контакти между колегите от двете катедри, за успешното ползотворно сътрудничество през последното десетилетие.

Поздравления и цветя бяха получени от името на НБ „П. Р. Славейков" – сподвижник, домакин и съорганизатор на дългогодишната научна конференция „Библиотеки, четене, комуникации". На автори-участници в миналогодишната конференция бяха раздадени екземпляри с публикации в двутомния сборник от проведения през ноември 2011 г. научен форум.

Към поздравленията се присъединиха съмишленици, колеги и приятели, завършили с чаша вино на вечерния коктейл – с наздравици за благополучие и просперитет на катедрата.

Проф. д-р Лъчезар Георгиев изнесе пленарен доклад *„Ускорено развитие и научен просперитет на катедра „Библиотекознание и масови комуникации в началото на новото хилядолетие"*, който запозна чрез текст и подобаващи илюстрации с успехите, позитивните моменти в извървения път, проектите и научните достижения на екипа преподаватели, спря се на успешната кадрова политика, иновациите, съвременните тенденции.

Модераторите в двата дни на конференциите бяха: д-р Калина Иванова, проф. д-р Лъчезар

Великотърновски университет "Св. Св. Кирил и Методий"
Катедра "Библиотекознание и масови комуникации"
Народна библиотека "П. Р. Славейков" – Велико Търново

ДЕСЕТА НАЦИОНАЛНА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЯ

БИБЛИОТЕКИ ЧЕТЕНЕ КОМУНИКАЦИИ

Дигитализираните колекции и способите за достъп до потребителите

Посветена на 60-годишнината от рождението на проф. д-р Алберт Бенбасат

17–18 ноември 2011 г.
Част първа

Университетско издателство "Св. св. Кирил и Методий"
Велико Търново, 2012

Георгиев, доц. д-р Елена Георгиева, д-р Живка Радева. В първата кафе-пауза бе открита и фотографската изложба *"20 години катедра Библиотекознание и масови комуникации"* с непознати и нови снимки, с факсимилета из живота и дейността на преподавателите, техни институционални комуникации, посещения в чужбина и пр.

Изнесените доклади в двата дни на конференцията бяха съотнесени в няколко тематични посоки: проблеми на съвременното библиотекознание и книгознание, въпроси на печатните комуникации, четенето, електронните книги и мобилните библиотеки. Сред участниците бяха университетски преподаватели от ВТУ „Св. св. Кирил и Методий", Народна библиотека „Св. св. Кирил и Методий", УниБИТ, СУ „Св. Кл. Охридски", Русенски университет „Ангел Кънчев", Научна библиотека на БАН, Регионална библиотека „Стилиян Чилингиров" – Шумен, Националната библиотека „Стефан Сремац" – гр. Ниш, Република Сърбия, European Online Library – Франкфурт, Германия и др. На 17 ноември 2012 г., на финала на научния форум, бе организирана кръгла маса „Дигитализация и фотография", като бе представен изследователския проект с участието на преподаватели и студенти от катедрата „Дигитализация на аудиовизуалния и фотографски фонд на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий" с научен ръководител доц. д-р Е. Георгиева.

Издател

НОВА КНИГА ВЪРХУ СТРАТЕГИИТЕ В КНИГОИЗДАВАНЕТО И ПЕЧАТНИТЕ КОМУНИКАЦИИ

Д-р Стела Георгиева

В края на ноември 2012 г. столичното издателство „АН-ДИ" издаде книгата на проф. д-р Лъчезар Георгиев **„Стратегически подходи в книгоиздаването и печатните комуникации"** (С., 2012. 263 с.). За броени дни тиражът на новото издание бързо се изчерпа на книжния пазар в столицата и във Велико Търново, което сочи оправдан интерес към тази добре композирана, написана на достъпен език и стил книга. Особено полезна тя е за студентите от специалностите Печатни комуникации на УниБИТ, Книгоиздаване, Журналистика, Връзки с обществеността, Библиотечно-информационни дейности, както и за някои магистърски програми, във ВТУ „Св. св. Кирил и Методий" – Масови комуникации и журналистика, Медии и реклама и др. Разбира се, книгата е достъпно и навременно четиво, без излишна терминология, и за по-широк кръг читатели с интереси към представената проблематика.

В десет глави монографията изтъква съвременни тенденции в стратегиите на модерния книгоиздателски бизнес, на базата на сериозни наблюдения и анализи върху различни аспекти от печатните комуникации, като авторът прилага и дългогодишния си опит на участник в сферата на печатните комуникации – издател, редактор, ръководител на издателско-полиграфически комплекс, журналист и писател.

Според проф. Л. Георгиев, по време на демократичния преход започва трудното възстановяване на пазарните отношения и поставянето на българския издателски бизнес в конкурентни пазарни условия. Намаляването на тиражите в тежките години на прехода, влиянието на електронните средства за комуникация (телевизия, CD – ROM, Интернет и т.н.) в глобален аспект поставя нови предизвикателства както пред българската книга, така и пред държавните ин-

ституции, авторите и издателите във връзка с охраната на интелектуалната собственост и поддържане реален и защитим пазар на интелектуалния продукт (с. 255).

Проф. Л. Георгиев отчита, че при новите условия за функциониращ издателски бизнес в глобалното съвремие се поставят повишени изисквания към управлението и маркетинга в книгоиздаването. Познаването на структурата на големи издателски формации, както и устройството и дейността на издателствата със среден и по-малък капацитет, изучаването на маркетинговите механизми за тяхната работа е гаранция за успешен мениджмънт. Той отбелязва, че в контекста на стратегическите подходи в управлението на маркетинговата дейност се налага интензивно да се планира, проучва и анализира издателската дейност и книжният пазар, като от съществено значение са прогнозирането на пазарната ситуа-

ция и проучванията с комплексен характер – върху конкурентната среда, клиентите, дистрибуторите, вътрешното състояние на издателството, пазарите за полиграфически услуги и консумативи, на финансовите лостове и механизми. Проф. Л. Георгиев прави важен извод, свързан с успешния мениджмънт и маркетинг в книгоиздаването – владеенето на механизмите за калкулиране и формиране цени на издателската продукция, за структурирането на разходните пера, на данъка добавена стойност и печалбата, търговските отстъпки, видовете цени и формите на продажба, следва да са в маркетингов синхрон. Ефективният мениджмънт изисква диверсификация в сферата на печатните комуникации и издателския бизнес, съпроводен с радикални решения за рязка смяна на репертоара, за ново тематично профилиране, за нови инвестиции, включително и в полиграфически иновации.

В заключителните изводи проф. Л. Георгиев предлага и стратегически подходи към успешния мениджмънт и маркетинг в книгоиздаването при решаващата роля на промоцията на книгата, която е важен комуникативен акт, съдържащ в себе си редица действия, свързани с рекламиране на изданията, стимулиране на продажбите чрез премиера на книгата, организиране на творчески срещи, осъществяване на връзки с обществеността чрез пресата и електронните медии, насърчаване на търсенето чрез собствени печатни издания – календари, дипляни, листовки, проспекти, каталози. С приносен характер е седма глава „Магичният кръг на печатните комуникации" (с. 106–148), където се разглеждат тенденции и се изтъкват примери с дейността на водещи световни корпорации и издателства

В крайна сметка, успешният мениджмънт и маркетинг са взаимно свързани с добре обмислена система от действия, механизми и организационни структури, чиято цел е повече потребители, по-добър имидж, по-гъвкави и оперативни печатни комуникации, смята с основание авторът.

Списание "Издател" излиза като дългосрочен творчески и научноизследователски проект на катедра "Библиотекознание и масови комуникации" при Стопански факултет на ВТУ "Св. св. Кирил и Методий", ръководен от проф. д-р Лъчезар Георгиев.
Проектът се подкрепя от УНИБИТ, под патронажа на неговия ректор проф. д.ик.н. Стоян Денчев.

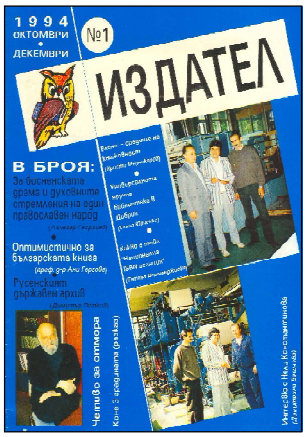

Корица на брой 1 на сп. „Издател", излязъл през октомври 1994 г.
Основател
Лъчезар Г. Георгиев

ВТУ „Св. св. Кирил и Методий"
Стопански факултет
Катедра „Библиотекознание и масови комуникации"

Университетско издателство „Св. св. Кирил и Методий" – В. Търново, 2012
Печатница „СИРА" – В. Търново, 2012

Редактор на броя
проф. д-р Лъчезар Георгиев

Формат 60x84/8 **Печатни коли 8**

ISSN 1310 – 4624

Годишен абонамент или заявка за сп. „Издател" може да направите на адреса на редакцията:
5000 Велико Търново, ул. „Теодосий Търновски" № 2, Университетско издателство „Св. св. Кирил и Методий"
тел.: 062/ 618 295; 63 11 76; E-mail malina_pd@abv.bg

DEAR READER,
You can subscribe to the „Publisher" magazine for the year 2013 by sending the subscription fee by mail-order to the following address:
5000 Veliko Turnovo, 2 Theodosi Turnovsky Str.
„Cyril and Methodius" University, Prof. Dr. Luchezar Georgiev Georgiev
E-mail: Lu4ezargeorgiev@abv.bg

На лицевата страна на корицата: Ректорът на УниБИТ – проф. д.ик.н. Стоян Денчев, отбелязва своята 60-годишнина с юбилеен сборник. **На гърба на корицата:** Интервю на проф. д.ик.н. Стоян Денчев с г-н Дженс Бомел (горе на снимката) – генерален секретар на International Publishers Associacion – Женева. • Панорамна снимка с поглед към река Тежу в Лисабон от фичъра на проф. д-р Лъчезар Георгиев "ЛИСАБОНСКИ СИЛУЕТИ".